

Tălcuire a lui Teofilact Arhiepiscopul Bulgariei la trimiterea Apostolului Pavel cea către Filipiseni, tălmăcită în limba românească.

Pricina trimiterii ceii către Filipiseni¹⁾, după Chrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie.

Filipisenii erau dintr'o cetate din cele ale Filipilor ce se află în Machedonia, așa numindu-se dela Filip cel ce o a lăcuit pre ea. Era însă mai întâiu cetatea Filipilor, supt scaunul Tesalonicului, iar acum este supusă sub scaunul Constantino-cetăței, mitropolie aflându-se cu mitropolit al Filipilor și al Dramei numit²⁾. Și multe bunătăți mărturisește Pavel și fapte bune pentru Filipiseni. Și a scris trimiterea acesta a lor, aflându-se în Roma legat cu lanțuri și închis în temniță, fiind-că răspunderea cea din urmă, ce s'a făcut după cea dintâia, care o a făcut înainte împăratului Neron, pre care o pomeneste în a doua trimitere a sa către Timotei dîcînd: «Intru întâia mea răspundere nici unul s'a aflat cu mine, ci toți m'au părăsit» (II Timot. IV, 16). După cea întâia răspundere, dîc, iarăși s'a legat și s'a băgat în temniță; deci acolo în temniță aflându-se Pavel, a trimis Filipisenii la el cele spre trebuința sa, prin Epafrodit, și dorea să aște cele despre Pavel învățătorul lor, în ce chip se află; căci auzind că se află în legături, erau întristați și turburați. Pentru acesta dar și fiind-că ore-carii Iudei în chip de hristianism stricău pre cei mai proști dîcîndu-le că fără de legea cea veche și fără de tăierea împrejur, nu pot a se îndrepta.

Pentru toate acestea, dîc, s'a îndemnat Pavel a le scrie trimiterea acesta; și mai întâiu îi învață cum că legăturile și închi-

¹⁾ Trimiterea acesta s'a scris în anul 23 după Înălțarea Domnului, după Meletie, tom. 3 al biser. istorii.

²⁾ Despre Filipi acestea dîc Faptele Apostolilor: Și de acolo am venit în Filipi, care este întâia cetate „Colonie“ a părții Machedoniei (Fapt. XVI, 12).

sorile cele pentru Christos nu sînt pricinuilore de întristare și de turburare, ci mai ales de bucurie și de veselie. Priimește însă cele trimise și laudă credința lor dicînd că îi pomenește. Și scrie că a răspuns în Roma și cum că ore-carî din pizmă i-au pricinuit mai mult necaz și dosădire; îi sfătuește însă pre dinșii a petrece întru unire și întru smerită cugelare și aduce spre pildă pre smerenia Fiului lui Dumnezeu cea până la mörte de cruce. Apoi arată cu dovadă cum că Legea cea Veche și tăerea împrejur au rămas nelucrătore și se aduce pildă la acestea pre sineși, că pentru Christos toate le-a socotit pазubă și gunde și prihănește încă pre cei ce cugelază cele Evreești și învață tăerea împrejur, și îi numește pre ei căni și lucrători rēi și vrășmași ai crucii. Și priimește cele trimise și laudă milostenia cea către sineși făcută. Și în scurt a dice cu cinste vorovește Apostolul către Filipisenii aceștia; de vreme ce întru adevăr multă faptă bună și iscusință au arătat întru credința lui Christos; căci aicea la Filipseni a fost femeia aceea vinđetore de porfire Lidia din cetatea Tiatirilor, pre a căreia inimă o a deschis Domnul și lua aminte la cuvintele lui Pavel și a cređut întru Domnul și s'a botezat cu totă casa sa (Fapt. XVI, 14). Aicea la Filipiseni a fost băutul Pavel împreună și Sila și a fost băgași în temniță; aicea și păzitorul temniței dintre ómenii ce au vedut, a cređut în Christos și s'a botezat împreună cu totă casa sa (tij). Aicea și căpitanul oștilor auđind că Pavel este roman s'au temut și l'au rugat să se ducă; și pre lăngă altele mărturisește Pavel că Filipisenii au suferit și primejdii pentru credință și că erau bine plecași spre a milui, care pentru toate acestea se vede că îi tubea și îi cinstea cu covirșire¹⁾.

¹⁾ Insemnează, că trimiterea acesta este a noua duple rânduiala și duple vremile în care Pavel a scris trimiterile sale, duple amëndouē cele către Tesal. adecă și duple amëndouē către Corintenii și duple cea întâia către Timot. și duple cea către Tit și duple cea către Romanii și duple cea către Galateni, precum dice Teodorit în precuvin-tarea trimiterilor lui Pavel.

TĂLCUIRE LA CEA CĂTRE FILIPIENI

CAP. I.

1. Pavel și Timotei, robii lui Iisus Christos.

La trimiterea acésta nu pune Pavel diregătoria ce avea, adecă acésta: Apostol, ci rob al lui Iisus Christos se numește pre sineși, care numele acesta măcar deși este mare, însă este mai de opște și la toți ómenii. Iar Corintenilor scriind și lui Timotei, Apostol se numește pre sineși. Pentru ce pricină însă o face acésta? Pentru-că pre Corinteni și pre Timotei vrea să-i învețe și să le rânduiască multe lucruri ca un Apostol al Domnului, și pentru acésta la început a scris apostolicésca dregătorie, iar aicea fiind-că nu avea nimaica a rândui din a-celea, pentru acésta cinstește pre Filipiseni ca pre niște de o cinste cu el și împreună robii ai lui Christos.

Tuturor sfinților în Christos Iisus, cari sînt în Filipi.

Fiind-că Iudeii se numesc pre sineși sfinți, fiind-că odinioară a fost norod sfînt al lui Dumnezeu, pentru acésta Pavel aicea a'adaus acésta «în Christos Iisus» căci cei ce sînt întru Christos, adecă cei ce s'aũ sfințit prin credința lui Iisus Christos, aceștia cu adevărat sînt sfinți. Iar nu Iudeii, ci ei sînt necurați ca unii ce nu aũ priimit sfințenia prin Christos.

Impreună episcopilor și diaconilor.

Episcopi aicea numește pre presviteri și pre preoți, fiind-că nu era legiuit a se afla întru una și aceeași cetate mulți arhieriei și episcopi¹⁾, că în vremea aceea a Apostolilor nu erau așa despărțite numirile episcopilor și presviterilor, preçum este acum, căci acum episcopii se ȋic numai arhieriei, nu și preoți,

¹⁾ A nu fi doi episcopi întru o cetate, arătat oprește canonul opt al icumenicului sobor întăi; strimtorit însă și lătuiriș oprește acésta și canonul 35 al sfinților Apóstoli și cel al 20-lea al icumenicului al 6. Insemnéză însă, că numirea episcopii, va să ȋică pândari.

Iar atuncea episcopi se numeau și preoți și diaconi; pentru acesta Pavel scria lui Timotei acestea: diaconia ta (în loc de slujba ta, adică epanghelma ta cea episcopescă) deplin încredințează (II Timot. IV, 5). Și iarăși: nu te lenevi de darul ce este întru tine, carele l'a dat ție prin prorocie și prin punerea mânilor presviteriei (I Timot. IV 14); adică prin mâinile episcopilor, căci presviterii nu hirotonisiau pre episcopi, ci episcopi, după întâlul canon al sfinților Apostoli, ce dice: episcopul să se hirotonisească de doi sau trei episcopi. Ci din protivă presviterii și preoți se numeau episcopi în vremea aceea, fiind-că pândeau, adică priveau și ei pre norod, pentru ca să-i curățescă și să lumineze pre acela, care avea trebuință de curăție și de luminare. Și acesta se arată din Faptele Apostolilor, care scriu că Pavel «dela Milet trimițând în Efes a chemat pre presviterii bisericei» (Fapt. XX, 17); și mai jos pre presviterii aceștia îi numește episcopi, dicând: «să luați aminte de sine-vă și de totă turma, întru care pre voi Duhul cel Sfânt v'a pus episcopi» (tij. XXVIII). Și pre lângă acestea scrie Pavel: «pentru acesta te-am lăsat pre tine în Crit, ca să așezi prin cetăți presviteri adică episcopi», precum tâlcuește Chrisostom (Tit. I, 5). Că adaugă după Teodorit: «Că trebuie episcopul a fi neprihănit» (tij. VI). Pentru care pricină scrie Pavel aicea către clirosul Filipisenilor, care într'altă trimitere acesta nu o scrie? Pentru-că clirosul și preoțimea Filipisenilor a trimis pre Epafrodit ducând lui Pavel cele de trebuință și de nevoie; pentru acesta și Pavel cu dreptate răspunde către dinșii¹⁾.

2. Har fie vouă și pace dela Dumnezeu Părintele și dela Domnul Iisus Christos.

Ce dic eu vouă și Timotei? Ca să fie har și pace vouă²⁾, că după obicei se roagă pentru dinșii și îi urază ca să fie cu dar dăruți și pacinici în cât a nu se mândri unul asupra celuilalt și după urmare ca să nu cadă din pace și din unire, fiind-că dumnezeestile daruri întru acela care nu ia aminte să fac pricină de mândrie și de trufie.

3. Mulțămesc Dumnezeuului meu pentru totă pomenirea voastră.

4. Tot-de-una întru totă rugăciunea mea, pentru toți voi.

De câte ori, dice, imi aduc aminte de voi (precum tot-de-una vă pomenesc), slăvesc pre Dumnezeu că ați procopsit, adică

¹⁾ Dice însă Teodorit, că supt Epafrodit erau supuși cei ce se numesc aicea adică presviteri; drept aceea Epafrodit se vede că era episcopul Filipisenilor.

²⁾ Vedă desore acesta la Cap. I al ceii întâia către Corinteni, stih 3.

ați sporit întru atâta sporire de fapte bune. Și măcar că voi sinteți sporiți și aleși întru faptele cele bune, eu însă nu încetez de a mă ruga lui Dumnezeu pentru toți voi. Ica cu unire să sporiți și să creșteți.

Cu bucurie rugăciunea făcând.

Fiind-că este cu puțință a-și aduce cine-va aminte de altul și a se ruga cu mâhniciune, precum aceștia Pavel scria către Corinteni: «că din multul necaz și strîmptorirea inimii am scris vouă» (II Cor. II, 4), pentru acesta dice aicea, că pomenea pe Filipiseni și se ruga pentru dînșii cu bucurie. Acesta este însă semnul sporirii acelora și al faptelor bune.

5. Pentru împărtășirea voastră întru Evanghelie din ziua dintăiă până acum.

Mare lucru și cu adevărat fericit lucru mărturiseste Pavel pentru Filipiseni, cu cuvintele acestea, că dice cum că voi v'ați făcut împreună părtași și tovarăși ai ostenelelor ce am ispitit eu întru Evanghelia lui Christos; nu întru un an sau doi, ci încă din vremea aceea întru care ați crezut până acum. Și cum v'ați făcut împreună părtași cu mine? Întru acest chip, pentru-că ați trimis mie, dice, cele de trebuință și de nevoj ale vieței, pentru-că ați avut purtare de grijă și osârdie pentru mine, căci cel ce împreună lucră cu tot putinciosul chip și împreună ajută cu cela ce lucră și întrebuintează binele, acela se face tovarăș și împreună împărțitor al binelui aceluia¹⁾. Așa de pildă, câți hristiani purtau grijă pentru sfinții mucenici cei ce erau prin temnițe și câte pricinuesc cuvioșilor și aschiților negrijire, dându-le cele de trebuință vieței, și câți fac pre in-

¹⁾ Se cuvine însă, acel îmbunătățit, carele ia dela alții ajutor și milostenie, să aibă trebuință și lipsă de cele de nevoj cu adevărat și nu având chip de a-și întâmpina nevojă, să se fățarnicescă însă, că nu are, pentru-că păcătuiește. Pentru acesta scriu dumnezeieștii Apostoli în așa-dăminturile lor, că cu adevărat fericit este acel ce se poate ajuta pre sineși și a nu strîmtori locul orfanului său al văduvei sau al străinului; fiind-că și Domnul „Mai fericit, a dă, este a da, decât a lua“ că văi de cei ce au și cu fățarnicie ia; de cei ce pot a se ajuta pre sineși și vor a lua dela alții, că amândoi vor da cuvînt înaintea Domnului Dumnezeu, în ziua judecăței. Că cel întâi pentru vîrsta orfaniei, sau a bătrîneței, sau a neputinței, sau a căderei în bolă, sau pentru hrana a multor copii luând, unul ca acesta nu numai se va prihăni, ci și va lăuda, iar cela ce are și pentru fățarnicie, sau nelucrare ia, se va osândi de Christos Dumnezeuul nostru, pentru-că și Pavel carele lua milostenia dela Filipiseni, pentru acesta o lua, pentru-că nu avea chip a-și câștiga hrana, căci nu putea a lucra, fiind în temniță și în legături; iar când se afla slobod de legături, atuncea lucra și nu avea trebuință a lua milostenie dela alții.

vătători lor fără de îngrijire de cele de nevoie, dându-le cele trebuincioase, toți aceștia dic, se fac împreună părtași și împreună împărtitori ai cununilor acelora ce au să le ia mucenicii și cuvioșii și învățătorii ¹⁾.

6. Nădăjduind însuși acesta, că cela ce a început într-un voi lucru bun va săvârși.

¹⁾ Și acesta însemnând-o Domnul dăce: „Cela ce primește pre prorocul în nume de proroc, plata prorocului va lua. Și cela ce primește drept în nume de drept, plata dreptului va lua“ (Mat. X, 41), adică plata ce va lua dela Dumnezeu prorocul și dreptul, aceeași plată o va lua și cela ce primește și hrănește și găzduiește pre prorocul și dreptul măcar și lumesc de ar fi, precum tâlcuiește dăcerea acesta Chrisostom. Adică dacă nu pentru vre o apărare lumescă sau pentru vre o altă ce-va din cele stricacioase îl va primi, ci de vreme ce orî proroc de este, orî drept, plată de proroc și plată de drept va lua. În loc de: ce fel se cuvenea a lua prorocul sau dreptul cel primit, asemenea și acela va lua, precum și Pavel dăce: „prisosul vostru fie spre lipsa acelora, ca și prisosul acelora să se facă spre lipsa voastră“ (II. Cor. VIII, 14). Și într-un înțâf ul cuvint al scrisorei acesteea către Filipiseni dăce tâlcuind dăcerea acesta a lui Pavel: „Nu poți a posti? Nici în singurătate a rămânea? Nici pre pământul gol culca? Nici totă noptea a priveghea? Este cu puțință ție a lua plata tuturor acestora de vei meșteșugi lucrul alt-fel, adică pre cel ce ostenește într-un acestea odihnește-l, slujește-l și adese-orî unge-l și ușurează ostenele lui cea într-un acesta. Și așa stă, luptându-se acela, primind ranele, tu vindecă-l; întorcându-se dela nevointă, primește-l cu mâinile întinse; răcorește-l sudorea, odihnește-l, mângăe-l, bucură-l, sprijinește-l pre sufletul cel obosit. De vom sluji într-un acest chip sfinților, cu atâta osârdie, împreună numărători ne vom face ai plăților lor“. Dăce însă și Isidor Pelusiotul: „De prețuește cine-va ore-care trebuință a altuia, sau pricină, sau binele, și de prețul binelui aceluia se va împărtăși. Ci acela împreună cu cel bun se va slăvi, iar acesta pentru-că a cinstil binele. Că mulți cinstesc pre proroci sau pre cei drepti, orî pentru slava omenescă orî pentru câștig lumesc. Ci nu ar dăce cine-va că aceștia vor lua plata de proroc. Iar de cinsteste cine-va fără de îmbroboditurile cele de acest-fel, ci cu suflet curat privind către bunătate va cinsti pre sfinți, unul ca acesta cu sfinții acela împreună se va slăvi“ (La tâlc. Evang. lui Matei). Dăce însă și Teodorit: „Potrivit a numit împărtășire, că și Domnul a dăc: „Faceți-vă vouă prietenî din Mamona nedreptăței, ca când ve veți lipsi, să ve primescă pre voi în locașurile lor cele vecinice“. Și dumnezeescul Apostol a dăc: „Ceea ce e vouă de prisos, fie acelora în cele de lipsă, ca să se facă potrivire“. Decî împărtășire este și răsplătirea; că unul dă bani, iară cel-l-alt răsplătește cu blagoslovențe și este mai mult decât celui ce are trebuință. Vedî și despre cei ce găzduesc și ospăteză pre cei îmbunătățiți, în supținsemnarea dăcerei: „Vă îmbrățișeză pre voi Gae ospăătorul meu și al bisericiei toate“ (Rom. XV, 23). Pentru ce însă se numește împărtășire milostenia? vedî la supținsemnarea dăcerei „că a bine-voit și datorî ai lor sint“ (Rom. XVI, 27). Și că cela ce se miluește este dator a se ruga pentru cel ce îl miluește, vedî și supținsemnarea dăcerei: „Că de multe orî pre mine m'a răcorit“ (II Timot. I, 16), ca să înțelegi că și cei ce păzesc vasele ostașilor împreună împart cu ostașii prădile.

Mulțamesc, ȋdice, și mă bucur, nădăjduind că Dumnezeu carele a început intru noi faptele cele bune, acela și le va săvârși, fiind-că din cele trecute încheiū și pentru cele viitoare. Veȋi însă cum invată pre Filipiseni sf. Pavel pentru ca să se smerescă, căci arată și tôte lucrările cele bune și le așerosește lui Dumnezeu și nu numai lor. Însă nici așa iarăși i-a lipsit pre Filipiseni de laude, de vreme ce a ȋdis că Dumnezeu a început intru dînșii lucrările cele bune, adevăc cu adevărat Dumnezeu a început însă cu a vōstră proalegere, căci de nu ar fi proalegereă omului, nici Dumnezeu ar lucra în om Darul său. Căci de ar lucra Dumnezeu Darul său prost și cum s'ar întembla, nimic l'ar opri al lucra acesta și intru Elini și intru toȋi omenii cei făcători de rele. În cât cu cuvintele acestea nu puțin laudă pre Filipiseni dumnezeescul Apōstol; fiind-că ei cu proalegereă și voea lor cea bună au tras pre Darul lui Dumnezeu intru sineși pentru ca să-i ajute la lucrările cele bune și pentru-că aveau ei atât de mari isprăvi și fapte bune în cât acestea nu se puteau a se lucra de puterea omenescă, ci de puterea lui Dumnezeu; însă și îi îmbărbăteză cu cuvintele acestea pre Filipiseni, în cât a nu se lenevi în viitorime; căci de are Dumnezeu a săvârși lucrările lor cele bune, apoi ei nu vor avea atâta osteneală spre a le săvârși. Veȋi și suptinsemnarea ȋdice-rei «că Dumnezeu este acela ce lucrăză intru voi și pre a voi și pre a lucra» (II Filipis. II, 13).

Până în ȋiua lui Iisus Christos.

Adevăc până la venirea Domnului; așa, ȋdice, eu nădăjduesc în Dumnezeu că va lucra Darul său nu numai intru voi, ci și intru strănepoȋii voștri până în sfârșitul lomei; sau ȋiua lui Christos înȋlege aicea pre sfârșitul fieste-căruia Filipisan și pre mōrtea lor, care se numește și sfârșit particularnic.

7. Precum este mie cu dreptate acēsta, a o cugeta pentru toȋi voi, pentru-că vē am în inima mea și intru legăturile mele, și intru răspundere și adevăriră Evangheliei.

Desăvârșit sint încredințat, ȋdice, o fraȋilor, că până în sfârșit veȋi fi în acest-fel cu bună-voință și acēsta o cugetez și o socotesc pentru voi, pentru-că tot-de-una vē am în inima mea, și duple urmare știū isprăvile și faptele bune ale vōstre pentru-că măcar deși sint departe de voi cu locul, vē sirguiȋi însă și vē nevoiȋi cu proalegereă și socotiȋa, să vē faceȋi împreună pârtași și tovarăși ai darului bunei vestirei mele și ai legăturilor mele. În cât dreptate am a socoti și eu pentru voi cele de acest-fel și dela începături; și de la bunele începerile vōstre să încheiū și sfârșitul vostru cel bun. Și minunată cu

adevărat și mare laudă este a Filipisenilor a se afla ei tot-de-una în inima lui Pavel, a lui Pavel dic, același ce nu iubea prost și cum s'ar fi întemplat, ci iubea cu judecată și cu dréptă socotélă și pre aceia ce erau vrednici de iubire; ci dîce, că nici când am statut înaintea împératului Neron și răspundeam pentru Evanghelia ce propoveduesc, nici atuncea, dîce, atî eșit din pomenirea mea. Iar adevérea Evangheliei numește nu numai pre legăturile și necazurile ce suferea, ci și răspundere, adevă dezvinovățirea Evangheliei ai putea să dîci că sînt legăturile și necazurile¹⁾. Că arătat este fie-căruia, că de nu ar fi fost Pavel încredințat, cum că au să dea lui răsplatiri negrăite în cea-l-altă viață și bunătăți nespuse, nu ar fi suferit legături și nu ar fi pătimit nici s'ar fi împotivit unui Chesar și singurului stăpănitor a totă lumea, Neron, de nu ar fi vedut înaintea sa gînditor pre un alt Împérat mai mare și pururea vecuitor, pre Christos; în cât necazurile și legăturile lui Pavel erau adevérea ale Evangheliei.

Împreună pârtași ai Darului toți voi fiind.

Cu aceste cuvinte arată Pavel că nu fără de dréptă judecată iubește pre Filipiseni și fără socotélă. Pentru acésta, dîce, vè am în inima mea, pentru-că și voi sînteți împreună pârtași ai darului meu, adevă ai legăturilor și ai necazurilor mele, și vè sirguiți a nu vè arăta mai josiți decât mine duple necazuri, ci a vè face tovarăși și împreună pârtași ai ispitelor, care le cere pentru Evanghelia lui Christos, iar cum că legăturile și ispitele cele pentru Evanghelia sînt dar, martur este Domnul, dîcînd lui Pavel: «Destul este tie darul meu, că puterea mea întru neputință se săvîrșește» (II Cor. XII, 9). Și mai ales arătată este acésta din cuvîntul ce mai jos însuși Pavel îl dîce: «Voué vi s'a dăruit pentru Christos nu numai a crede întru dînsul, ci și a pătimi pentru dînsul» (Filip. I, 29). Vedî însă, o cetitorie, că nu a dîs Pavel Filipisenilor: pârtași, ci: împreună pârtași, cu acésta arătînd că și Pavel iarăș era cu alții împreună pârtaș, precum însuși o dîce: «Ca împreună pârtaș al Evangheliei să mă fac» (I Cor. IX, 23); adevă împreună să mă

¹⁾ Și Chrisostom încă scrie așa: „Ca nu numai morții cei ce se înviază, nici leproși cei ce se curățesc, ci și noi legați fiind adevérim Evanghelia. Cum? Și în ce chip? Pre nenumărate rele pătimind și neînduplecându-ne, ci mai osărdnici întru a o propovedui făcându-ne îndesulă dovadă dăm, de a fi propoveduitori ai adevérului și de a fi ore-care dumnedească putere întru noi și tôte acestea darul înlesnindu-le și nelăsînd pre mulțimea ispitelor să biruască pre propoveduitori, că nu este lucru de putere omenescă, prin atâtea nenumărate împedecări a birui. Și acestea sînt adevérea pentru Evanghelia nu către cei-l-alți numai, ci înșine noué; că mai ispițiți ne face pre noi și mai tari de a defăima vrășmășile.

împărtășesc și eu de bunătățile gătite, împreună cu aceia ce propoveduesc Evanghelia.

8. Că martur al meu este Dumnezeu, că vă doresc pre voi întru milostivirile lui Iisus Christos.

Nu aduce aicea pre Dumnezeu martur Pavel, ca cum nu ar fi crezut el de către Filipiseni, nu; ci fiind-că voește să arate multa sa iubire cu care îi iubește pre ei; și neputând a o arăta prin cuvînt, o lasă acésta la Dumnezeu, cel ce știe inimile. Iar semn cum că adevărul țice Pavel, este a aduce martur pre Dumnezeu; căci de le-ar fi țis acestea pentru a mânguli pre Filipiseni, adecă de le-ar fi țis mințind, negreșit nu ar fi numit pre Dumnezeu martur al cuvintelor sale. Iar întru milostivirile lui Iisus Christos a țis, adecă aceste vi le țic; nu pentru vre un sfîrșit omenesc, nici pentru că ați trimis mie cele de trebuință, ci le țic cu iubirea cea duple Dumnezeu; sau acésta «întru milostivirile lui Iisus Christos» însemnăză că fiind-că eu Pavel m'am făcut al vostru duhovnicesc părinte, prin credința cea în Christos, pentru acésta am către voi îndurări de părinte. Inșă nu acest-fel de îndurări și milostiviri precum au trupeștii părinți, ci ca acelea ce Christos le dăruiește adevăraților robilor săi, cari nasc lui Christos fiu duhovnicesci, prin Evanghelie; pre toți inșă, țice, vă doresc, fiind-că toți sînteți împreună părtași ai darului legăturilor mele, și în scurt, fiind-că toți sînteți vrednici de darul și de iubirea mea.

9 Și acésta mă rog, ca dragostea voastră încă mai mult și mai mult să prisoséscă.

Și cu tóte că Pavel atăta mult iubea pre Filipiseni, inșă voia și mai mult a se iubi de către dinșii, fiind-că măsura adevăratei și curatei dragoste este a nu sta când-va, ci tot-de-una a crește ¹⁾. Veți inșă cum a întrebuintat Pavel țicerile covirșitoare (iperbolice) țicend: «Incă și mai mult» și: «să covirșéscă». Le țice inșă acestea nu numai ca să iubéscă pre Pavel Filipiseni, ci și ca ei să se iubéscă unii pre alții.

Intru cunoștință și tótă simțirea.

Adecă acésta mă rog, ca să vă iubiți toți voi fraților, nu prost și cum s'ar întembla, ci cu tótă cercarea și cunoștința și deslușirea, pentru-că mulți sînt cari iubesc fără cuvînt și fără dréptă judecată; pentru acésta nici sînt statornice prieteshugurile și dragostele unora ca acestora. Sau țice, că cu cercare și cu cunoștință să iubiți, pentru ca să nu se întemple a iubi ómeni eretici și cu viață pângărită ²⁾.

¹⁾ Și dumnezeescul Chrisostom țice: măsurile dragostei sînt nici ca cum a ști (Vör. la cea către Efes.).

²⁾ Pentru acésta și Teodorit țice, că Pavel însemnăză aicea pre amă-

10 Ca să cercați voi cele folositoare.

Pentru că, dice, de veți iubi cu cercare și cu judecată, veți putea să cunoșteți pre cari se cuvine a iubi (adecă pre cei de o credință cu voi și pre îmbunătățiții hristiani), și pre cari nu se cuvine a iubi (adecă pre cei necredincioși și răi). Cum însă într'altă parte dice Pavel: «De este cu putință, cât din partea voastră, să aveți pace cu toți oamenii?» (Rom. XII, 18). La acesta răspundem, întâiu adecă, cum că nu a dis prost, să aveți pace cu toți oamenii, ci a osebit acesta și a hotărît dicând: de este cu putință cu toți să aveți pace. Și al doilea că alta este a avea pace cu cine-va și alta a-l iubi, căci a avea pace, caută a nu se sfădi cine-va cu altul; iar a iubi, caută aședare prietenescă de suflet și unire și potrivire a moralului, care acestea nu se cuvine a le arăta noi ereticilor și oamenilor celor cu viață pângărită; că Domnul a dis despre aceștia că «de te va sminti ochiul tău scote-l pre el» (Mat. V, 23).

Ca să fii curăț și nesmintitor în ziua lui Christos.

Nu dic acestea voue, dice, pentru folosul meu, ci ca voi să nu primiți vre o eretică și mincinoasă dogmă dela eretic, vrând adecă ca să iubiți. A dis, însă, adecă ca să fie curăț ca către Dumnezeu¹⁾; și alta, să fii nesmintitor, adecă a nu da smintelă, ca către omeni; căci fie că pre tine nu te vatămă a avea prietășug și dragoste cu eretic și cu omeni cei cu viață pângărită, dar însă pre altul vatămă, căci ori carele hristian te vede că iubești tu pre eretic și pre cei răi să sminteste și te prihănește, că ești și tu asemenea cu aceia în eres și în relele lucrări. Și dar cum te vei afla tu curat și neprihănit în ziua judecăței lui Christos, când smintești pre frații tăi²⁾.

gitori aceia cari din ludei au fost creșt și cari învăță să se păzescă tăerea împrejur și obiceiurile legei.

¹⁾ Iar cum că curățenia se ia către Dumnezeu, mărturisește și Apostolul aiurea dicând: „Că lauda noastră acesta este, mărturia conștiinței noastre, că întru curățenia lui Dumnezeu am petrecut în lume” (II Cor. I, 12). Mărturisește însă și Marele Vasilie, carele însuși dicerea acesta a Apostolului tâlcuindu-o dice: „Curat se socotește a fi cel nemestecat și cu totul curat și limpede de tot cel dimpotrivă; adunat însă și rânduit către singură cinstirea de Dumnezeu. Și nu numai, ci și în flește care vrem și lucrul să fie către pravățul al singurei cinstirii de Dumnezeu (acestea se dic curate), în cât nici a se strămuta cel rânduit spre ore-ce către cele potrivite isprăvilor. Și cum că lucrul ce e rânduit spre singură cinstirea de Dumnezeu, acela se dice curat, arătând este din ceea ce dice Apostolul: „Că nu sintem ca cei mulți crășmărind cuvîntul lui Dumnezeu, ci ca din curățenie. Și nu stă numai până aicea, ci cu urmare dice: „Ci ca din Dumnezeu, ca înaintea lui Dumnezeu întru Christos grăim” (II Cor. II, 17; Hotăr. 264 pre scurt).

²⁾ Pentru acesta cetim în Sfînta Scriptură cum că Iosafat împăratul

11. Plin de rodirile dreptăței, de cele prin Iisus Christos spre slava și lauda lui Dumnezeu.

Adecă eu mă rog, dice, ca voi hristianii cei ce vă aflați în Filipi împreună cu adevărul dogmelor și al credinței să aveți și viață neprihănită. Dreptate însă numește pre fapta bună cea preste tot cuprindătoare, precum și altă dată am dis, s'a milostivit cu chip osebit. Mă rog însă, dice, nu ca să lucrați fapta bună sau milostenia prost, ci pentru ca să fiți plini de rodirile dreptăței și ale milosteniei. Însă fiind-că și Elinii se vedeau că lucrăz fapta bună și milostenia, pentru acésta Pavel a adaus dicerea «prin Iisus Christos». Pentru ca să arate, că faptele cele bune ale hristianilor să fac prin ajutorul și Darul lui Christos și duple urmare sint pline de smerenie. Iar faptele bune ale Elinilor se făceau prin a lor putere și duple urmare erau pline de slava deșartă și de omenescă plăcere. Iar «spre slava lui Dumnezeu» și nu împreună a celui ce le dă acestea. Drept aceea voi se cuvine a lucra fapte bune, pentru a nu opri pre slava ceea ce se pricinuește lui Dumnezeu din faptele vóstre cele bune. Împreună însă și invitéză pre Filipiseni cu cuvintele acestea fiind-că Dumnezeu va să ajute lor întru faptele cele bune, cele ce privesc spre slavă sa.

12. Voesc însă a ști voi fraților, că cele pentru mine mai mult au venit spre sporirea Evangheliei.

Duple urmare era să se fi turburat și să se fi întristat Filipisenii, duple ce au aflat că învățatorul lor Pavel se află în legături și că din pricina legăturilor se oprește propoveduirea Evangheliei; pentru acésta Pavel, ca să depărteze turburarea acésta și întristarea din inimele lor a dis «că legăturile și lanțurile nu numai nu m'au oprit dela propoveduirea Evangheliei, ci și mai mult o au crescut și o au întins»¹⁾.

În cât legăturile mele arătate a se face în Christos, întru totă pretoria și tuturor celor-l-alți.

Adecă și legat, dice, fiind eu, nu tac, ci mai mult îndrăznesc și mă înfățișez și propoveduesc Evanghelia, în cât propoveduirea mea a ajuns până în însăși pretoria, adecă până în în-

lui Iuda fiind-că s'a fost împrietenit cu Ahaab împăraul cel fără-de-lege al Samariei, a trimis Dumnezeu pre prorocul Iu și l'a muștrat pre el cu aceste cuvinte: „Și a eșit întru întimpinarea (lui Iosafat adecă) prorocul Iu, fiul lui Anan și a dis lui: Împărate Iosafat, de ajuți tu păcătoșului? Sau de te împrietești cu cel urit de Domnul? Pentru acésta s'a făcut urgie dela Domnul asupra ta" (II Paralip. XIX, 2). Veți și dicerea: „nu vă înjugați într'alt jug" (II Cor. VI, 14).

¹⁾ Și Teodorit dice că sporire a Evangheliei, pre mulțimea celor ce credea o a numit.

suși palatul lui Nerone ¹⁾ și în totă cetatea Romei. Și acesta s'a făcut întru Christos, adică acesta este ispravă a lui Christos și nu a putere mele. Sau dicerea: «Intru Christos» e chip stăruitor și se unește așa: «În cât legăturile mele cele în Christos, arătate s'a făcut».

14. Și cei mai mulți din frați întru Domnul, nădăjduindu-se pentru legăturile mele, a cuteza mai mult de a grăi cuvîntul fără temere.

Și mai înainte, dice, cea-l-alfi împreună cu mine Apostoli îndrăneau înfațișindu-se și propoveduia. Acum însă vedându-mă pre mine, că legat fiind, cu mai multă îndrăznală propoveduesc, și ei mai mult îndrăznesc și propoveduesc Evangelia; căci pre mine vedându-mă în lanțuri ferecat, mai multă îndrăznală au luat și întru asemenea cu a mea râvnă și ei s'au aprins. Însă fiind-că se părea că mare lucru dice Apostolul «că eu l-am invitat», pentru acesta, a domolit, cuvîntul și a dis «intru Domnul», adică cu ajutorul și puterea Domnului a luat îndrăznală la acesta. Deci, dacă cei ce se află ajcea în Roma lângă mine și mă ved, nu se întristeză, nici se turbură pentru legăturile mele, și îndrăznală mai multă iau din acestea, dacă aceștia dic nu se întristeză pentru legăturile mele, cu mult mai virtos voi Filipisenii, nu se cuvine pentru acestea a vă întrista și turbura.

15. Unii adică pentru pizmă și pricire, iară alții pentru buna voință propoveduesc pre Christos.

Fiind-că Pavel era legat și se afla în temniță, pentru acesta mulți din cei necredincioși propoveduia pre Christos, nelndemnându-se din dragostea cea către dînsul, ci din pizmă și din răutatea, ce avea asupra lui Pavel; pentru-că el cu propoveduirea ce făcea a lui Christos, scoposul le era ca mai mult să aprindă mânia lui Neron împăratului, pentru ca să omóre pre fericitul Pavel cu un cîas mai înainte, că adică el era pricina de a propovedui pre Christos (la) necredincioșii și slujitorii de idoli, și să se samene pretutindenea credința lui Christos. Sau și de zavistie o făceau acesta, pentru ca și ei să se cînstescă ca și Pavel și să tragă asupra loruși slava lui Pavel, căci cîntea și slava lui Pavel era mare la toți. Iar alții propoveduia pre Christos pentru buna-voință, adică fără de nici o fătarnicie, ci cu adevărul și cu socotelă bună și neviclănă.

16. Unii adică din prigonire vestesc pre Christos nu curat.

¹⁾ Iarăși Teodorit dice „cum că așa se numeau în vremea aceea curțile împărătești: pretoria (adică divan de judecătorie).

Fiind-că mai sus a arătat Pavel pre acela ce propoveduia pre Christos pentru pizma ce aveau asupra lui Pavel, pentru acesta acum aicea mai pre larg arată despre aceştia dicând: că alţii propoveduesc pre Christos nu curat, nici chiar pentru însuşi binele, ci pentru prigonire şi pizma ce au asupra mea. Socotind ei să adauge necaz legăturilor mele.

Aceştia, ce pentru pizma ce au asupra-mi, dice, propoveduesc pre Christos, prepun că cu propoveduirea lui Christos ce fac, mă vor pune în mai multă primejdie şi-mi vor pricinui necaz preste necaz; dar însă meşteşugul lor şi lucrarea cea rea nu iasă duple voea lor; fiind-că din propoveduirea lor se face mai strălucită Evanghelia, şi bucuria mea se face mai mare. Vei aicea, o cetitorule, că poate cine-va a face un lucru bun nu însă din bună-voinţă şi proalegere? Şi că este cu putinţă dintru un bine ce-l face cine-va cu rău pravăţ, a nu lua plată, ci munca vecinică¹⁾.

17. Iar alţii din dragoste, ştiind că mă află întră răspunderea Evangheliei.

Alţii însă pornindu-se, dice, din dragostea ce au către Christos şi către mine propoveduesc pre Christos, ştiind că de vreme ce eu am să dau răspuns lui Dumnezeu, carele mi-a poruncit să propoveduesc, pentru acesta şi aceştia îmi ajută la răspundere; căci de sînt mulţi acela ce cred întră propoveduirea mea, lesne se va face răspunderea mea către Dumnezeu şi nu mă voi ruşina pentru dînsa. Căci cu cât pre mai mulţi îi voi întorci la Christos, cu atîta mai multă îndrăznală voi lua în ziua judecăţii. Deci întră acesta ajută mie acela, care propoveduesc din dragostea mea pre Christos, fiind-că învaţă şi întorc pre mulţi la credinţă.

¹⁾ Pentru acesta şi Mar. Vasile ştiind mai întău dicerea acesta a lui Pavel, dice apoi, că mare luare aminte trebuie să aibă fieşte-carele hristian a'şi păzi mintea ca şi inima sa şi ori-ce ar face să facă spre slava lui Dumnezeu cu bun pravăţ dicend aşa: „Deci luarea aminte de nevoie este la tot cuvîntul omului celui dinlăuntru, mintea lui se fie nerăspîndită; şi ca cum unită cu scoposul slavei lui Dumnezeu, ca păzind porunca Domnului ce dice: „Faceţi pomul bun şi rodul lui bun“. Şi iarăşi: „fariseule orbe, curăteşte mai întău cea dinlăuntru a paharului şi atunce va fi curat şi cel din afară tot“, că din prisosinţa inimei ceii bune să rodim, unul adecă o sută, iar altul şese-deci şi altul trei-deci, ori prin fapte, ori prin cuvîntă, spre slava lui Dumnezeu şi a Christosului lui, păzind pretutindenea pre nemăhnirea Sfîntului Duh (Cuv. I despre botez). Căci cei ce întrebuintează darurile lui Dumnezeu cu rău scopos, adecă pravăţ, acestă Vasile dice, că se asemenează cu cei ce întrebuintează buruenile cele vindecătore, unelte spre a omorî pre omeni şi nu spre a'î vindeca şi că aceştia sînt lucrători ai fără-de-legei, precum Domnul i-a numit dicend celor ce ar fi prorocit în numele lui şi ar fi făcut minuni: „îndepărtaţi-vă dela mine cei ce lucraţi fără-de-legea“ (Mat. VII, 23).

18. Că ce? Intru tot chipul însă, ori pentru pricină, ori pentru adevăr, Christos se vestește.

Și ce se cuvine să ȋit multe, ȋice, său ce-mi pasă dacă pentru pizmă său pentru dragoste ȋre-cari propoveduesc pre Christos? Și de-l propoveduesc alȋi pentru pricină, adecă din prigonire și cu fătărie, iar alȋi din adevăr și cu dréptă socotință, pre Christos ȋi vestesc. Căci eũ de una am grijă și voesc a vē propovedui pre Christos ori așa, ori altmintrelea. Ci ȋre-cari fără de minte, din cuvintele acestea ale lui Pavel cu greșală aũ socotit, cum că Pavel dă voe ereticilor să propoveduască eresurile lor (ȋicēnd unȋ ca acestia) că însuși Pavel ȋice aicea să propoveduască cine-va pre Christos, că ori eretic de este său drept slăvitor, acēsta este lucru neutral. Ci rēspund celor ce prepun unele ca acestea, cum că mai întâiũ Pavel acēsta nu o a legȋuit nici o a ȋis poruncitor: propoveduască-se Christos; ci a ȋis: Christos se propoveduește, tȋlcuind adecă numai lucrul acela ce se făcea; iar al doilea cum că de o ar fi și ȋis acēsta Pavel că legȋuind, nici așa iarăș dă intrare și slobodēnie ereticilor a-ȋi propovedui eresurile lor. Pentru ce? Căci cei de mai sus pentru cari grăește Pavel, nu propoveduiau dogme ereticești și hule, ci propoveduiau învățături drepte, însă nu le propoveduiau cu pravăț drept și bun; iar ereticii mai întâiũ nu propoveduesc învățături drepte, ci răzvrătite și hilitȋre; și al doilea încă pentru-că și acestea le propoveduesc cu pravăț răzvrătit și cu socotēlă strimbă¹⁾.

Și intru acēsta mē bucur, ci și mē voȋu bucura.

Aceea adecă, ȋice, o fac acēsta și propoveduesc pre Christos pentru ca să mē scārbēscă pre mine; eũ însă mē bucur pentru-că Christos cu chipul acesta mai mult se propoveduește; că de vor mai propovedui ei de acum înainte pre Christos în pisma mea, dupre urmare eũ am să mē bucur și mai mult. Veȋi, o cetitorule, că meșteșugirile și vicleșugurile ce diavolul le întrebuintează împotiva lui Christos și a robilor lui, asupra capului sēu le face și pre sinești se omȋră.

19. Că știũ că acēsta mi se va plini spre mântuire.

Acēsta, ȋice, va pricinui mie mântuire; care? A crește adecă și a se întinde propoveduirea lui Christos în lume, prin vrășmășia cea către mine și prin zavistia acēsta a celor ce propoveduesc.

¹⁾ Iar Teodorit ȋice „cum că Pavel nu numai poruncește nici legȋuēște ca să învețe ereticii eresurile lor, ci încă și ȋi prihănește pre ei; că așa prihănește pre Fighel și Ermogen, așa batjocorește pre Imeneũ și pre Tilit și așa ȋice: „de omul eretic după întâia și a dȋoa sȋătuire lēpădă-te (Tit III, 10).

Prin rugăciunea voastră și prin Darul Duhului lui Christos.

Vedî, o cetitorule, smerita cugetare a marelui Pavel; pentru-că el mai datornică avându-și mântuirea sa din nenumăratele isprăvi și faptele bune ale sale, dar însă totuși dice aicea, că de m'oiu (mă voiū) învrednici, o Filipisenilor, să iaū rugăciunile vōstre și de mi se va da mai mult Duhul cel Sfînt al lui Iisus Christos prin rugăciunile vōstre, din acestea mi se va face mântuire; că dare numește pre darea cea mai multă a Darului Sfîntului Duh¹⁾.

20. După așteptarea și nădejdea mea.

Dumnezeū dice, cum că nădăjduesc cu adevărat că mă voiū mântui; mântuire însă poți să socotești și pre izbăvirea și slobozenia lui Pavel din tirania împăratului Neron; căci, precum m'am izbăvit, dice din primejdia împăratului cea dintăiū, așa mă voi izbăvi și din acēsta. Învață însă Apostolul cum că nu se cuvine să lăsăm totul la rugăciunile altora, ci să facem și noi ceea ce putem precum și însuși cerea și rugăciunile Filipisenilor și nădejdea adevărată o avea, care este pricina tuturor bunătăților. Dice însă și prōrocul David: «facă-se Dōmne mila ta spre noi (iată ceea ce cere dela Dumnezeu) precum am nădăjdut întru tine» (Psalm. XXXII, 28). (Iată și ceea ce însuși aduce dela sineși lui Dumnezeu, adecă nădejdea). Și Sirah dice: uitați-vē la neamurile cele din început și vedeți cine a nădăjdut întru Domnul și s'a rușinat? (Sir. II, 10). Și însuși Pavel aiurea dice: «Nădejdea nu rușinează» (Rom. V, 5).

Că întru nimic mă voiū rușina.

Adecă nădăjduesc cu adevărire, că nu mă voiū rușina întru nici un lucru, ci voiū lua tōte cererile mele, și nici în viața acēsta, dice, mă voiū rușina, pentru-că propoveduesc Evanghelia și nu mă va opri cine-va dela propoveduire, nici după mōrte, pentru-că vrășmași credinței nu mă vor bișui, ci deși mă vor omorî, atuncea mai ales se va face slava mea înfățișată și ne-rușinată.

Nădăjduesc însă cum că nici acum nu mă vor omorî, ci cu tōtă îndrăznēla se va mări Christos în trupul meu, orî prin viață, orî prin mōrte.

Cei ce mă pizmuesc pre mine, dice, propoveduesc pre Christos cu socotēla pentru a-mî pricinui mai multe munci și mōrtea mea, socotēla lor însă nu va lua sfîrșit și plinire, pentru-că cu tōtă îndrăznēla aū arătat și fără a se împotrivi cine-va, se

¹⁾ Iarăși Teodorit dice: „Duh însă a lui Iisus pre Darul Sfîntului Duh l'a numit, fiind-că Christos pre acesta l'a dat lor; căci după dumnezeescul Ioan: „Dintru plinirea lui noi toți am luat“ (Ioan I, 16).

va mări, și se va slăvi Christos, în trupul meu; fiind-că nu volă muri acum, ci am să viez încă. Și trupul acesta am să-l port spre slava numelui lui Christos. Pentru ca să nu țină cine-va însă cum că și de alături muri tu, o fericite Pavle, și nu alături vieții, Christos nu se va mai mări? Pentru acesta după urmăre țin, că așa, și prin mărtașia mea are să se mărească Christos. Cum? Pentru-că m'a făcut mai puternic decât mărtașia și eu nu m'am temut de ea, ci cu bucurie și cu sufletescă vitejie o am suferit, însă de această dată prin mijlocirea vieții mele are să se mărească Christos, pentru-că m'a slobodit din primejdii și m'a dăruit viață¹⁾. Ține însă Pavel cum că și cu moartea sa are să se mărească Christos, nu pentru-că atunci în curând urma să moră, ci pentru ca să nu se întristeze Filipisenii, deși, adevărat, i s'ar fi întâmplat mărtașia, fiind-că mult îl iubeau pre Pavel și după urmăre se întristau de mărtașia lui²⁾.

21. Că mie a vieții, Christos, și a muri câștig.

Adevărat eu numai viețuiesc viață firească și cea a vechiului Adam, ci viez o nouă oarecare și duhovnicească viață, pentru-că Christos este întru mine toate și viață și suflare și lumină, fiind-că numele viețuind pre trei însemnări, că mai întâi însemnează pre firească viață: «Că întru acesta, țină acestas Pavel, viețuim și ne mișcăm și stătem» (Fapt. XVII, 28). Al doilea însemnează pre viața cea păcătoasă, precum iarăși acestas

¹⁾ Ținerea, că se va mări Christos, Teodorit așa o tâlcuiește ținând: „Se va mări a țină în loc de se va arăta cine este. Arătată se va face mărima puterii sale, că de voiți birui primejdiile, toți se vor mira și vor lăuda pre acela ce a fost în destul a mă răpi din primejdiile cele ca acestea și atât de mari; iar de și mă voiți omori se vor înspăimânta de puterea propoveduirii, căci face pre propoveduitor și pre mărtașia a o defăima.

²⁾ Iar Fotie tâlcuind ținerea aceasta, țin: că Christos tot-de-una se mărea întru Pavel și când erta să pățimască a-l munci, pentru-că, când îl lăsa Dumnezeu să pățimască, vedându-l necredincioșii pățimind, socoteau că de nu ar fi fost propoveduirea lui Pavel adevărată și dumnezească, nu s'ar fi dat pre sineși Pavel, în aceste munci; fiind-că era cu puțință să înceteze propoveduirea și îndată să înceteze și muncile lui. Pentru acesta din muncile lui Pavel se mărea Christos și iarăși se mărea Christos, când îl slobodea pre Pavel din munci și din primejdii; pentru-că cei ce vedeau slobodirea lui Pavel din munci, încheiau cum că de nu ar fi fost mai pre sus de om și mai pre sus de fire puterea și darul carele izbăvea pre Pavel, cum s'ar fi dezlegat legăturile, cum s'ar fi deschis singure ușile temnițelor de sineși și cum s'ar fi făcut ne-nunțatele minunile acelea? Christos dar cu adevărat mărturisea pre Pavel că este al său, cu minunile cele ce le lucra întru dânsul; și Pavel iarăși mărturisea că propoveduirea sa era dumnezească cu ispitele cele ce le suferea și cu amândouă împreună să mărea și să slăvea Christos (Amfiloh: Intreb. 141).

dice: «Carii am murit păcatului, cum iarăși vom viețui întru dînsul?» (Rom. VI, 2). Al treilea însemnăză pre viața cea vecinică și duple Christos precum acesta iarăși însă o mărturisește: «Petrecerea noastră (adecă viața) se află în ceriū» (Col, III, 10); și iarăși «Iar Darul lui Dumnezeu este viață vecinică» (Rom. VI, 23). Deci dar Pavel nu dice acesta, că nu viază viața cea firească, ci că nu viază viața cea păcătosoasă și că se află în patimi și în poștele cele lumești. Și mărturisește cum că Christos este întru dînsul viață duhovnicescă, precum și întru alt loc aceștiași dice: «Și vîez nu eî încă, ci viază întru mine Christos, și ceea ce acum vîez în trup întru credința Fiului lui Dumnezeu celui ce m'a iubit pre mine vîez» (Gal II, 20) ¹⁾.

Iar cîștig era lui Pavel a muri, pentru-că după mórte urîma a se afla pururea împreună cu iubitul său Christos mai vederat; drept aceea cel ce se sîrguesc, dice, a mē scóte din viața acesta, același îmi vor pricinui cîștig, pentru-că aū să mē trimită la Christos, carele este viața mea.

22. Iar dacă a viețui eū în trup, acesta îmi este rod al lucrului, ce să aleg nu știū.

Pentru ca să nu socotești tu, o cetitorîule, că Apostolul prihănește viața acesta, pentru acesta dice, că dacă a viețui eū cu trupul acesta, mie îmi este rod de lucru, adecă am dîs mai sus, că de a muri îmi este cîștig. Însă fiind-că și de a fi viū cu trupul și acesta nu este mie fără de rod (căci și în viața acesta aduc ródă, învêțînd și luminând pre ómeni), pentru acesta nu știū care voîū alege mai întăiū din amêndouă: mórtea sau viața. Din aceste cuvinte însă, se astupă gurile ereticilor acelora, carîi prihănesc viața acesta ca pre o rea: fiind-că viața acesta nu este rea și nefolositóre fiind-că pricinuește în sufletele noastre rodurî. Drept aceea ca să încheem drept, viața acesta de sineși nu este rea (ci mai ales este un bine din cele dintăiū, căci prin acesta putem a bine plăcea lui Christos cu lucrarea poruncilor lui și a dobândi viața cea vecinică), ci proalegerea și voea acelora ce întrebuintău rēū viața acesta, aceea este rea. Și pre lîngă acestea, cu aceste cuvinte arată Pavel o noimă tainică și ascunsă: pentru-că arată cu acestea, că însuși este domn și stăpânitor și al vieței sale și al morței sale; de voîū voi, dice, eū a cere dela Dumnezeu, îmi va da Dar, cu carele cînd voîū voi să pocî sau să vîez încă, sau să mor. Drept aceea și dela Darul acesta al lui Dumnezeu cel puternic întru mine, se cuvine, voi fraților Filipisenî, a vē mîngăia, căci și de voîū

¹⁾ Veđi la cea către Galat. tâlcuirea acestei đicerî și supținsemnarea cea la acesta.

muri, nu mor de răutate și de numele tiranilor, ci din voea și inonomia lui Dumnezeu.

23. Că sînt cuprins de amîndouă, dor avînd a mă topi, și împreună cu Christos a fi, mai bine ¹⁾ cu mult mai vîrtos.

24. Iar a rămănea în trup, mai de nevoie este pentru voi. Acestea le dice Pavel, progătind pre Filipiseni să sufere cu viteză inimă auzul morții sale, și a nu se întrista, ca cum ar dice: ce vă întristați, o fraților, pentru mórtea mea? Eă o doresc acésta, căci mórtea mie îmi este lucru mai bun, căci îmi pricinuește a mă uni cu iubitul meu Christos și a mă afla tot-de-una cu dînsul. Voi dar nu se cuvine a vă întrista pentru binele meu cel de acest-fel. Inșă iarăși a rămăne încă în trup și a mă afla în viața acésta pentru folosul vostru este mai de nevoie, fiind-că eă nu caut folosul meu, care se pricinuește mie prin mórte, ci caut folosul vostru, care vi se pricinuește prin viața mea. Strîmtořit dar de amîndouă acestea fiind: și de mórte ca cea mai de folos mie și de viața mea, cea mai folositóre vouă și neștiind care mai bine să aleg, am judecat mai de trebuință a fi se mai vietuesc încă pentru folosul vostru. Óre află-se, o cetitoriule, vre un lucru vrednic de fericitul suflet al sfîntului Pavel? Nu se află cu adevărat; căci Apostolul Domnului acest prea iubit de frați, a judecat să alégă mai bine folosul hristianilor decăt folosul sěu, adecă decăt a se afla împreună cu Christos, cu tóte că proalegerea acésta a folosului hristianilor și a zăbovirei lui Pavel în viața acésta, îl făcea pre el mai mult a se apropia de Christos ²⁾.

25. Și acésta nădăjduind știu că voi rămănea și împreună cu toți voi, voiă petrece spre sporirea voastră și spre bucuria credinței.

¹⁾ Intru altele se dice, cu mult mai mult mai bine, care și mai drept se pare a fi.

²⁾ Iar purtătorul de Dumneđeă (Maxim) anagoghicește tălcuește dîcerea acésta: „Lucru de însemnat este că nici unul din sfîni se arată că de bună voe s'a pogorit în Vavilonia, că nu e lucru potrivit, nici de înțelepciunea cea cuvîntărescă a lăsa cele bune, cei ce iubesc pre Dumneđeă și în locul acelora a lua pre cele mai rele. Iar dacă óre-cari din aceștia de silă împreună cu norodul s'au pogorit, înțelegem prin aceștia pre cei ce nu cu diadînsul, ci din întemplantare pentru mîntuirea celor ce aveaă trebuință de povăăuire, lăsând pre cuvîntul cel mai înalt al cunoștinței și învățătura cea despre patimi, petrecînd-o, duple care și marele Apostol a judecat mai de folos a fi să rămăne în trup, adecă pentru moralicésca învățătură a ucenicilor săi, tot darul avîndu-l a părăsi moralicésca învățătură și împreună cu Dumneđeă a fi prin teoria

De vreme ce pentru folosul vostru este de nevoie a mai rămânea eu în trup și a viețui, pentru acesta cu adevărită și fără îndolală știu, și nu prost a viețui, ci a viețui cu voi, adevărită am să vă ved îarăși și se petrec împreună cu voi. Pentru care pricină? Pentru ca să sporifi voi în credință, adevărită să vă întăriți și să vă adevăriti voi în dogmele credinței, în viața cea înbunătățită. Iar sporirea voastră acesta este adevărată bucurie a voastră și a mea. Cu aceste cuvinte însă spăimânteză Pavel pre Filipiseni ca cum le ar dice; vedeți, Filipisenilor, că eu pentru folosul vostru, am ales mai bine să mă viez și să mă lipsesc de unirea prea dulcelui meu Christos. Pentru acesta și voi să nu arătați zadarnică și nefolositoare pre întârzierea mea în viața acesta. Ci pôte ar dice cine-va: deci ce? Și pentru singuri Filipiseni a rămas Pavel în viața acesta? Răspundem că nu pentru singuri Filipiseni, ci și pentru toți hristianii cei de atunci; însă acesta o dice Apostolul una adevărită, pentru ca să îndulcescă pre Filipiseni mai mult, și alta încă pentru ca să-i îndemne spre a avea mai multă luare aminte și propășire.

26. Ca lauda voastră să prisosească în Christos, întru mine, și prin a mea îndrăznelă îarăși către voi¹⁾.

Fiind-că mai sus a dis Apostolul, că pentru sporirea voastră am să rămân încă în viața acesta, pentru acesta arată acum că și însuși câștigă ore-care câștig din întârzierea sa întru viața acesta. Și care câștig este acesta? A se lauda adevărită mai mult pentru Filipiseni cum că sporesc întru cele duhovnicești prin înfățișarea și viața lui; dar ore mers-a Pavel la Filipiseni precum a dis? Acesta este neștiința și se întreabă²⁾.

27. Numai cu vrednicie duple Evanghelia lui Christos să petreceți.

Numai acesta, dice, o ceiu (cer) dela voi frații mei, ca să sporifi voi întru fapta bună și să petreceți cu vrednicie, precum poruncește Evanghelia lui Christos, iar cu vrednicia Evangheliei petrece hristianul acel ce s'a lepădat de sineși și

cea mai pre sus de minte și simplă" (Cap. XLIX din suta a două din cele teologice).

¹⁾ Adevărită prin a mea venire îarăși către voi duple săritorul chip, adevărită prin venirea ce o am a face a două oră la voi.

²⁾ Iar Teodorit dice, că predicerea a luat sfîrșit, că a scăpat întâiu de mânia lui Neron, și acesta o a arătat în scrisorile cele către fericitul Timotei dicend: „În răspunderea mea cea dintăiu nici unul a fost împreună cu mine. Și m'am izbăvit de gura leului" (II Timot. IV, 16), și faptele încă povestesc cum că doi ani Pavel a petrecut în Romă în cheltuella sa și de acolo a mers în Ispania și acolo propoveduind Evanghelia, îarăși s'a întors în Romă și atunci i s'a tăiat sfîntul său cap

a ridicat crucea sa și urmăze lui Christos. Că această învățatură o poruncește Christos în Evangheliile hristianilor, zicând: «Cela ce vooeste a veni după mine, leapede-se de sineși și ridice-și crucea sa și urmeze mie» (Mat. XVI, 24).

Ca ori viind eu și vedându-vă pre voi, ori nefiind față să aud cele pentru voi.

Nu le dice acestea Pavel pentru-că și-a schimbat socotela dela cele ce dicea mai înainte, ori pentru-că nu voia să mērgă la Filipiseni, ci dicea că și de s'ar întâmpla a nu veni, și lipsind însă dela voi am să mă bucur, auzind evanghelicēsa vōstră viață, ce o viețuiți. Deci nu vă leneviți chiar deși nu aș veni eu să vă ved, ci luați aminte și petreceți întru fapta bună, căci eu voi auzi aședarea vōstră.

Cum că stați întru un duh și cu un suflet.

Am să aud, dice, că voi stați întru acelaș dar al unirei, căci atunci stați hristianii cu un suflet, când au unire și un suflet între dînșii și când au pre unul și acelaș duh.

Împreună nevoindu-vă pentru credința Evangheliei.

Adecă sprijinind unul pre altul și împreună nevoindu-vă întru nevointă și întru lupta ce se face pentru credință.

28. Și nefiindu-vă întru nimic de cei protivnici.

Am să aud, dice, că voi Filipisenii nu numai nu vă biruiți de improtivitorii credinței și nici vă sfiți, adecă nici cât de puțin vă turburați nici vă temeți deși ei vă îngrozesc că vă vor pricinui primejdii, măcar și morțe de vă pricinuesc ei, pentru-că cu toate acestea nimica isprăvesc; ci numai vă clătesc și nimica alt rău pot a face voue, atâta sînt de neputincioși.

Care¹⁾ este, lor adecă dovadă de peire, iar voue de mântuire.

Aceste rele toate, dice, care ar face voue vrășmașii credinței, lor adecă le este semn și dovadă de peire, iar voue este dovadă de mântuire, căci, când vor vedea ei că, cu atâtea rele ce meșteșugesc, nici a vă clăti nu pot, negreșit atunci vor socoti a fi un semn adevărat cum că dogmele adecă și cugătărilor rătăcirii lor sînt neputincioase și pierdute, iar dogmele

¹⁾ Dîcerea „dacă cine-va“ nu se împreună alcătuește (concordă) cu cele mai înainte urmate, adecă cu retele cari protivnicii credinței le pricinuiți, Filipisenilor, ci cu următorea dîcere, adecă cu dovada după obiceiul Asirienilor, după ceea ce dice: „cetăți acelea sînt, pe care le socotești tu a fi cuiburi“. Sau dîcerea „care“ împreună se alcătuește cu ceea ce înțelege pre dinafară, adecă ridicarea asupra, sau apucătura lor, este dovada peirei lor, întru altele însă se scrie așa: „Care, lor adecă, este dovadă de peire“.

credinței vóstre sînt puternice și nebiruite și de sineși sînt tari și adevărate spre a mîntui pre cei ce le cred.

Și acesta dela Dumneđeũ.

29. Că voue vi s'a dăruit ca pentru Christos nu numai a crede întru el, ci și a pătimi pentru dînsul.

«Dar» numește aicea Pavel, a pătimi cine-va pentru Christos, și din acesta isprăvește două bunătăți, una adecă a nu se rușina și a nu se întrista hristianii cînd pătinesc pentru Christos, fiind-că atuncea cînd cine-va ia un dar, nu se rușinează, nici se întristeză, ci mai ales se bucură. Și alta încă pentru a nu se mândri hristianii cînd pătinesc pentru Christos; pentru-că acesta este Dar și milă a lui Dumneđeũ, și nu ispravă a lor. Că pentru acesta Pavel și faptele cele bune le-ă numit Daruri ale lui Dumneđeũ, în trimiterea cea către Romani, dîcînd: «Avînd daruri duple darul cel dat voue osebite» (Rom. XII, 6), nu pentru ca să ridice stăpînirea de sineși și nu că omul nu lucrăză și din partea sa întru faptele cele bune, ci pentru ca să facă pre cei îmbunătățiți smeriți, căci fără de ajutorul și Darul lui Dumneđeũ, nici o faptă bună pot singuri ómenii a isprăvi¹⁾. Că darul adecă, a pătimi cine-va pentru Christos, este mai mare decît a avea darul facerei de minuni și a învia pre morți²⁾, căci pentru a învia cine-va morți, acela este dator lui

¹⁾ A dauge însă dumneđeescul Chrisostom și acestea dîcînd, cum că Pavel cu adevărat numește daruri și faptele cele bune, adecă slujba, milostenia, apărarea celor neputincioși, dragostea și cele-l-alte; însă aceste fapte bune nu sînt daruri ca acelea, ca prorocia, limbile, tîlmăcirile limbilor, pentru-că acestea sînt și se numesc daruri, fiind-că întregi se dau dela Dumneđeũ mai pre sus de fire. Și afară de credință omul nu pôte face vre o faptă pricinuitoare de darurile cele ca acestea, iar faptele cele bune de și sînt daruri date dela Dumneđeũ (că toate faptele bune, duple Sf. Macsim, dela Dumneđeũ sînt, ca lucrări ale lui și avuții și deplinătăți firești ale lui Dumneđeũ), sînt însă și ale noastre căci și noi proaducem puterea noastră întru faptele cele bune, prin minte, prin cuvînt, prin lucru; însă de vreme ce și partea cea mai multă a faptelor bune este dela Dumneđeũ, pentru acesta și totul lor se dîce că este dela Dumneđeũ. Iar Teódorit așa tîlcuește dîcerea acesta: „Daruri ale lui Dumneđeũ a numit și pre a crede și pre a se nevoi strălucit, nelepîdînd pre alegerea cea de sine a socotinței, ci învățînd cum că socotința însuși de sineși, golită fiind de dar, nici una din faptele cele bune pôte a isprăvi, că trebuință este de amîndouă: și de osîrdia noastră și de ajutorul dumneđeesc, căci nici celor ce nu au osîrdie, este îndestul darul duhului, nici iarăși osîrdia lipsită de darul acesta, pôte a aduna bogăția faptelor bune.

²⁾ Iar sfîntul Ioan Chrisostom nu dîce cu îndoială, pôte că este mai mare decît a învia cine-va morți, a pătimi pentru Christos, ci o dîce cu hotărîre și hotărîtor, fără de pôte, dîcînd așa: „Har, dîce, că este și dar și dăruire, a pătimi pentru Christos, fiind-că este cu adevărat

Christos, carele a dat lui darul cel de acest-fel, iar a pătimi cine-va pentru Christos, acela nu este dator lui Christos, ci Christos este dator lui, fiind-că pătimește pentru dragostea sa. O mare minune, care este acesta cu adevărat fraților! Căci Christos este cel ce dăruiește a pătimi cine-va pentru el și iarăși Christos este carele rămâne dator celui ce are darul acesta al lui și carele pătimește pentru el.

30. Aceeași luptă având-o, care o ați vădut întru mine și acum auziți întru mine.

Cu aceste cuvinte arată Pavel cum că Filipisenii se luptau pentru credință, asemenea cu Pavel. Și aceeași nevointă și mucenie o cerca; care acesta mărturisește, cum că hristianii cei ce erau în Filipi aveau mare faptă bună. Mă aveți, dice, pre mine pildă de lupte și de nevointă, fraților, căci ați vădut mai înainte ce fel de mucenie am luat, când eram în partea voastră. Că în Filipi aflându-se, a fost bătut Pavel, împreună și Sila și aruncați în temniță, precum mărturisesc Faptele Apostolilor (Cap. XVI); și acum iarăși auziți, dice, că aicea în Roma mă aflu în legături și în temniță și sufer mucenie.

CAP. II.

1. Decă de este vre o mângăere întru Christos, de este vre o bună voe de dragoste, de este vre o împărtășire de duh, de sint niscai-va îndurări și milostiviri,

2. Pliniți bucuria mea, ca aceștia să cugetați.

Înțelegerea cuvintelor acestora este acest-fel: o Filipisenilor, dice, de voiți să pricinuiți vre o mângăere ca acesta legăturilor și ispitelor mele, ce fel dragostea cea duple Christos o naște, și de voiți să arătați, că aveți ore-care împărtășire cu mine întru cele duhovnicești, și de vă este milă de mine și mă jeliți pentru relele ce pătesc, acestea toate le veți da mie, de veți avea și între sine-vă dragoste unul cu altul. Veți, aicea, o cetitorile, părintesca milostivire a fericitului Pavel, căci socotește a sa facere de bine de vor avea Filipisenii dragoste și unire între dinșii. Și acesta o socotește ca cum însuși ar primi milostivire și mângăere dela dinșii. Și nu a dis: pricinuiți mie bucurie, ci: pliniți bucuria mea; ați început, dice, până acum a

și mai minunat decât a învia morții și a face minuni mult, că la acestea (adecă la facerile de minuni) eu rămân dator lui Christos, iar a pătimi pentru Christos îndatorit pre Christos îl am; drept aceea nu numai nu se cuvine a ne rușina, ci și a ne bucura, ca unii ce avem dar“ (Vor. IV la cea către Filipisenii.)

da mie bucuria, însă doresc să o arătați deplină și întregă bucuria cea de acest-fel și se nu o lăsați nedeplinită și scurtă. Și care e bucuria mea? Acesta adevărat: nu a mă slobozi eu din primejdii, nici a lua ce-va de la voi, ci a cugeta toți voi una și aceeași și a avea unire între voi.

Acéstași dragoste având.

Acésta este bucuria mea, dice, nu numai a cugeta una și aceeași, voi Filipisenii hristiani, ci și a avea acéstași dragoste intru voi care este mai mare decât aceea. Pentru acésta de te iubește fratele tău pre tine hristiane cu covârșire, tu să nu-l iubești mai puțin ce-va, ci iubește-l și tu cu covârșire, cu aceeași măsură de dragoste cu care și el te iubește.

Un suflet fiind, una cugetând.

Acésta e bucuria mea, dice, a fi voi toți Filipisenii hristiani un suflet, nu duple număr și duple cătine, ci duple socotință și duple unirea gândului și duple o cugetare; că unirea sufletului se isprăvește cu o cugetare.

3. Nimica duple prigonire sau slava deșartă.

Acésta e bucuria mea a nu face voi nici un lucru cu prigonire. Iar prigonirea este a dice cine-va: eu mă silesc și mă osirduesc a face lucrul acesta, pentru a nu mă întrec și a mă birui cela-l-alt; duple prigonire însă dice Pavel pre slava deșartă, care este măică și pricină a prigonirei, căci din acésta se naște prigonirea, fiind-că iubind noi slava omienilor, care prigonire nu o facem pentru ca să o dobândim?

Ci cu smerita cugetare unul pre altul socotindu-vă, că vă întrec acela pre sine-vă.

Acum aicea arată Pavel un drum prin carele ne vom slobozi de slava deșartă de care mai sus și dice despre acésta, sau o dumnezească dogmă, sau un canón preste tot cuprindător, carele este întăritor al mântuirii noastre; căci dacă tu hristiane, dice, vei socoti că fratele tău este mai mare decât tine, nu prost și puțin ce-va, ci că cu covârșire este mai mare decât tine, și dacă cu multă smerita cugetare te vei pleca pre sineți a crede, că fratele tău este mult mai pre sus decât tine, negreșit îl vei cinși pre el. Și dacă îl vei cinși tu, mai mult nu-l vei zavistui, nici te vei mândni când vei vedea că îl cinșesc și alții, fiind-că zavistia și pizma mai de multe ori urmăze la omienii aceia ce sînt de o potrivă și întocmai duple rânduiala și chemarea lor și nu la cei ce duple rânduială și duple vrednicie covârșesc mai mult și sînt mai mari; și de te-ar ocări fratele tău, dice, și de te-ar bate, lesne ai suferi ocara și bătaea, când vei fi încredințat că fratele tău cel

ce te-a ocărit și te-a bătut este mai mare decât tine. Iar această ce o ai socotit tu pentru altul, de o ar socoti și altul dinprotivă pentru tine și de te-ar avea pre tine de mai marele său, negreșit apoi nu ar mai urma vre o gâlcă între hristiani, ci ar împărăți întru dinșii pace și mare neturburare.

4. Nu pândescă fiește-carele pre ale sale, ci fiește-care și pre cele ale aprôpelui.

Nu caute, dice, fiește-carele hristian numai pre al său folos, ci caute și folosul fratelui său, iar când, să dicem, eu caut folosul tău și tu iarăși cauți folosul meu, atuncea numai află încăpere slava deșartă nici prigonirea, nici vre o altă pătimă, ci se politevsește între hristiani o viață dumnezească și anghelescă.

5. Că acesta cugeteze-se între voi, care și în Iisus Christos.

Precum Christos poruncește în sfînta Evanghelie dicînd: »Fiți îndurați precum și Părintele vostru cel ceresc îndurat este» (Luca VI, 36), și iarăși: »Invățați-vă dela mine, că blînd sînt și smerit cu inima» (Mat. XI, 29), așa și Pavel aicea smerita cugetare învățînd pre hristiani, aduce în mijloc pre Christos pildă, precum și întru alt loc aceștiași Pavel îndemnîndu-ne pre noi la sărăcie, pre Christos îl aduce pildă dicînd: »Cunosteți Darul Domnului nostru Iisus Christos, că pentru voi a sărăcit bogat fiind, ca voi să vă îmbogățiți pentru sărăcia lui» (II Cor. VIII, 9), și cu totul înțelepțește Pavel aduce aicea pre Christos pildă de smerita cugetare; căci când va arăta, că frica lui Dumnezeu, cel ce se află mai pre sus de totă înălțimea și slava, s'a pogorit în părțile cele mai de jos ale pămîntului și s'a smerit atîta, pre carele mîndru nu-l va rușina? Sau pre carele înalt cugetător nu îl va îndemna spre smerita cugetare?*)

*) Iar înțeleptul Fotie dicerea acesta tîlcuind-o dice: »Voiți se înțelegeți că smerita cugetare nu vă vatămă, hristianilor, nici vă păgubește, nici vă pogoră din înălțimea ce aveți? ci mai ales acesta este dovadă a adevăratei voastre înălțimi. Socotiți pre Christos, căci el cu acesta mai ales a arătat că este Dumnezeu firește, fiind-că s'a smerit și a purtat fire omenescă. Fiind-că știa că din smerenia acesta nimica se va păgubi dela înălțimea dumnezeirii sale ceii dupre fire. Iar de ar fi avut dumnezeirea din afară cîștigată, negreșit s'ar fi temut a se smeri pre sineși pentru ca să nu pîrădă vrednicia ceea ce abia se cîștigase de el. Deci dovadă a înălțimei dumnezeirii sale ceii dupre fire, este smerenia. Și dar orî carele este înalt dupre fapta bună și iubește a fi mare, se cugetează smerit, fiind-că smerenia este ceea ce arată și mărturisește pre înălțimea faptei bune. Și acesta urmăzează lui Christos și de se va smeri nimica va perde, ci mai ales și mari lucruri va dobîndi. Iar cel ce este sărac de fapta bună, acela nu pôte a se smeri, fiind-că se teme nu cum-va să

6. Carele în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire s'a socotit a fi el intocmai cu Dumnezeu.

Cu aceste cuvinte foarte mulți eretici se obóră și li se astupă gura și îi numără acum pre aceștia, o iubite cetitorile, Marchion cel din Pont, carele se trage dela Marea Neagră, dicea că lumea este rea și trupul, și pentru acesta nu a luat Fiul lui Dumnezeu trup, ci după nălucire s'a arătat om. Marchel al Galatiei și Fotino și Sofronie diceau că Cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă inipostatnică, ci o lucrare a lui Dumnezeu neipostatnică, iar lucrarea acesta a lui Dumnezeu a locuit în Christosul cel ce s'a născut din sămînța lui David.

Pavel Samosateul dicea că Christos a luat începutul și de a fi din Maria și nu a fost din început Dumnezeu, socotindu-l pre el un prost proroc, invrednicit numai de dumnezeesc Dar. Savelie Sirul dicea, că Părintele și Fiul și Sfîntul Duh sînt numai numiri gôle, la o față împreunându-se, drept aceea hulea că Feclóra a născut nu pre Fiul, ci pre Tatăl și pre acesta gândit. Apolinarie Laodichianul hulea că Fiul lui Dumnezeu nu a luat suflet gânditor, ci în locul minții întru Christos lucra dumnezeirea. Și alții mulți precum a fost Nestorianii și Eftihianii, cari toți cad și se omóră de una și acéstașlesabie, adecă de singur cuvîntul acesta a lui Pavel ce dice: «Carele în chipul lui Dumnezeu fiind». Căci cum voi Marchelianii, diceți că cuvîntul lui Dumnezeu nu este ființă, ci lucrare? Că iată Pavel îl dice pre el în chipul lui Dumnezeu, iar chipul lui Dumnezeu este ființă a lui Dumnezeu, și nu lucrare, precum și chipul robului, este

cadă și se pîrdă înălțimea cea mincinosă și fățarnică a faptei sale ceii bune. Iar cel cu adevărat bogat întru fapta bună și înalt, acela se smereste. Căci cu acesta se arată pre sineși, mai mult că este cu adevărat înalt, pentru-că nu se teme a se smeri. Decî Christos Dumnezeul nostru, nu a căutat numai plăcerea sa, ci și folosul și mîntuirea tuturor ômenilor; pentru acesta și s'a smerit pre sineși, prin înomenire și prin smerenia sa, pre noi toți ne-a înălțat. Drept aceea acela ce smereste pre sineși, se face următor al lui Christos. Și cu tôte că Christos (adecă Fiul lui Dumnezeu) era Dumnezeu firește și înalt după ființă, s'a smerit însă pre sineși. Iar cei înalți între ômeni dobîndesc înălțimea, sau din răpire, sau din lăcomia averilor, pentru-că firea lor este asemenea și de o cinste cu cea-l-alți ômeni, adecă sînt smeriți și proști; decî dacă cel după fire Dumnezeu și înalt s'a smerit pre sineși pentru noi, cum noi ômenii, cari sîntem după fire de o asemenea cinste și smeriți asemenea toți, cum dic, noi nu sîntem datorî a ne smeri unul altuia și a cunôște mîsurile nôstre. Decî de ne vom smeri noi, Dumnezeu ne va înălța, precum și pre Christos după omenire l'a prea înălțat și va dărui nouă cele ce ochiul nu le-au vîdut și urechi nu le-au auzit și la inimă de om nu s'au suit".

fire a robului¹⁾. Cum dar și voi Pavlianii diceți, că din Maria a luat începutul său Christos? Că iată Pavel aicea dice cum că Christos mai înainte era după dumnezeire în chipul și în ființa lui Dumnezeu. Veți însă cum să oborâ și Savelie: «Nu răpire s'a socotit, dice aicea Pavel, de a fi întocmai cu Dumnezeu». Iar «întocmai» într'o singură față nici o dată se dicea, ci cel mai puțin în două, fiind-că dicerea întocmai cu altul să socotește a fi întocmai. Drept aceea două fețe se arată cu cuvântul acesta al lui Pavel. Iar Arie, cu multe săbii ale dicerei acesteea să omorâ, fiind-că Pavel dice aicea, în chipul lui Dumnezeu, adică în ființa, și nu a dis că s'a făcut sau că s'a zidit, precum Arie hulea, ci că era și se afla, care acesta este asemenea cu aceea ce a dis Dumnezeu lui Moisi: «Eu sint *oon*» (adecă cel ce am fost și sint și voi fi de a pururea) Ex. III, 14). Și iarăș a dis Pavel: «Nu răpire s'a socotit de a fi întocmai cu Dumnezeu». Veți, o cetitorule, asemănarea ce are Fiul cu Părintele? Și dar cum dici tu, Arie, că Tatăl este mai mare, iar Fiul mai mic? Dar ce meștesugeste nebunul și dice că pentru-că este mai mic Dumnezeu, Fiul nu a răpit de a fi întocmai cu Dumnezeul cel mai mare, adică cu Părintele. La acesta însă noi răspundem mai întâi adecă, care Scriptură, o nebunule, învață că este mic și mare Dumnezeu? Că acestea sint cuvinte ale Elinilor însușite, care diceau pre dumnezeii lor mici și mari și nu ale drept slăvitorilor hristiani. Iar cum că Fiul este Dumnezeu mare ascultă pre Pavel ce dice: «Așteptând fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu, și Mântuitorului nostru Iisus Christos» (Tit. II, 13). Iar al doilea dicem că de era Fiul Dumnezeu mic, cum ar fi răpit a se face Dumnezeu mare?

Pre lângă acestea Pavel aicea voeste să arate hristianilor despre smerită cugetare. Și cu adevărat cu necuviință ar fi dis hristianilor fiind-că Dumnezeul cel mic nu a statut împotriva celui mare, pentru acesta și voi sinteți datorți a vă smeri unul altuia, căci care smerită cugetare este a nu sta împotriva Dumnezeul cel mic celui mai mare. Căci acesta nu este smerită cugetare, ci neputință și slăbiciune, iar a se face de bună voe om acela,

¹⁾ Căci după Vlemide în Cuv. cel pentru credință și mai după toți teologii, chipul și firea și ființa aceleași sint la Dumnezeu asemenea și ipostasul și fața și Atomul. Dice însă și Marele Vasile: Că eu și dicerea „de a fi în chipul lui Dumnezeu”, dic că pôte a fi asemenea cu a fi întru ființa lui Dumnezeu, că precum a lua chipul robului însemnează că s'a născut Domnul nostru întru ființa omenirei; așa dic, „a fi în chipul lui Dumnezeu” negreșit arată pre însușirea dumnezeiești ființe, că dice: „Cela ce m'a vădut pre mine, a vădut pre Tatăl meu” (Cuv. împotriva lui Evnomie.)

ce era asemenea și întocmai puternic cu Dumneșeu, acesta cu adevărat este o nemărginită smerenie. Și acestea adevărat sînt cele spre surparea celor mai mari eretici, iar acum se cuvine să dicem și tălcuirea dicerei Apostolești. Deci ce înțelege Pavel cu acesta, nu răpire s'a socotit de a fi întocmai cu Dumneșeu? Ascultă, iubite: Când cineva ar răpi vre o stăpânire, ori altă țară care vrednicie ce nu a fost a sa, se teme a o lăsa, pentru a nu o lua pre ea altul și a o perde, ne fiind a lui din început, ci o a răpit cu nedreptate; iar când are stăpânirea și vrednicia aceea firască moștenire dela părintele său, cu lesnire o lasă știind că nu o va perde, ci și de se va arăta că o a lăsat la o vreme, însă iarăși negreșit o va lua. Deci cu un asemenea chip, ȳice, și Fiul lui Dumneșeu nu s'a temut, a se pogori din dumneșefasca sa vrednicie, adevărat de a fi întocmai cu Dumneșeu și Părintele; fiind-că acesta nu o avea din răpire, ci firască o avea, pentru acesta și a voit a se smeri și a se face om, fiind-că întru smerenia omeneștei firii făcându-se păzea înălțimea și vrednicia dumneșefirei sale¹⁾, cu toate

¹⁾ Din dicerea acesta a împrumutat dumneșeescul Cozma, dulcele cântăreț, troparul acela al cântăreii întâiu a Triodului din Lunia cea mare ce ȳice: „Negrăita pogorire a Cuvîntului lui Dumneșeu, care acestaș este Christos și Dumneșeu și om, că Dumneșeu, nu răpire s'a socotit a fi, când s'a închipuit rob, arată ucenicilor“, adevărat Hristos carele este Dumneșeu și împreună și om, acestaș închipuindu-se rob, adevărat firea omului rob luându-o, cu acesta, ȳic, ȳice ucenicilor săi: Ce? Sau că nu avea răpire de a fi întocmai cu Dumneșeu și pentru acesta s'a deșertat și compogorit din însăși vrednicia dumneșefirei sale. Iar înțeleptul Teodor, sâracul prodrom, tălcuitorul canónelor nu știu cum nu a tălcuit așa dicerea „arată ucenicilor“, ci ȳice, că în troparele cele următoare arată ucenicilor săi Domnul smerenia și dragostea; mie însă ne învățatului nu mîs'a dat a înțelege cum a ȳis această. Însemnăză însă că Domnul numai duple chipul numirei se ȳice rob, duple dumneșeescul Ioan Damaschin, adevărat fiind-că a luat obștesca fire a omenilor, care de sineși era róbă a lui Dumneșeu celui ce o a zidit și fiind-că și-a însușit luiși fața noastră și întru sineși închipuia pre fața noastră, deci duple numire se ȳice rob; nefiind el acesta, ci pentru noi luând chip de rob și cu noi numindu-se rob; că fără de patimă fiind, pentru noi a slujit patimilor, că slujitor al mîntuirii noastre s'a făcut (despre credință Cart. III, cap. 68), că duple acesta se ȳice și neștiind Christos, ca unul ce a luat pre firea ceea ce nu știe, de nu s'ar fi unit acesta cu Dumneșeu Cuvîntul, iar fiind-că acesta odată s'a unit cu Dumneșeu Cuvîntul, nu este róbă; că unul fiind Christos, nu pôte fi al luiși și rob și Domn, ci nici neștiind mai este firea; căci pentru însușirea ipostasului și unirea cea nedespărțită, s'a prea îmbogățit sufletul Domnului cu știința celor ce vor să fie. Drept aceea pentru ca să încheem totul ȳicem cu dumneșeescul Damaschin: „Cel ce ȳic pre Christos rob, despart pe unul Christos în doi, precum Nestorie, iar noi stăpân pre acesta să ȳicem și Domn al toatei făpturei, pre unul Christos, pre acestaș împre

că o avea acesta acoperită întru smeritul chipul omenirei, care și deșertare mai jos o numește Pavel. Veđi și la cea către Evrei cap. I, stih 2, cum tâlcuește sfântul Grigorie al Nisei ȋdicarea acesta a lui Pavel: «și haractir al ipostasiilor lui».

7. Ci s'a deșertat pre sineși chip de rob luând.

Unde sînt acum Arienii, cari ȋdic, că Dumneđeū Cuvîntul s'a pogorit și s'a făcut om, nu stăpănește și de voe, ci cu chip de rob și fără a voi, plinînd porunca Părintelui său? Audă aicea pre marele Pavel ce ȋdice, că Fiul lui Dumneđeū s'a deșertat pre sineși, adecă Dumneđeū rămânând s'a compogorit din slava și vrednicia firei sale, ca un domn și cu stăpânire, ca stăpân și de sineși stăpânitor, și a luat chipul cel smerit și neslăvit al robului¹⁾.

Iar chip de rob ȋcînd, rușineză și astupă gura lui Apolinarie, carele bîrfea că Christos, nu avea suflet gînditor, de vreme ce Christos luând chip de rob, adecă firea robului, va se ȋdică de om, negreșit a luat și suflet gînditor, carele de nevoie împreună se cuprinde în firea omului. Ȋdice însă Icumenie: Veđi siguranța cuvintelor lui Pavel; că la dumneđeire adecă a ȋdis «fiind» pentru ca să arate pre pururea venirea dumneđeirei. Iar la omenire, a ȋdis «luând» și «făcîndu-se» a scris, pentru ca să o arate acesta în urmă luată, pe din afară lipită.

Întru asemănarea omenilor făcîndu-se.

Din această ȋdicere s'au rătăcit Marchioniții și au ȋdis, că Dumneđeū Cuvîntul duple nălucire s'a intrupat. Veđi (bîrtesc ei) că Pavel ȋdice că Fiul lui Dumneđeū a luat asemănare de om și numai s'a asemănat ca om, nu s'a făcut însă și duple ființă om? Și ce ȋdicem noi la tâlcuirea cea adevărată și nerătăcită a ȋdicerei acesteea? Cum că Domnul avea toate însușirile noastre, ci a fost și unile, pe care nu le avea, precum a fost a nu se

ună și Dumneđeū și om și că toate le știe, că întru dînsul sînt toate vistiiriile înțelepciunei ascunse și ale cunoștinței (tij).

¹⁾ Așa tâlcuește teologul Grigorie pre ȋdicerea că s'a deșertat, în două părți; că în Cuv. cel la Naștere ȋdice așa: Și cel desăvîrșit se deșertéază, că se deșertéază cu slava sa pentru puțină vreme, ca eu să mă împărtășesc de deplinirea lui. Iar în Cuvîntul cel la ȋdicerea: „Cînd a săvîrșit Iisus cuvintele acestea“, ȋdice așa: „Ci fiind-că se deșertéază pentru noi, de vreme ce se pogoră; deșertare însă ȋdic pre a slavei, adecă împuținare și scădere; pentru acesta încăput se face. Iar ore-cari ȋdicerea cea psalmicéscă: „Domnul a plecat ceriurile și s'a pogorit“ (Psalm. XVII, 11) o iați acesta la deșertarea acesta a lui Dumneđeū Cuvîntului; cum că a plecat ceriurile, adecă a-lăsat slava sa ce o are în ceriuri și așa s'a făcut om, ȋdice însă și înțeleptul Nil tâlcuind cuvîntul teolog. Grigorie cel ȋdis la Paști: „Iconomie este la omenî, adecă întrebînțarea lucrurilor spre folos, iar la Dumneđeū compogorirea chîr de vine a mării sale“

naște din împreunare trupescă și din sămânță bărbătescă și a nu păcătui. Și pre lângă acestea Domnul nu a fost numai aceea ce se vedea, adecă om gol precum sîntem noi, ci era și Dumnezeu. Decî fiind-că aceste însușiri nu le avea Domnul pentru acésta dîce Pavel aicea că Domnul s'a făcut intru asemănarea ómenilor: și nu că înțelege Apostolul că Domnul nu s'a făcut om duple ființă, căci și cînd dîce că Domnul a fost «intru asemănarea trupului păcatului» (Rom. VIII, 3), nu înțelege că nu a avut trup adevărat, ci că trupul lui cel Dumnezeu-îpostatisit nu a păcătuit, ci era cu adevărat asemenea duple păcătosul trupul ómenilor duple fire, nu era însă și asemenea cu păcatul trupului ómenilor: «Că păcat, dîce, nu a făcut nici s'a aflat vicleșug în gura lui» (Is. LIII, 9). Decî precum la dîcerea cea de mai sus se înțelege numire asemenea, adecă nu duple firea păcatului, ci cum că Domnul nu a avut trupul păcatului: cu asemenea chip și la dîcerea acésta se înțelege asemănarea, adecă nu duple firea ómenirei, ci cum că Domnul nu s'a născut din împreunare de bărbat ca cea-l-alti ómenî, ci cum că a fost fără de păcat și cum că nu a fost om gol, precum sînt toți cea-l-alti ómenî, ci a fost împreună Dumnezeu și om¹⁾.

¹⁾ Ci și patimile cele ce se numesc firești și neprihănite, care nu sînt în stăpînirea noastră, duple dumnezeescul Ioan Damaschin, cîte din călcarea poruncei, care din osândirea cea asupra călcării poruncei a intrat în viața cea ómenescă, precum fîmea, setea, ostենіа, durerea, lacrima, stricăciunea, temerea, nevoînța și însași mîrtea și patimile acestea firești, dîc, altmintrelea le avea Christos și altmintrelea le avem noi ómenii cei goi, a) pentru-că noi le ispitim acestea de silă, fără a le voi, ca pre niște certări ale strămoșescului păcat, cu carele ne-am zemislit, că flămîndim și însetăm de nevoia firei noastre stricate, iar Christos fiind că nu s'a zemislit cu strămoșescul păcat, duple urmare nici le-a priimit aceste patimi ca pe o pedépsă a păcatului aceleuia, ci le-a luat asupra sa, pentru ca să le sfințescă și să le biruîască și să le facă și noué lesne de biruit; drept aceea, nu de nevoie, nici de silă le cerca acestea cu noi, ci vrînd și cu de sineși stăpînire; pentru acésta a dîs dumnezeescul Ioan Damaschin: „Cu adevărat patimile cele firești ale noastre și duple fire și mai pre sus de fire erau intru Christos, că duple fire adecă se mișcau intru el, cînd da loc trupului a patimi ale sale, iară mai pre sus de fire, că patimile cele firești intru Domnul nu biruiau pre voea lui. Că la dînsul nimica se privește să fi fost silit, ci tóte de voea sa, că vrînd a flămîndit; vrînd a însetat, vrînd s'a temut, vrînd a murit (pentru credință Cart. III, cap. 67). b) Și pentru-că neprihănitele patimi cele dîse mai sus, noi toți ómenii cei goi cu prihăpire și cu păcat le ispitim, fiind-că le întrebuițăm saú afară de vreme saú fără de măsură, saú fără de bună întrebuițare, saú fără de chip și în scurt le întrebuițăm cu multe covîșiri și lipsuri și cu rele întrebuițări; iar Domnu Iisus, le întrebuițata acestea fără păcat și cu neprihănire. Și numai el le avea acestea cu adevărat duple numire chîar, neprihănite. Am dîs însă

8. Și cu chipul aflându-se ca om.

Fiind-că mai sus a ȋis Apostolul, că Domnul s'a deș rtat pre sineș , pentru a nu socoti cine-va deș rtarea ac sta că s'a făcut pref cere și schimbarea firei dumnezeirei, pentru ac sta duple urmare ȋice aicea, că Dumne   Cuv ntul r m n nd neschimbat și ceea ce a fost, adecă duple dumnezeire, a luat ceea ce nu era, adecă omenirea și firea dumnezeirei nu s'a prefăcut, ci s'a făcut în chip, adecă în trup, fiind-că a trupului însușire este a se închipui și nu a ne nchipuiea dumnezeirii; și fiind-că mai sus a ȋis că Domnul a luat chip de rob, adecă fire, pentru ac sta a cutezat a ȋice aicea, și că s'a făcut în chip de rob, fiind-că chipul robului duple urmare traduce și pre forma robului. Și potrivit însă a ȋis și ac sta «ca om», fiind-că Christos nu era simplu unul din  menii mulți, ci ca unul din  menii cei mulți că nu s'a prefăcut Dumne   Cuv ntul în om, ci Dumne   fiind, ca om s'a arătat, și neform luit fiind, s'a făcut sub formă. Și duple urmare nu a fost om gol, ca- ei-l-alți  meni, ci Dumne   împreună și om. Iar  re-carii părinți aș  t lcuesc ȋicerea ac sta «ca om» adecă că cu adevărat om precum și Evanghelistul Io n ȋice: «Și am v  ut slava lui, slavă ca unui născut din Părintele» (Io n I, 14), în loc de: am v  ut slava lui acest-fel, în ce chip se cuvine a o avea Fiul cel cu adevărat al Părintelui și singur născut. Drept aceea ȋicerea «ca» aicea  nsemn z  adecă îndoire și asemănare, precum am t lcuit noi.  nsemneaz  însă și adevărire și hotărire fără îndoială, precum t lcuesc unii  ).

S'a  smerit pre sineș , ascultător f c ndu-se p n  la m rte, m rtea însă de cruce.

Iarăși și aicea ȋice Pavel că Christos s'a smerit pre sineș  pentru ca să nu se socot sc  că s'a compogorit și s'a smerit de silă. Dar ȋic Arienii, cum că  at , că ȋice Pavel, că Chri-

cum că noi cu păcătuire și cu rele  ntrebunț ri multe,  ntrebunț m patimele firei cele neprihănite, adecă pre ușurarea și m ng erea patimilor celor neprihănite, precum a m nca și a bea și a dormi și cele-lalte  nt rtore ale firei. Iar Christos t te acestea le  ntrebunț  cu-nep c tuire.

 ) Că dumnezeescul Chrisostom ȋicerea ac sta „Am v  ut slava lui, slavă ca unui născut” aș  o t lcuește ȋic nd: „Că cum ar fi ȋis am v  ut slava care se cuvenea și se potrivea celui ce era unul născut Fiul și adevărat al  mp ratului a t te Dumne  ; precum și c nd văd  re-carii de multe ori un  mp rat fórte împodobit, c nd povestesc către  re-carii frumusețea aceea și podoaba, slavă o ȋic adecă pre c t pot, iar c nd nu pot o ar t  t t  strălucirea cu cuv ntul, îndată ac sta o adaug ȋic nd: „Și ce trebue a ȋice cele multe? O dată ca  mp rat. Prin ȋicerea „ca” nu este asemenea  mp ratului vr nd ei pre  mp ratul a-l arăta, despre carele t te le ȋic, ci a arăta pre  nsuș  adev rerea  mp ratului (Vor. XI la Io n).

stos s'a făcut ascultător Părintelui său; către cari răspundem: și ce necuviință urmăzează din acesta, o nebulilor? Și noi de multe ori ascultăm pre prietenii noștri, pre cei ce sînt întocmai cu noi, și ascultarea acesta nu ne face mai mici decât prietenii noștri. Așa și Christos, ca fiu de asemenea ființă, cu voce a ascultat de Părintele său, pentru ca să arate cu ascultarea acesta pre curățenia ce o are cu Părintele. Că însușire este a fiului celui curat și adevărat a cinsti pre tatăl său. Vezi însă, o cetitoriule, câte covîșiri de smerenie dăce Pavel că a arătat Fiul lui Dumnezeu: a) Că s'a făcut rob, b) că a priimit a lua mörte și c) care este și mai mare a lua și mörte necinstită și ocărită: «Că până la mörte, dăce, mörte însă de cruce, adevă mörte blestemată: «Că blestemat, dăce Dumnezeu, este tot cel spânzurat pre lemn» (II lege XXI, 25), mörte necinstită și mörte rânduie pentru omenii cei fără de lege.

9. Pentru acesta și Dumnezeu pre el l'a preainălțat și a dăruit lui numele cel mai pre sus de tot numele.

Când începe Pavel a vorovi despre trupul și înomenirea lui Christos, vorovește pentru el fără de frică tôte cele smerite, fiind-că firea trupului este priimitore de acestea și nu firea dumnezeirei. Pentru acesta și tu, o cetitoriule, când auți aceste smerite însușiri și patimi, să le dai la firea trupului al unuia Christos, și nu la firea dumnezeirei lui. Și să nu deosebești pre unul Christos duple ipostas, fiind-că unul și acelaș Christos este, carele duple firea omenirei a pătimit, iar duple firea dumnezeirei a rămas fără de patimă. Care însă este numele ce l'a dăruit omeneset firei unuia Christos¹⁾? Este numele fiu al lui Dumnezeu, numele Dumnezeu²⁾.

¹⁾ Mai acesteăși le dăce cu Pavel și vârfelnicul Petru în Faptele Apostolilor, că Dumnezeu a făcut pre Iisus (duple omenire adevă) Domn și uns (adevă împărat, precum tâlcuește sfîntul Grigorie al Nisei în cuv. al cincilea asupra lui Evnomie), duple patimă și duple cruce și că l'a înălțat pre el Dumnezeu cu slava sa, căci așa dăce anume: „Cu încredințare dar cunoscă tōtă casa lui Israil, cum că Domn și Christos pre el l'a făcut Dumnezeu, pre Iisus acesta, pre care voi l'ați răstignit (Fapt. II, 36) și iarăș întru slava lui Dumnezeu înălțându-se și săgăduința Sfîntului Duh luând-o dela Tatăl, o revarsă pre acesta, care voi acum vedeți și auțiți (tij. XXXIII). In scurt însă arată dumnezeescul Grigorie al Nisei, că însuși Christos, duple dumnezeire adevă are pre numele cel mai pre sus de tot numele, iar duple omenire este închinat de tōtă făptura, că acestaș și pre numele cel mai pre sus de tot numele îl are și numele cel omenesc Iisus, de către tōtă făptura se închină (Cuv. V, impropria lui Evnomie).

²⁾ Așa tâlcuește numele acesta mai pre sus de tot numele Teolog. Grigorie dăcînd: Și ce este mai mare pentru omenesca smerenie decăt a se împletici cu Dumnezeu și a se face Dumnezeu din unire? Si atăta

Și fiind-că unul Christos cel născut ca om acesta s'a numit Fiul al lui Dumnezeu, precum și arhanghelul Gavriil a ținut că-

a se cerceta de răsăritul cel din înălțime, în cât și sf. cel ce s'a născut a se numi fiul al celui preînalt și a i se dăruit lui numele cel mai pre sus de tot numele! Și acesta ce altă poate fi, fără numai Dumnezeu? Și tot genunchiul a se pleca celui ce s'a deșertat pentru noi și carele pre dumnezeescul chip l'a mestecat cu chipul robului? Și a cunoste totă casa lui Israel că și Domn pre acesta și Christos Dumnezeu l'a făcut? Că s'a făcut acestea eu lucrarea adevărată a celui născut și cu buna voință a născătorului (Cuv. II, despre fiul). Ci și Teodot dăce că aicea „numele” unui l'au tâlcuit slavă, acesta însă voește cum că acesta este ceea ce a ținut Pavel în cea către Evrei, cu atăta mai-bun făcându-se (Christos adevărat) decât angheli, cu cât mai osebit nume a moștenit decât dinșii, căci căruia din angheli a ținut când-va, fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut? Și iarăși, eu voi fi lui tată și acela va fi mie fiu (Evr. I, 34).

Iar Grigorie al Nisei dăce: „Curățenia dogmelor adevărului pre Dumnezeu ceea ce este îl socotește, că nici cu numire nici cu gândire, nici cu vre o altă ôre-care socotință este cu putință a l' pricepe. Negreșit este și nespus și mai pre sus de totă însemnarea cea prin cuvinte: Un nume de cunoșterea firei sale având, însuși a fi singur mai pre sus de tot numele, care cu adevărat și celui unul născut l'a dăruit, pentru-că toate câte are Părintele și ale Fiului sînt (Cuv. I împotriva lui Evnomie). Iar dumnezeescul Chrisostom numele cel mai pre sus de tot numele îl dăce, slavă cea mai pre sus de totă slava și vestea cea mai pre sus de totă vestea cea dăruită lui Christos pentru patima morței. Întru o unire însă cu dumnezeescul Chrisostom dăce și dumnezeștile Scripturi, că Domnul a cerut cu adevărat slava omenirei sale mai înainte de patimă dăcând: slăvește-mă Părinte lângă tine cu slava ce o aveam lângă tine mai înainte de a fi lumea (Ioan XVII, 5) și o a luat acesta duple patimă și duple înviere; pentru acesta dăce „datu-s'au mie totă stăpânirea în ceri și pre pămînt” (Mat. XXVIII, 18) și iarăși dăcea: „Aș nu trebuia acestea a le pătimi Christos și a intra întru slava sa?” (Luca XXIV, 16) și iarăși Pavel dăcea: „Iar pre cel puțin ce-va mai mic decât angheli vedem pre Iisus, pentru patima morței cu slavă și cu cinste încununat” (Evr. II, 9). Pentru acesta și angheli în ceri și bătrâni și cele patru vietăți dăceau acestea: „Vrednic este mielul cel pecetluit a lua puterea și bogăția și înțelepciunea și tăria și cinstea și slava și buna cuvîntare. (Apocalips. V, 2).

Iar sîntul Chiril al Alexandriei acesta tâlcuind dăce: „Fiind-că cuvîntul lui Dumnezeu, cel unul născut, Dumnezeu fiind, din Dumnezeu s'a deșertat pre sineși duple Scripturi, pogorîndu-se pre sineși întru ceea ce nu era și în neslăvitul trupul acesta intrînd, în chipul robului a fost; ascultător făcându-se lui Dumnezeu și Părintelui până la morțe. Deci pentru acesta dar se dăce că s'a preînălțat și ca cum neavînd-o, pentru omenire numai cât nu, și în dar ia numele cel mai pre sus de tot numele, duple glasul fericitului Pavel. Dar însă era cu lucrul duple adevăr nu dare, ca când întru început nu era firește lui acestea. Cu mult mai vîrtos încă înțelegă-se mai bine întorcerea la cea ce era din început și duple ființă și fără despărțire fiindu-i lui, fiind-că și dăcea cel ce se ascunsesse iconomiceste în mica cuvință a omenirei „Părinte slăvește-mă cu slava, care o aveam la tine mai înainte de a fi lumea” (Ioan XVII, 5) (foaia 58 a Pentateuhului).

tre preacurată Fecioră: «Pentru acesta și sfântul cel ce se va naște¹⁾ se va chema Fiul lui Dumnezeu (Luca I, 35).

10. Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece al celor cerești și al celor pământești și al celor dintru adânc.

Adecă totă lumea și angheli cei cerești cu ômenii cei pământești și demonii cei dintru adânc sau și dreptii și păcătoșii și cei bine cinstitori de Dumnezeu și păgânii totii se vor supune și vor cădea înaintea înfricoșatului nume lui Iisus Christos; căci și demonii și necredincioșii vor cunoște numele și slava și puterea lui Iisus în ziua judecăței și siliți vor cădea ca niște robi înaintea lui și i se vor închina, neputând mai mult a se lupta împotriva adevărului, căci dacă demonii și mai înainte de vremea judecăței diceau lui Iisus: «Te știm pre tine cine ești» (Luca IV, 35), cu cât mai virtos atunci aș să recunoscă pre Iisus și aș să se témă de puterea lui²⁾. Iar Teodorit

1) Adaugă aicea, pentru acesta și sfântul cel ce se va naște din tine, precum a cunoscut și cîntarea sf. Efrem și vezi la cap. IV al celui către Galateni, stih 4, în suplinsemnare.

2) Dulcele și prea doritul și mîntuitorul numele lui Iisus, nu este omenesc, ci dumnezeesc și ceresc și Părintele cel fără de început l-a pus acesta Fiului său celui întrupat, și prin porunca Părintelui a adus cunoștința acestuia dela ceriuri arhanghelul Gavriil către feciora Maria, precum mărturisește atât Nichita al Serilor (în tâlcuirea Evangheliei lui Mat. I, 21), cât și dumnezeescul Evanghelistul Luca dîcînd: „Că iată veți zemiși în pîntece și veți naște fiu și veți chema numele lui Iisus” (Cap. I, 31). Însă numele acesta este după Coresie, nu dela Ioan, adecă dela a vindeca etimologhisindu-se, precum a dîs atât Epifanie la eresul 26 cât și Chiril în Catihisis, ce este evreesc din rădăcina laha trăgîndu-se și însemnă a mîntui: de unde se dîce Iehua, adecă mîntuitor precum s’a dîs, că acesta va mîntui pre norodul său de păcate lor (Mat. I, 21). Iar acesta este adevăratul nume al Mesiei, după Avguștin (în tâlc. I epistoliei lui Ioan) și cuprinde pre totă întrupésca iconomie și înțelepciunea și puterea și bunătatea și pronia lui Dumnezeu. Și în scurt este o cuprindere de toate numirile lui Dumnezeu cele către cele din afară. Vezi despre prea dăruitul numele acesta, ce am dîs în cartea nevîdutului răsboi, la fîta 320. Și cartea duhovniceștilor nevoînte fîta 222. Ca să nu le dîcem acesteași și aicea: numai aceea însă adăugim: Știînd de luarea aminte ce o dîce purtătorul de Dumnezeu Maxim despre dumnezeescul numele lui Iisus; ca aligorisînd acesta dîcîrea „aș nu două păseri se vînd într’un asarî” dîce: „Ce voește acesta duhovnicește teorisîndu-se, adecă: două păseri se vînd într’un asarî? Dîc unîi că asariul ar fi cele de ce porunci (adecă cuprîndînd de ce Numii, iar Numia este fel de monedă), și se arată prin numărul de ce litera i (că i acesta arată numărul de ce). Inceputul numelui lui Iisus are pre i, se răscumpără dar prin numele lui Iisus ca două păseri, norodul cel vechiu și cel nou și omul cel din lăuntru și cel din afară al nostru (La tâlc. Evang. lui Matei cap. X, stih 29).

cei din adânc dice că sînt morții. Veđi și tîlcuirea ȑicerei: «Cînd va strica tîtă începătoria și tîtă stăpînirea și puterea» (I Cor. XV, 24) și a ȑicerei «că tîte le-a supus supt picîo-rele lui» (tij. 27). Insuși acêsta, ce o ȑice aicea Pavel, o ȑice și Ioan în Apocalipsis: «Și tîtă făptura, ceea ce este în ceriū și pre pămînt și supt pămînt și pre mare care sînt, și tîte cele ce sînt într'însele le-am auđit ȑicînd «celuia ce șede pre scaun și mielului buna cuvîntare și cinstea și slava și stăpîni-rea în vîcurile vîcurilor» (Apocal. V, 13). Insemnîză, că sfin-tul Grigorie al Nisiei voește ca să arate prin cuvintele acestea ale lui Pavel cele patru părți ale crucei: înălțimea prin cele cerești, adîncimea prin cele din adânc, iar lățimea și mărimea prin cele pămîntești. «Aicea pre mijlocul și pămîntul cu o numire le cuprinde totul prin mijlocul numirei a celor cerești și a celor dintru adânc pămîntesc» (Cuv. Catihetic c. XXXII).

11. Și tîtă limba va mărturisi că Domnul Iisus Chri-stos este întru slava lui Dumneȑeu Părintelui.

Adecă pentru ca să ȑică toți angheli și ômenii cuvîntul a-cesta că Iisus Christos, este Domnul și Dumneȑeu; iar acêsta că este întru slava Părintelui adecă cum că are Fiū slăvit ca acesta, căruia tîte i se supun; veđi, o cetitoriule, că slava și lauda Fiului celui unu'a născut, tot o dată este slavă și la-udă și a Părintelui? Drept aceea și micșurarea dinprotivă și necinstea Fiului este micșurare și necinste a Tatălui¹⁾.

12. Drept aceea iubiții mei, precum tot-de-una ați as-cultat.

¹⁾ Marele Vasilie ȑice, că numele cel mai pre sus de tot numele și mărturisirea tuturor limbilor s'a dat omenirei lui Christos și nu dumneȑerei; căci de le-ar fi dăruit acestea Părintele Fiului ca lui Dumne-ȑeu, le-ar fi dăruit însă acestea lui nu mai înainte de înnumenire, ci duple înnumenire; apoi urmîză să se fi făcut Fiul duple înnumenire mai mare, decît ceea ce era înainte de înnumenire, care a se gîndi este prea fără de cuviință. Drept aceea acestea se înțeleg omenirei și nu dumne-ȑerei (Cuv. al 4 împr. lui Evnómie). Iar fratele său dumneȑeescul Gri-gorie Nisis despre mărturisirea acêsta ȑice așa: un chimval cel mai pre sus de lume este firea anghelilor; alt chimval este făptura cea cuvîntă-tîre a ômenilor. Pîcatul dar a despărțit pre acesta de acela. Decî cînd iarăș iubirea de ômeni a lui Dumneȑeu le va împreuna pre amîndouă acestea una cu alta, atunce va rîsuna lauda aceea amîndouă făcîndu-se împreună, precum ȑice Marele Apostol; că tîtă limba va mărturisi al celor cerești și al celor pămîntești și al celor dintru adânc, că Dom-nul Iisus Christos este întru slava lui Dumneȑeu Părintelui, care acêsta făcîndu-se va striga graiul chimvalelor acestora cîntarea cea de biru-ință prin obșteasca unire făcîndu-se asupra peirei protivnicului (Cart. I la supra scrierilor Psalmilor, unde se află ȑicerea „lăudați-l pre el în chimvale bine rîsunătore").

Sfătuirile și îndemnările se cuvine a se face împreună cu laude aceloră, către cari se fac ele, căci când sfătuirile sînt unite cu ôre-care laude, mai cu lesnire se primesc de ômenî; pentru acesta și Pavel aicea, laudă pre Filipisenî, numindu-i iubiți și dîcînd, că, precum tot-de-una ați ascultat, ca cum le-ar dîce cu acesta că v'am arătat, cum că Fiul lui Dumnezeu s'a făcut ascultător pînă-la mörte de cruce. Decî urmați și voi aceluia, urmați-vă încă și pre voi înși-vă, pentru-că voi tot-de-una v'ați arătat ascultători sfătuirilor mele.

Nu numai ca întru înfățișarea mea, ci cu mult mai vîrtos întru depărtarea mea.

Atuncea adecă, dîce, vă arătați cum că ascultați și păziți sfătuirile mele rușinându-vă de mine, fiind-că eram de față, iar acum de veți asculta și veți adauge fapta bună, cu adevărat veți arăta că nu ascultați pentru mine, ci pentru Dumnezeu și pentru dragostea lui Dumnezeu.

Cu frică și cu cutremur lucrați mîntuirea vöstră.

Nu vă rog dîce, hristianilor, pentru mine, ci pentru binele vostru, și pentru ca să lucrați mîntuirea vöstră, cu frică și cu cutremur; fiind-că fără de frica lui Dumnezeu nici un lucru bun se săvîrșește, nici în meștesugurile cele gróse și trupești, nici întru cele duhovnicești și trupești (sufletești). Dar cum se va isprăvi frica acesta a lui Dumnezeu? Așa adecă de vom socoti, că Dumnezeu se află față preatindenea și în fiește-care loc și cum că aude și vede nu numai câte fapte facem, ci și câte cugetări gîndim și le socotim. Pentru acesta a dîs dumnezeescul David: «Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați lui cu cutremur». (Psalm II, 11). Iar bucuria cu cutremur este, când cine-va făcînd binele cu frica lui Dumnezeu, are îndrăznélă în sufletul său și nu se înfruntă din afară de conștiința sa, că face vre-o faptă afară de porunca lui Dumnezeu. Lucrați însă a dîs și nu faceți, adecă cu multă osîrdie și sîrguință faceți mîntuirea vöstră¹⁾.

¹⁾ Iar înțeleptul Fotie așa tâlcuește dîcerea acesta a lui Pavel: „Se cuvine, dîce, a ne teme și a ne cutremura când lucrăm mîntuirea nöstră, nu cum-va să ne amăgim și să cădem din mîntuire, de vreme ce multe sînt ispitele, mulți demonii cei vrășmășuitoři din care pricină unora și însăși nevoința faptei bune li s'a făcut rîutate, pentru-că acesta li s'a făcut lor pricină de mândrie. Pentru acesta cu frică și cu cutremur se cuvine să lucrăm mîntuirea nöstră; pentru-că dacă Dumnezeu, cel ce vede osîrdia nöstră cea cu frică nu ne-ar ajuta la fapta bună, și însăși voea nöstră nu va lua sfîrșit bun; ci însăși lucrarea nöstră nu se va socoti faptă și lucrare bună; de acesta Ca'n măcar de a și voit și a lucrat bun, proaducînd lui Dumnezeu jertfă, însă Dumnezeu, nici voînța lui o a priimit, nici lucrarea și fapta lui. Pentru ce? Pentru-că nu

13. Că Dumnezeu este acela ce lucrează întru voi, și ca să vă voiti și ca să lucrați.

Fiind-că mai sus a ȋis Pavel cu frică și cutremur, pentru a nu se înspăimânta Filipisenii, acum aicea ȋice, că nu vă speriați fraților de acesta ce am ȋis vouă, fiind-că nu o am ȋis pentru ca să vă speriați și se slăbiți din calea faptei bune și a mântuirii vōstre, nu; ci pentru ca să luați aminte de sine-vē; pentru-că de veți lua aminte voi și vē veți propăzi, negreșit

a fost cu frică și cu cutremur; pentru acesta însă Dumnezeu i-a ajutat lui, nici s'a încheat în sfârșit bun voea și lucrarea lui. ȋice însă și Marele Macarie: „Deci trebuința este de nevoință și de amăruntă păzire și noi cu totă înțelepciunea ca cu frică să lucrăm mântuirea noastră; precum este scris: căți v'ați făcut părtași dar ai Duhului lui Christos, întru nici un lucru, nici în mic nici întru cel mare se vē aflați cu defăimare (adecă cu nebăgare de seamă) și Darul Duhului să nu-l ocărăți ca să nu fiți dați afară din viață, căreia acum v'ați făcut părtași“ (Vor. XV, cap. 4). Ci și Coresie ȋice: „Că se cuvine mântuirea noastră a lucra cu frică și cu cutremur, a) pentru-că nu știm de ne aflăm în Darul lui Dumnezeu; b) pentru-că nu știm cele ascunse ale inimei nōstre de sint curate, nici cunoștem patimile ce se încuibeză acolo; c) pentru-că judecățile Domnului sint adânc mult și altele sint judecățile nōstre și altele ale lui Dumnezeu; pentru acesta și David ruga pre Dumnezeu să nu intre întru judecata cu robul său adecă să nu-l judece duple faptele și cugetările lui. Și Iov ȋicea mai însuși acesta cu alte cuvinte: „Mergi dela mine că deșartă este viața mea“ (Iov VII, 16); și iarăși: „Nu vei ȋice împotriva unui cuvint al lui din o mie de cuvinte“ (Iov, IX, 3); d) pentru-că neputința și schimbăciunea trupului este multă, prin carea pleacă este gândul omului spre cele rele din tinerețele sale; e) pentru-că avem vrășmași și pizmuitori cu totul prea răi și nedormitori. Pentru acesta și Pavel ȋicea: „Imi chinuesc trupul meu și îl robesc ca nu cum-va altora propoveduind însumi să mă fac netrebnic“ (I Cor. X, 27).

Că frica acesta lucrează stărnire întru dar și mântuire, că de vreme ce totă lumea este plină de cursele diavolului și întru fiește-carele lucru sint ascunse lațurile păcatului și ale patimilor, pentru acesta ticălosul om se cuvine a umbla cu frică și în fiește-care pas și mișcare se cuvine a tremura, ca nu cum-va să se prinză în or ce cursă, că și vietățile cele cu patru picioare și păsările cele zburătoare cu o frică ca acesta umblă și sboră și iarăși ticăloșele nu pot scăpa de cursele cele ascunse ale vânătorilor; pentru acesta Solomon despre o parte așa ne sfătuiește: „Să nu dai somn ochilor tăi, nici să dormiteze genele tale, ca să te mântuești ca o căprioră din cursă și ca o pasere din lanțuri“ (Pild. VI, 5). Iar Sirah despre altă parte ȋice: „Cunoște cum treci prin mijlocul curselor și printre strejile cetății umbli“ (Sir. IX, 13). Inseamnă însă că este și frică vrășmășuitoare, duple Marele Vasile, despre care ȋice David: „De frica vrășmașului izbăvește sufletul meu“ (Psalm. LXIII, 2); frică vrășmășă este ceea ce face întru noi pre temerea de mōrte, care ne înduplecă pre noi a ne înfricoșa de covârșirile fețelor. De frica cea de acest-fel voește Domnul a nu ne teme noi ȋicend: „Nu vē temeți de cei ce omōră trupul“ (în tâlcuirea Evangheliei lui Matei cap. X, 28).

Dumnezeu va lucra toate cele spre mântuirea voastră; pentru-că Dumnezeu este carele dă nouă osârdia ca să voim și să iubim binele și Dumnezeu este, carele aduce la sfârșit priincios și pre lucrarea binelui ce îl facem; că Dumnezeu lucră într-o noi și pre a voi, adecă ajută nouă ca să voim binele, și crește pre voința noastră cea către bine și o aprinde pre ea, spre a lucra mai cu ferbințelă binele; și după alt chip încă se înțelege acesta că de vreme ce Dumnezeu adaugă sfârșitul la fiște care lucrare bună, iar noi oamenii, vedând lucrurile, că se săvârșesc de Dumnezeu, întindem într-o ele și voința noastră mai mult și le iubim. Pentru acesta dă Pavel că și a voi să lucră într-o noi de Dumnezeu, adecă tu ai voit să faci un lucru bun și a-i început a-l face și de vești adecă, cum că lucrul tău acesta bine sporește și că ia sfârșit bun, atunci îl vei iubi mai mult pre lucrul acela. Iar de vești că lucrul tău nu merge bine și nu ia sfârșit bun, amortește și obosește voea ta despre acela. Deci fiind-că sfârșitul al fiște-căruia lucru se face dela Dumnezeu, iar sfârșitul iarăși îndemnează și aprinde pre voința noastră la acela, pentru acesta Pavel cu dreptate dă; că dela Dumnezeu se dă nouă a voi¹⁾ sau și din multa buna cunoș-

¹⁾ Acestea adecă le dă dumnezeescul părintele acesta (Teofilact); tu însă, o cetitoriu, să știi că după Marele Vasile voea și proalegerea omului după strămoșul păcat a schiopătat și de sineși nu pôte a se mișca spre bine de nu se va porni de însuși Darul și lucrarea lui Dumnezeu, că de vreme ce în raiu putea Adam a se porni spre bine și a păzi porunca, dar nu a voit: pentru acesta acum voește a se porni spre bine omul și nu pôte; și mai ales spre binele cel adevărat al credinței și al faptelor bune, care ajută spre veșnica mântuire; pentru acesta are trebuință a se mișca de Dumnezeu. De acesta a dă Solomon: „și se gătește voea dela Domnul“ (Pild. VIII, 35). Ce dă? Și însăși mintea încă, care este mai întâia decât voea, nu pôte a înțelege și a înțieea singură de sineși binele, fără a se lumina de către prîncepătorul Darul lui Dumnezeu. Și acesta o mărturisește acesta Apostol dîcînd: „Nu că doar sîntem destui de sine-ne a socoti ce-va, ca dela înșine, ci îndestularea noastră este dela Dumnezeu“ (II Cor. III, 5); „că dă teologii și mai ales Grigorie Teologul în stihurile sale, că precum nu pot cele sburătoare a se mișca fără de aer, și pești fără de apă, asemenea și omul nu pôte a înțelege, sau a voi, sau a face binele, fără de dumnezeescul dar și ajutor fiind-că Domnul a dă: „Că fără de mine nu puteți a face nimica“ (Ioan XV, 5). Pentru acesta și ca niște eretici s'au anatematizat și s'au oborît de canónele sfînt. sobor celui din Catargena Pelagienii, cari dă că din de sineși stăpînire a omului atîrnă totă mântuirea lui; asemenea și cei pre jumătate Pelagieni, care diceau cum că începutul mântuirii se naște din de sineși stăpînire, este trebuință însă a urma și darul și nu a povățui întâi decât în urmă; că se surpă și acestia din această dăcere a Apostolului: „Dumnezeu este cel ce lucră într-o voi și pre a voi și pre a lucra“ și din canon 124 al acestuia sobor și de către sfînțitul Avghustin carele dă: „Lui Christos celui ce lucră într-o dînsul,

tință și din așezarea cea mulțămitoare către Dumnezeu a noastră, dice Pavel, că a voi să lucrăză întru noi dela Dumnezeu precum și faptele cele bune și isprăvile darni ale lui Dumnezeu le numește (și veđi la cap. XII al cei către Romani și stih 29 cap. I al acestei Trimeri), nu pentru ca să scape pre stăpânirea de sineși a omului, ci vrând a ne face să mulțămim tot-de-una lui Dumnezeu și toate faptele bune ale noastre lui să le afierosim. Veđi însă și cuvintele lui Pavel dupre dicerea: că a ȡis că întru voi cari lucrați mântuirea vóstră cu frică și cu cutremur, întru voi ȡic, și întru cei asemenea cu voi, lucrăză Dumnezeu toate.

Pentru buna voință.

Adecă întru acesta Dumnezeu lucrăză întru voi și pre a voi și pre a lucra, pentru a săvărși întru voi hristianii buna voință a lui Dumnezeu și pentru ca să viețuiți precum voește și iubește Dumnezeu. Deci și din acesta aveți îndrăznela și nu vă temeți fiind-că Dumnezeu cu adevărat voește a vă ajuta voue, pentru ca să viețuiți drept și cu fapte bune, de nu pentru altce-va, ci măcar pentru-că însuși o voește și o iubește acesta.

14. Și toate faceți-le fără cârtire și fără îndoite cugetări.

Diavolul când nu pôte a opri pre om desăvârșit dela bine și dela fapta bună, bagă într'însul mândrie, sau slavă deșartă, adecă îl îndemná pre om să se mândrească și în zădar să se mărească pentru binele ce-l face, sau de nu pôte nici în aces-tea a arunca pre om, îl face să cârtască și să se îndoiască și să nu cređă pentru binele ce-l face și din cârtirea și necredința îl face pre el sau să se lipsască de plata binelui aceluia sau să se lenevescă și să nu mai lucreze cu osîrdie, precum

ajută omului spre mântuire veșnică și spre dreptate" (cart. la Ioan). De acesta și înțeleptul Meletie Pigas, tâlcuind dicerea acesta a Apostolului ȡice: „Acesta este carelă lucrăză toate întru toți, acesta celor ce voesc și proaleg le dă a proalege; că dumnezeesc, ȡice Grigorie, ore-care dumnezeesc dar este a proalege cele ce se cuvine. Și credința Dumnezeu o dărueste; că dumnezeesc dar este credința și avuție de Dumnezeu dată, și puterea Dumnezeu o dă; că însuși este cel ce vă întărește pre voi; că toate, ȡice, le pot întru Christos, cel ce mă întărește pre mine. Deci însuși este cel ce lucrăză întru noi și pre a voi și pre a lucra pentru buna voință (cart. I despre hristiani). Și iarăși acestaȡ ȡice: „Că dacă vechiul Adam întreg stând și sănălos și puternic a sta, de sineși a căduť, cum cădênd și întru neputință făcêndu-se de sineși se va scula fără de ajutorul și darul noului Adam? Precum ȡice și Avgustin că firea omenescă dacă întru întregimea aceea ar fi rămas, întru care s'a zidit, dupre nici un chip s'ar fi păzit pre sineși ne ajutând-o făcêtorul ei. Deci de vreme ce fără Darul lui Dumnezeu nu ar fi putut a păzi mântuirea care o a luat, cu ce chip fără de Darul lui Dumnezeu pôte iarăși a câștiga ceea ce a perdut" (tij).

se cuvine¹⁾). Deci fiind-că hristianii cei din Filipi tot-de-una se afla în primejdii și în ispite, iar din ispite mulți se răstornă în cârtiri și în hule, nerăbdători fiind, pentru acesta dice Apostolul aicea lor, că toate lucrările vostre, hristianilor, să le faceți fără de cârtire; căci cela ce cârtește este nemulțamitor către Dumnezeu și hulitor.

Iar îndoite cugetări numește pre îndoire și pre stinjinire și pre împuținare, adică când voește cine-va a face o poruncă a lui Christos, și se îndoiește dicând întru sineși așa: Oare și de voi face eu această poruncă, avea-voiu plată dela Dumnezeu sau ba? Oare bine este a face această faptă bună? Și altele asemenea. Nu se cuvine dar întru acestea a se îndoii cine-va, ci a face porunca lui Dumnezeu fără îndoială și cu nădejde. Și măcar ostenela de ar urma, măcar altă greutate, să nu se stinjenescă și să nu se îndoiască întru cugetarea sa.

15. Ca să vă faceți fără prihană și întregi.

Adecă ca să fiți întru toate neprihăniți și curați, căci a cărti cine-va când face porunca lui Dumnezeu, nu este mică greșală și prihănire. Nu a ăis însă aicea Filipisenilor Apostolul precum a ăis Corintenilor, că celor ce cârtesc le este de datorie munca și pedepsă: «Nici cârtiți precum oare cari dintr'înșii (adecă din Evrei în pustie) a cârtit și s'a perdut de perduto-
rul» (I Cor. X, 10). Nu a ăis, ăic; Filipisenilor așa, fiind-că lor le vorovește ca unor fii slobođi și nu ca unor robi necunosători. Ascultă încă și cele următoare:

Fii ai lui Dumnezeu neprihăniți.

Drept aceea a cărti cine-va, acesta este însușire de robi și neslobođi și nu de fii ai lui Dumnezeu slobođi și evgheniști; căci care fiu ostenind întru poruncile țatalui său și pentru binele său, cârtește când-va? Negreșit nici unul.

În mijlocul unui neam sucit și răzvrătit!

Știu, dice, că omenii suciti și răzvrătiți, cari vă vrășmăduesc sînt mulți și aceia vă silesc să cârtiți; ci atunci mai ales este

1) Pentru acesta înțelepțește a ăis cuvintele acestea vrednice de pomenit dumnezeescul Ioan Scărarul: „trei gropi ne sapă nouă demonii; și mai întâu adecă ne dau luptă pentru ca să oprască a se face binele; iar al doilea după întâia înfrângerea lor, ca acesta să nu se facă după Dumnezeu. Iar când și de acesta furii nu se ăorocesc, atunci apoi liniștit stănd asupra în sufletul nostru, ne fericesc pre noi ca cum am vieui după Dumnezeu” (Cuv. 26 despre drēpta judecată saă deslușire). Sfătuște însă și Solomon să ne păzim de nefolositoare cârtire dicând: „Păziți-vă dar de nefolositoare cârtire” (Înțelep. I, 11). Veđi însă și supt însemnarea stih 10 al cap. X al ceii I către Corint, unde veđi afla dicerea lui Ava Isaac despre cârtire.

cine-va laudat când și îndemnat fiind de alții spre a cârti, el nu cârtește, ci rămâne mulțămind lui Dumnezeu.

Intru care ve vedeți ca niste luminători in lume.

16. Cuvint de viață fiind.

Precum strălucesc luminătorii, dice, intru întunec, așa și voi hristianii, când sinteți proști intru socotință și fără reutate, străluciți intru omenii cei suciți și răsvrațiți. Mai mult dar sirguiti-vă tot-de-una, să străluciți între dinșii, ca niște luminători. Că dicerea, să arătați, socotesc că nu este graiul hotărîtor, ci poruncitor. Iar cuvint de viață fiind a dîs adecă avînd intru sine-ve sîmînța de viață și urmînd a viețui, fiind-că de aicea încă ați luat arvona mîntuirii; sau precum luminătorii cei simțiți, sîrele și luna, luminînd pre făptură, invioșază trupurile cu căldura lor (că și luna este caldă și umedă duple astronomi și fizici), așa și voi hristianii sirguiti-vă a fi celor-l-alți omeni credincioși putere vioșitoare și împărtășitoare de viață și de mîntuire¹⁾

Spre lauda mea în ziua lui Christos.

Atîta, dice, să fie fapta bună a vîștră în cît, nu numai pre voi se ve aducă la viață și la mîntuire, ci și pre mine învățatorul voștru să mă facă mai strălucit și mai slăvit în ziua judecăteli.

Cum că nu îndeșert am alergat, nici îndeșert am ostenit.

Acêsta este lauda mea, dice, că eu v'am învățat și v'am făcut acest-fel desăvirșiți hristiani, și că ostenela, ce o am făcut la voi învățîndu-ve prin Evanghelie, nu s'a făcut deșartă și zadarnică.

17. Ci deși mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței vîștre, mă bucur și împreună mă bucur cu toți voi.

Și de voiuri muri, dice, că jertfă numește pre morțe, mor însă duple jertfa și slujba credinței vîștre, adecă mai întăiu v'am jertfit pre voi și v'am proales slujbă și proaducere lui Christos, fiind-că v'am făcut credincioși hristiani, și apoi mor eu. Pentru acêsta nu mă întristez, căci mor, ci mai ales mă bucur și mă bucur împreună cu voi toți. Mă bucur pentru-că mă fac jertfă și prinos lui Christos, iar împreună cu voi mă bucur, pentru-că proaduc lui Christos ca o jertfă pre a vîștră credință²⁾.

¹⁾ Dicerea „cuvint de viață fiind“ Teodorit așa o tâlcuește în loc de luând aminte de cuvintul vieții, că și lui Timotei așa scriindu-i a dîs: „Tine-te pre sineși (adecă ia-ți aminte) și de învățatură“ (I Tim. IV, 14), ci de se va tâlcui așa, e de datorie a se scrie: de cuvintul vieții fiindu-ve.

²⁾ Se pôte însă înțelege dicerea acêsta: „Deși mă jertfesc pentru

18. Pentru acesta și voi bucurați-vă.

Așisderea, ȋice, și voi bucurați-vă, pentru că v'ați proadus de mine jertfă lui Christos prin credință.

Și împreună cu mine bucurați-vă.

Asemenea și voi împreună cu mine bucurați-vă, fiind-că vreaū să mă proaduc jertfă lui Christos, mă bucur pentru acesta și mă veselesc.

19. Nădăjduesc însă întru Domnul Iisus curând a trimite vouē pre Timotei, ca și eū să-mi fac inimă bună, cunoscând cele despre voi.

Fericitul Pavel precum tôte lucrurile sale le așierosește lui Christos așa și aicea așierosește pre trimiterea lui Timotei; pentru acesta și ȋice, nădăjduesc întru Domnul că voi trimite la voi pre Timotei, adecă prea încredințat sînt că Domnul Iisus va înlesni venirea lui, ca, precum voi aveți a face inima bună și a vē mângăia, după ce veți afla prin scrisorea acesta cum că lucrările mele aū ajuns în sporire și în creștere Evangheliei, iar cele ale vrășmașilor credinței s'aū întors spre înpuținare; așa am și eū asemenea a face inimă bună și a vē mângăia, după ce prin Timotei voū afla că lucrările vōstre se află bine.

20. Că pre niminea am de un suflet cu mine, carele cu curățenie să pōrte grijă de cele pentru voi.

Avem chip, ȋice, să trimit și pre alt frate la voi, dar însă nici unul este ca acesta întocmai la suflet cu mine, adecă Timotei, și nu este altul să pōrte grijă pentru lucrările vōstre precum eū port grijă de ele, fără numai Timotei, că acesta este

jertfa și slujba credinței vōstre", după Fotie așa: „Adecă mă jertfesc pentru jertfa și slujba credinței vōstre, și mă bucur cu adevērat, că bucuria învățatorului este deplinătatea ucenicilor și împreună mă bucur că și voi deplinindu-vē dobândiți mare bucurie; se vede însă că ȋicerea „ci potrivit mă jertfesc" cum că din afară aduce altă înțelegere; adecă cum că Pavel de nu ar fi murit pentru jertfa și credința Filipisenilor și a tuturor celorla-l-alți hristiani, s'ar fi întristat, ci ȋice cum că și noima acesta nu este necuviinciosă, fiind-că Pavel mai înainte a spus că a judecat a fi mai de nevoie de a mai rămănea în trup, și în viața acesta pentru sporirea și deplinătatea ucenicilor, negreșit s'ar fi întristat de s'ar fi jertfit și ar fi murit mai înainte de a deplini pre aceea și a proaduce lui Christos ca o jertfă pre a lor credință. Se pōte și așa a se înțelege: ci deși mă jertfesc de ispite și de neazuri și de mucenii, dar însă pentru jertfa și slujba credinței vōstre mă bucur. Iar Teodorit așa tâlcuește acesta „deși mă jertfesc pentru credința (vōstră), ca o jertfă proaducând-o lui Dumnezeu, mă bucur și mă veselesc. Și se cuvine și voi a vē împărtăși cu mine de bucurie. Acestea însă le ȋice mângăindu-i pre ei și învățând mărima muceniei, cum că are rânduială de ore-care aducere de împăcare și de jertfă.

carele cu curăție va purta grijă pentru voi, adevă părintește. Veți însă, o cetitorile, care prevedință părintească avea prea iubitorul de fi Apostolul Domnului pentru hristiani. Căci când însuși nu avea vreme a merge singur să cerceteze pre ucenicii și duhovniceștii fiți săi, trimite pre alții la dinșii, și acesta o făcea pentru ca ucenicii săi nici întru o vreme să se lenescă.

21. Ca toți pre cele ale lor își caută nu pre cele ale lui Iisus Christos.

Adevă toți odihna lor își caută, ȳice, și a fi ei siguri și fără primejdie, căci nici unul dintre cei-l-alți frați nu va lua asupraș cu înlesnire o atât de îndelungată călătorie pre uscat și pre mare, pentru mântuirea vóstră, adevă pentru Iisus Christos. Acestea însă le ȳice Pavel întâiu adevă pentru ca să laude pre Timotei și al doilea pentru ca să învețe pre Filipisenii, cari îl aud a nu cauta odihna lor, căci cel ce caută odihna sa nu caută trebile lui Christos. Vai! cât sintem noi hristiani cei de acum depărtați de Christos, pentru-că tot-de-una căutăm odihna noastră și siguranța și pentru Christos nu voim a priimi nici o ispită și necaz.

22. Iar cercarea lui o cunóșteți cum că ca un fiu cu părintele împreună cu mine a slujit în Evanghelie.

Voi înși-vă, ȳice, sinteți marturi că Timotei a slujit lângă mine ca un fiu lângă tatăl său, nu numai întru slujba trupului, ci și întru cea mult mai mare, adevă în propoveduirea Evangheliei. Drept aceea, și ca pre un fiu al meu trebuie să-l cinstiți și cu mult mai virtos se cuvine a-l cinsti ca pre un slujitor și liturghisitor al lui Dumnezeu. Cu aceste cuvinte însă recomanduește pre Timotei Filipisenilor sfintul Pavel, atât pentru ca să facă har lui Timotei cât și a face har Filipisenilor, căci de vor odihni ei și vor ocroti pre Timotei, ca pre un vrednic de odihnă și de cinste, negreșit au să se folosască de cuvintele lui și duple urmare vor lua plată dela Dumnezeu mai multă.

23. Pre acesta dar nădăjduesc să-l trimit, după ce voiă vedea cele pentru mine îndată.

După ce voiă vedea, ȳice, ce sfirșit vor lua trebile mele, atuncea îndată, adevă din aceeaș ȳi și clas îl voiă trimite pre acesta la voi.

24. Nădăjduesc însă întru Domnul, că și însu-mi în grabă voiă veni la voi.

Nu vă trimit, ȳice, pre Timotei, fraților, pentru-că eu de o cam dată m'am lepădat și nu viă la voi, ci că și eu nădăjduesc în Dumnezeu să viă.

Pentru acesta îl trimit mai înainte pentru ca să aflu cum vă aflați. Veți însă, o cetitoriu!e, că Pavel dela Dumne-deu a-târ-nă mergerea sa la Filipiseni. Nă-dejduesc, dice, în Domnul să vii, adecă de va voi Dumne-deu, pentru ca și pre noi să ne învețe ca să atâr-năm dela Dumne-deu mișcările și pricinile noastre¹⁾.

25. De nevoe am socotit și pe Epafrodit fratele și împreună lucrătorul și împreună ostașul cu mine.

Cu laude și cu oră-ți trimite și pe Epafrodit acesta, dūm-ne-deescul Apostol, la Filipiseni, cum cu aceste-și laude trimite și pre Timotei, pentru aceea-și pricină ce o am dis mai sus, adecă pentru a purta și el de grijă cu cură-tenie ca și Timotei, pentru îmbunătă-țirea Filipisenilor; mai mare încă este împreună ostașul decât împreună lucrătorul, pentru-că împreună lucrătorul ajută și împreună lucră-ză la treb-i, cari nu au primejdie de vi-a-ță, iar împreună ostașul negre-șit la primejdi-i și la ispite se află împreună luptându-se și împreună nevoindu-se cu cei-l-al-ți osta-și, precum și Epafrodit acesta împreună se luptă cu po-vă-țuitorul ostaș Pavel întru propoveduirea Evangheliei.

Iar al vostru Apostol, și liturghisitor al trebuin-ței mele a-l trimite către voi.

Adecă pre acesta pre carele voi Filipisenii l-a-ți trimis la mine pre Epafrodit adecă, pre însu-și acesta îl trimit și eu la voi și îi dăruesc, că cu Epafrodit acesta a trimis lui Pavel Filipisenii cele de trebuin-ță; sau Apostol îl numește ca pre un în-vă-țător ce era lor²⁾.

26. Fiind-că era dorind pre to-ți voi a vă vedea și măr-niindu-se pentru-că a-ți au-đit, că s'a bolnăvit.

27. Că cu adevărat a fost bolnav aprópe de mórte.

Știind, dice, Epafrodit că-l iubi-ți și că v-a-ți măr-nit pentru bóla sa, pentru acesta dorește se vă vadă, ca se vă bucure și să vă izbăvėscă de întristarea ce ave-ți pentru bóla lui. Formă-luește însă și altă în-țelegere dūm-ne-deescul Apostol cu cu-vintele cele de acest-fel, desvinovă-țindu-se către Filipiseni pentru

¹⁾ Despre acesta ve-ți tâlcuirea dicere-i „voi-vi veni însă în grabă la voi, de va voi Domnul“ (I Cor. IV, 19). Și a dicere-i „de va dá voe Dum-ne-deu“ (Evr. VI, 3).

²⁾ Teodorit însă dice „că Apostol pre Epafrodit al lor l'a numit ca pre unul ce îi era încredin-țată purtarea de grijă a Filipisenilor, precum este arătat că supt Epafrodit erau episcopii cei ce se numeau la începutul scrisore-i aceste-și adecă cei ce plineau rându-șala de presviteri. Iar acesta de era, urmă-ză că Epafrodit era episcop al Filipisenilor, precum mai înainte am dis“.

ce trimite la dînsii pre Timotei și pe Epafrodit cu întîrziere și după trecere multă de vreme și ca cum le-ar dice, nu pentru-că m'am lenit nu i-am trimis pre aceștia în grabă, ci pentru-că pre Timotei adecă ca pre unul de un suflet cu mine îl țin și îl am lîngă sine-mî: iar Epafrodit iarăș a fost bolnav și pentru aceea nu a venit cu mult mai înainte, că bóla lui a fost îndelungată și asemenea cu mórtea, adecă aducétóre de mórte.

Ci Dumneđeũ l'a miluit pre el.

Ce dici acum o Manihee ereticule? De este lumea rea, și viața cea din lumea acésta de sineși este rea și pîngărită, precum tu bîrfești, cum numește Apostolul aicea milă a lui Dumneđeũ, a lăsa pre Epafrodit în viața acésta? Ci Maniheii adecă și ereticii, la acésta nu aũ ce răspunde. Iar hristianii póte ar întreba, că de este bine a muri cine-va, precum dicea acestaș Pavel și a fi împreună cu Christos, «Că mie, dice, a viețui îmi este Christos și a muri cástig» (Filip. I, 23), pentru ce acum numește milă a lui Dumneđeũ, a rămănea cine-va în viața acésta? Către acésta întrebare răspundem, saũ că Epafrodit învătător fiind și propoveduitor al Evangheliei, urma să aducă mai multe suflete mântuite la Christos, de ar fi rămas mai multă vreme în viață, care acésta, adecă mântuirea sufletelor, este mai de nevoie decăt a muri cine-va, precum mai sus a dis Pavel: «Iar a mai rămănea în trup, este de nevoie pentru voi» (Filip I, 24): saũ răspundem, că Apostolul vorbește fórte puține cuvinte, precum aũ obiceiũ a vorbi cei ce ascultă cuvintele lui și tot-de-una și în fiește-care parte nu filosofește și nu vorovește cu amăruntul. Că de vreme ce vorovea către ómenii lumești, cari însă se temeau de mórte, pentru acésta vorovește și cu acest chip, numind milă a lui Dumneđeũ, pre mai rămănerea în viața acésta a lui Epafrodit. Și după alt cîșip încă viața acésta este lucru bun însuși de sine în osebite, pentru-că dă vreme de pocăință celor ce viază și de a lucra faptele cele bune și mântuirea lor. Pentru acésta și în rînduială de pedépsă și de certare sfînta Scriptură pune pre morțile cele fără de vreme de care și David dicea: «Să nu mă duc pre mine întru înjumătățarea dîlelor mele» (Psalm. CI, 25). Și iarăș: «Bărbații sîngiurilor și ai viclesugului nu își vor înjumătăți dîlele lor» (Psalm. LIV, 27). Și Pavel încă aiurea dicea: «Pentru acésta întru voi mulți sînt neputincioși și bolnavi și dorm (adecă mor mai înainte de vreme) îndestu!» (I Cor. XI, 30). Că viața cea viitoare nu este mai bună decăt acésta, ca cum acésta ar fi rea (pentru-că de ar fi aceea mai bună decăt acésta viclenă și rea, nici s'ar socoti bună și priinciosă de sineși viața acésta), ci decăt acésta bună, aceea este mai bună.

Și nu numai pre el, ci și pre mine.

Vezi, o cetitorule, cum și din cuvîntul acesta face Pavel pre Epafrodit, vrednic de cinstire și de evlavie între Filipiseni? Fiind-că pre însănătoșarea lui cea din bôlă și îndreptarea o socotește milă și facere de bine și a sa dela Dumnezeu.

Ca să nu aibă întristare preste întristare.

Adecă pentru acêsta Dumnezeu m'a miluit și a însănătoșat pre Epafrodit, ca nu pre lângă întristarea ce am suferit pentru bôla lui să mai iaș și altă întristare pentru mórtea lui.

28. Iar mai în grabă l'am trimis pre acesta, ca vedendu-l pre el se vë bucurați.

Adecă fără întârziere de vreme și fără zăbavă l'am trimis, ca să-l vedeți și duple urmare se vë slobodiți de întristarea, ce o ați fost priimit pentru dînsul și să vë bucurați cu sufletul și cu trupul.

Și eă mai fără întristare să fiu.

Cum dice aicea Pavel, că eă voiu fi mai fără întristare? Adecă că de vë veți bucura voi, și eă mē voiu bucura. Și nu a dis că și eă voiu fi fără de întristare, ci mai fără întristare, pentru ca să arate cu dicerea acêsta, că tot-de-ună fericitul sufletul lui se află intru întristare. Căci cine este neputincios și eă să nu fiu neputincios? Cine se smintește și eă să nu mē aprind? (II Cor. XI, 29).

29. Decî așteptați pre el intru Domnul cu tótă bucuria.

Adecă priimiți-l pre el cu tótă buna priimire cea duple Dumnezeu, precum Dumnezeu priimește. Sau precum am dice: priimiți-l pre el duple vrednicie, precum se cuvine a se priimi de către hristiani sfinți și apostolești bărbați. Acestea însă le dice Pavel pentru căștigul și folosul Filipisenilor fiind-că mai mult căștig are acela, ce priimește și face bine sfinților decăt sfinți, cei ce se priimesc și li se fac bine de el.

Și pre unii ca aceștia intru cinste aveți-i.

Pentru a nu se arăta Pavel că numai lui Epafrodit îi face har și dice să-l odihnescă, pentru acêsta adauge aicea obștește, cum că se cuvine a priimi și a cinsti pre toți acela, ce aă acêstași faptă bună a lui Epafrodit.

30. Căci pentru lucrul lui Christos până la mórte s'a apropiat, trecendu-și cu vederea sufletul.

Pre Epafrodit l'a trimis Filipisenii la Pavel în Roma, ca să aducă lui cele de trebuință, precum am dis întâiu. Mergend însă în Roma Epafrodit a aflat pre Pavel în primejdii și în legături și în temniță, când era lucru de primejdie a se apropia cine-

va și a vorovi împreună cu el pentru vrăsmășia și ura și mânia ce avea împăratul Neron asupra lui. Decî atunci Epafrodit, defăimînd totă primejdia, și mânia împăratului nebăgându-o în seamă, a mers lângă Pavel și a slujit lui; acesta dar o dîce acum aicea Apostolul. Veđi că nu a dîs Pavel că Epafrodit a trecut cu vederea, adecă s'a aruncat pre sineși în primejdie de mörte pentru mine, ci pentru lucrul lui Dümneđu a dîs. Iar deși nu a murit, acesta Dümneđu o a iconomisit și l'a păzit pre el. Ei însă a arătat proalegerea sa și a ales mai bine mörtea pentru lucrul lui Dümneđu. Pentru acesta și noi toți hristianii să luăm pildă dela fericitul Epafrodit acesta și cînd vedem pre ömenii cei sfinți și pre învățătorii, că se află în primejdii, să nu băgăm seamă și să ne aruncăm în primejdii pentru dînșii, pentru-că acesta este siguranție și mîntuire a noastră, a ne arunca în primejdii pentru sfinți¹⁾.

Ca să plînescă lipsa vöstră a slujirei ceii către mine.

Voi, dîce, nu erați față în Roma ca să mă slujiți, cu tóte că ați trimis mie cele de trebuință. Decî lipsa acesta a vöstră și neplinirea slujbei ceii către mine a vöstră, ceea ce cu mîinile și cu trupul se face, dümneđuescul Epafrodit o a plinit și în locul vostru al tuturor el m'a slujit. Pentru acesta cu dreptate este să dobîndescă și el acum dela toți voi primire și dragoste, fiind-că singur el a plinit datoria slujbei vöstre a tuturor. Veđi însă, iubitele, că ajutorul și slujba cea la sfinți o numește Pavel liturghie și lipsă, pentru ca să arate cu cuvintele acestea că este datorie a ajuta cu tot felul de chip și cu bani și cu slujbă trupescă hristianii acei, ce se află în odihnă și în slobodenie, pre hristianii acela, cari se află în primejdii pentru credință și pentru porunca lui Christos și pentru predaniile bisericiei; și cum că hristianul cel ce nu ajută pre unii ca aceștia, acela se lipsește și nu plinește datoria sa, precum lipsește și acela ce nu plătește dările cele obștești și slujbele cele împărătești, adecă birurile. Și, dar, pentru a nu se mândri Filipisenii

¹⁾ Adauge însă Chrisostom și acestea dîcînd „că nu se încununază cine-va numai pentru a nu jertii (idolilor adecă), cu cununa muceniciei, ci și pentru proăducerile cele de acest-fel (adecă pentru slujbele și ceretările sfinților, cînd se află în primejdii) fac mucenie.... Și de trebue a dîce ce-va minunat, cu mult mai vartos cele de acest-fel decăt acelea, căci dacă a cuteza cine-va împotriva morței pentru ce-va mai mic, cu mult mai vartos pentru cel mai mare (să încununază). Drept aceea și noi cînd vedem pre sfinți în primejdie nu băgăm seamă; că nu asupra unei primejdii a căteza se face cînd-va vre un lucru vitéz, ci de nevoie este mai înainte purtând grijă de siguranța cea de aicea, a scăpa de cea viitoare (primejdie adecă)” (Vor. IX la cea către Filipisenii).

că au fost trimis cele de trebuință lui Pavel, și din mândrie să-și părădă plata lor, pentru acesta ajutorul care i l-au trimis, l'a numit Apostolul liturghie, adică slujbă, pentru ca să-i facă să cugeteze smerit, fiind-că datoria lor numai au plătit și nu au făcut ce-va mai mult.

CAP. III.

1. Deci, frații mei, bucurați-vă întru Domnul.

De vreme ce Filipisenii se aflau întru întristare, pentru-că nu știaū cum se află trebile lui Pavel învățătorului lor și cum era propoveduirea lui, și ce sfârșit a luat bôla cea aducătoare de mörte a lui Epafrodit celui trimis dela dinșii;—pentru acesta Pavel a dezlegat gândurile aceste întristătoare ale Filipisenilor, fiind-că a ăis mai sus că și propoveduirea Evangheliei sporește și merge spre creștere și cum că însuși va veni la dinșii și că Epafrodit Apostolul lor s'a făcut sănătos și se trimite la dinșii. Pentru acesta după urmăre ăice acum lor: «decī bucurați-vă frații mei, fiind-că deacīa nu mai aveți vre o pricină de întristare. Veđi însă, o cetitoriule, că pre Galateni îi numește Pavel copilași, fiind însă că aveau trebuință de îndreptare: «Copilașii mei (ăicēnd) pre cari iărăși chinuesc a vă naște» (Galat. IV, 19), iar pre Filipisenii aceștia îi numește frați, fiind-că vorovește lor cu cinste, și bine le-a ăis să se bucure întru Domnul, căci a se bucura cine-va după bucuria lumēi, acesta nu este bucurie adevărată. Întru Domnul însă și ineseși neazurile au bucurie. Saū ăice, întru Domnul, că de vreme ce Domnul a făcut lucrurile lesniciose și a dezlegat tôte cele întristătoare, pentru acesta ăice bucurați-vă întru el și vă veselīți.

Acestea a le scrie vouē, mie nu-mi este cu lenevire, vouē însă de siguranție.

Dupre ce mai sus a lădat mult pre Filipiseni marele Apostol, acum aduce aicea și cuviincioasa sfătuire despre cei ce cugetăză cele iudaicești, cari iăvață tăerea împrejur, pentru a nu se arăta însărcinător și greū de ar fi ăis despre dinșii îndată la începutul scrisorei trimise¹⁾.

2. Păziți-vă de căni.

La Filipiseni erau ôre-care Iudei, care: să fătarniceau a fi hristiani și cum că propoveduiaū adevă Evanghelia, împreună cu propoveduirea Evangheliei însă mestecau și obișnuirile cele ale Iudeilor și luările aminte ale Legei. Și fiind-că cu ânevoe se cu-

¹⁾ Acesta tâlcuind-o Teodorit ăice: „Nu a scris o altă scrisore acestora, ci întru acesta multe învățăturī a ăcus lor“.

noșteau de către cei mai proști, pentru acesta dice Pavel aicea, luați-vă aminte bine o Filipisenilor și păziți-vă, nu cum-va se vor ascunde cugetătorii de cele iudaicești și nu-î veți cunoște. Căni însă cei din neamuri mai înainte se numeau, ca niște necurați, precum a dis Domnul, Hananiencei ceil de alt neam: «Nu este bine a lua pâinea fiilor și a o arunca câinișorilor» (Mat. XV, 26). Iar acum, cei din neamuri se numesc fi, iar Evreii, căni, ca niște obraznici, și ca unii ce fără rușinare năvălesc împotriva luminei adevărului și a credinței lui Christos și ca unii ce latră asupra hristianilor.

Păziți-vă de lucrătorii cei răi.

Cu aceste cuvinte numește Pavel pre cugetătorii cei evreești mai răi și decât căni, pentru-că mulți căni se află pe la mesele stăpânilor lor și mâncând și bând bucate dela masă, păzesc casa lor, iar cugetătorii de cele evreești lucrează adecă și slujesc, însă nu pentru bine, ci pentru rău. Și mai bine ar fi de ar rămânea desăvârșit nelucrători, decât a lucra și a face fapte ca acestea mai rele decât totă nelucrarea, pentru-că cu lucrările lor acestea nu sădesc, nici zidesc pre frații lor, ci din rădăcină zmulg pre cei bine sădiți și risipesc pre cei zidiți.

Păziți-vă de tăere.

Adecă luați aminte, dice, și păziți-vă, fraților, de cei ce cugetează cele evreești, cari au tăerea împrejur, că lucru atât de mare cinste era la Evrei tăerea împrejur, în cât pentru dinsa se dezlega Sâmbăta. Și când se întâmpla prunc a fi de opt zile, în ziua Sâmbetei fără apărare se tăia împrejur și nu se muta tăerea împrejur pentru serbarea Sâmbetei. Precum și Domnul dicea Iudeilor: «Dacă tăere împrejur ia omul Sâmbăta ca să nu se strige legea lui Moisi» (Ioan VII, 23). Apoi fiind-că tăerea împrejur s'a făcut zadarnică și nelucrătoare duple ce a venit Domnul, pentru acesta, ea altă nu este acum decât o tăere nefolositoare. Pentru aceia numai își taie trupul lor Evreii cei ce acum să taie împrejur, pentru-că fără-de-lege se taie împrejur, duple propoveduirea Evangheliei, sau dice tăere pre cugetătorii de cele evreești, pentru-că se apucău cu învățăturile lor să taie și să sfârșescă în multe dezbinări pre biserica cea una a hristianilor.

3. Că noi sintem tăerea împrejur, cari slujim lui Dumnezeu cu duhul.

De trebe a căuta cine-va, dice, tăere împrejur adevărată, acesta o va afla la noi hristianii, pentru-că noi duhovnicește, adecă cu sufletul și cu trupul slujim lui Dumnezeu. Fiind-că cel ce taie împrejur patimile sufletului și prin nepătimășul su-

flet slujește și cinstește pre Dumnezeu, cari sînt hristianii, unul ca acesta este carele are pre evgheniceasca tăere împrejur, care cu atîta covîrșește mai mult decît trupésca tăere împrejur, cu cît covîrșește sufletul pre trup. Nu a ȳis însă Pavel că la noi hristianii este tăerea împrejur, ci că noi hristianii sîntem tăere împrejur; că ac sta este adevăratul hristian, tăerea împrejur a patimilor, cea întru fapta bun ¹⁾); nici a ȳis iarăși că în Evreii ac i cuget tori de cele evreești este tăerea, ci că  n și ac ia sînt chiar tăerea  i r ntatea  i peirea.

L ud ndu-ne întru Iisus Christos, nu în trup nădăjduind. Deci care este mai bună, ȳice, a ne l uda în Christos Iisus, carele r t z  patimile inimilor n stre  i ne ridică la evghenia fiilor lui Dumnezeu prin credin   i prin sf ntul botez, a t erei împrejur ce i nefăcute de m n , sau a ne l uda  i a ne mândri în trup, adecă în tăerea împrejur cea trup sc , care ne face numai fi trupe ti ai lui Avraam? Arătat este, că cea întâia este fără asemănare mai bun ²⁾).

4. Măcar deși eu am n d jde  i în trup.

De a i fi fost  i eu din neamuri ar fi putut cine-va ȳice, că pentru ac sta prih nesc tăerea împrejur a Evreilor, pentru-că s nt lipsi  de trupésca evghenie a Evreime , dar acum, fiind-că  i eu am ac sta, care voi o socoti  de l ud   i n d jduire în trupésca tăere împrejur, adecă fiind-că  i eu s nt t iat împrejur, este arătat că nu o prih nesc, pentru-că s nt lipsit de p ru a ac sta evghenie a Evreilor, ci pentru însuși chiar adevărul.

De se pare cui-va altu a a nădăjdui în trup, eu mai mult.

Ve i înțelepciune a Marelui Pavel, nu numește anume pre hristianii ce i cuget tori de cele evreești, cari am geau pre Filipiseni, pentru ca să facă pre cuv ntul s u ne ngreuitor  i bine priimit lor. ȳic nd dar că ori care altul se pare că să-l ud   i n d jdue te întru tăerea împrejur  i în evghenia iudaic sc , eu am mai multă dreptate întru acestea a m  l uda: cu cuv ntul acesta ar t , cum că al ii l'au silit a veni întru aceste

¹⁾ Despre tăerea cea duple Duh, ve i la t lcurile  i s pt nseamn rile ȳicerei: că tăerea împrejur folose te, dacă faci legea (Rom. II, 23)  i a ȳicerei: tăerea împrejur a inimei întru duhul, nu cu slova (t j. XXIX).

²⁾ ȳicerea ac sta t lcuind-o sf. Chiril Alexandrenul ȳice: „Că l uda t erei împrejur cea duple trup, de s'ar socoti singură  i frumuse ea cea din teorie neav nd-o socotesc că nimica c nd-va ar fi la ce  ce bine-cugetăză: iar c nd traduce pre închipuirea duhovnice tei t eri împrejur  i se vede că curătenia inimei o  nsemn z , atuncea d r p te a o l uda cine-va că prea bine  nchipue te pre lucrul cel ce se află în teoria cea am run it , că arătat va veni cur pirea patimilor, ce or din inimă” (Vor. VI, la Pash ).

vorăve și a le dice acestea și nu de sineși le-a dīs. Și bine dice Pavel că ori carele se pare că se laudă în trupēscă tăere împrejur, ori căci cugetătorii de cele evreēști aceia nu aveau atātă multă dreptate a se lauda întru cele ale evreimeī, cātă avea însuși. Sau dice, că se pare pentru-că nădejdea cea prin tăerea împrejur și lauda nu era adevērată și cu lucrul, ci numai pārută:

5. Tāiat împrejur a opta dī¹⁾.

Aceea, de care se laudă unii ca aceia și dice că sint tāiați împrejur duple lege, acēsta și Pavel aicea o pune mai întâi; adăogānd însă acēsta «a opta dī» a arātāt că el nu a fost nemernic (adecă lipaci) și din alte neamuri venit la evreime, că unii ca aceștia în virstă mare fiind să tāiaū împrejur; ci din strămoși era evreu și tăerea împrejur i s'a făcut a opta dī duple diua năsterei sale; că pruncul, dice, de opt dīle, se va tāia împrejur la trupul său (Fac. XVII, 12).

Din neamul lui Israil.

Adecă, nu am fost, dice, trăgēndu-mē din născători nemernici (adecă lipaci), ci din născători Evrei.

Din seminția lui Veniamin.

Adecă din seminția lui Veniamin eram, care seminție era oștenēscă și parte bine alēsă a Israiltenescului neam, pentru-că Mitropolia Ierusalimul și petrecerea preoților cea în Ierusalim, în împărțirea sōrtelor se afla la seminția lui Veniamin²⁾, precum este scris în cartea lui Iisus al lui Navi: «Și Ievus: acēsta este Ierusalimul și Ievaot, Iarim trei-spre-dece cetăți și satele lor, acēsta este moștenirea fiilor lui Veniamin duple noródele lor» (Iisus XVIII, 28).

Evreu din Evrei.

Din început, dice, eu sint din cei aleși și evgheniști Evrei, pentru-că era cu puțință adecă a fi cine-va din neamul lui Israil și a nu fi încă și Evreu nici din Evrei. Căci mulți fiind duple neam Iudei, au stricat evghenia lor, pentru-că s'au amestecat cu neamuri și nu știaū limba evreēscă și duple urmare

¹⁾ Acēsta este de lipsă, și pōte așa se plīnește: „Eū m'am făcut tāiat împrejur a opta dī, precum și în inimă a dīs „că noi sintem tăerea împrejur“, la stih. III.

²⁾ Teodorit însă așa tālcuește: și nici din cei pre jumătate robī sint ci dintru cea slobodă am odrāslit, din Rahila cea iubită, pentru care patriarhul Iacov a slajit. Că Veniamin a fost fiū al Rahilei, iar Veniamir va să dică, fiū al chinuirei. Unul ca acesta însă a fost și Pavel, mai întâi fiū al chinuirei, ca unul ce în protiva bisericeī lui Christos se purta, iar în urmă s'a făcut fiū al puterei, precum dice nearātatul tālculitor al cārtei Facerei (foae IV stih. 14 din Pentateuh).

nu puteau nici a ceti, nici a cerceta cu amăruntul scripturile. Pentru aceea și ca niște de neam prost se socoteau și moșici, eu însă, dice, sint Evreu adevărat păzesc întreg haractirul Evreilor pentru-că știu evreească limbă și prin această cetesc și cercetez dumnezeieștile scripturi¹⁾, sau dice că este Evreu pentru ca să arate că era evghenist.

Dupre lege fariseu.

De vreme ce câte a dīs mai sus Pavel erau firești și nu de proalegere (adevărat vrute), a se tăia împrejur adevărat, a fi din neamul lui Israel și cele-l-alte: acum aicea numără și pre cele, care (erau) isprăvi ale proalegerii sale și dice că dupre lege era fariseu, adevărat dupre învățătura legii, fiind-că eresul cel mai bine ales între Iudei era al fariseilor.

6. După rîvnă gonind biserica.

De vreme ce mulți farisei erau, însă nu erau atât de rîvnitori legii, pentru această Pavel dice aicea, cum că eu nu eram numai fariseu, ci și atîta ferbinte rîvnă avem, în cît gonitam pre hristiani.

Dupre dreptatea cea în lege aflîndu-mă neprihănit.

Fiind-că mulți au rîvnă, nu pentru legea lui Dumnezeu însă, ci pentru iubirea de începătorie și pentru plăcerea omenescă și pentru alte pricină, pentru această dice Pavel aicea, cum că eu aveam rîvnă pentru singură legea lui Dumnezeu, fiind-că eram neprihănit dupre dreptatea legii; fiind dar că eram acest-fel, cum aș fi gonit pre hristiani pentru vre un alt omenesc sfîrșit, și nu pentru rîvna lui Dumnezeu? Acest lucru este cu totul de necredut.

7. Ci cele ce îmi erau dobândi, acelea le-am socotit pentru Christos pagubă.

8. Ci și cu adevărat toate le socotesc a fi pagubă pentru cîvîrșirea cunoștinței lui Iisus Christos Domnul meu.

Aicea la aceste cuvinte ale Apostolului sar ereticii Marchioniști și Maniheii prihănind pre Lege ca pre o rea și dicînd: Iată că Pavel legea o numește pagubă. Deci cum pagubă fiind legea, s'a dat dela Dumnezeu? Noi însă răspundem că mai înainte adevărat se cuvine se mulțămim lui Dumnezeu, că a iconomisit și această de a priimi ereticii aceștia cuvintele acestea ale Apostolului, socotind ei că sint ajutătoare eresului lor, căci de

¹⁾ Și Icumenie încă dice, că pentru această Pavel a dīs că este Evreu, pentru ca să arate că avea știința limbii evreești și cerceta cu deamăruntul scripturile, fiind-că cei-l-alți Iudei, pentru-că s'au mestecat cu neamurile, nu știau părintească limbă a lor, nici nu cercetau cu amăruntul scripturile și legea. Vezi și supținsemnarea dicerei: Evrei sint ei, și eu (II Corintenți XI, 22).

nu ar fi socotit acestae de ajutătoare lor, pôte le-ar fi şters din scrisoarea acésta a lui Pavel, precum şi alte multe diceri le-au şters. Al doilea dicem că socoteşte, ereticele manihée, că Pavel nu a dis prost că legea este pagubă, ci că o socotesc de pagubă. Fiind-că, fireşte legea nu este, căci cum ar fi pagubă ea, care bine înţelegându-se povăţueşte pre ómenii către Christos? Iar de vreme ce eu Pavel mai înainte rău înţelegând legea, nu alergam la credinţa lui Christos, iar în urmă bine înţelegându-o şi cunoscând adevărul, am alergat la credinţa lui Christos, pentru acésta s'a arătat cum că legea mi s'a făcut mie pagubă în vremea aceea, întru care rău înţelegând legea, nu alergam la Christos¹⁾, de vreme ce legea după firea ei este câştig şi nu pagubă. Şi ascultă că nu a dis Pavel, cele ce le socoteam dobândi, ci: cele ce erau cu adevărat dobândi; că cu adevărat dobândă este legea, pentru-că slobode pre ómenii de totă sălbătăcia năravurilor şi de totă desidemonia şi de rătăcirea păgânătăţii şi ca o scară făcându-se sue pre ómenii la credinţa şi cunoştinţa lui Christos. Deci precum cela ce se sue pre scară nu prihăneşte scara, ci mai ales îi cunoşte har, fiind-că de nu ar fi scara acésta nu s'ar fi suit, cu un chip ca acesta şi legea mai întâiu era câştig, acum însă hristianii o socotesc pre ea pagubă. Nu căci legea este pagubă de sineşi, ci pentru-că darul Evangheliei este câştig mai mare. Iar a alege cine-va mai bine câştigul cel mai mic şi a lăsa pre cel mai mare, cu adevărat se păgubeşte. Şi precum, de pildă, când ţine cine-va argint, apoi află aur şi fiind-că nu pôte tot o dată a purta şi argintul şi aurul pentru multa greutate, pagubă socoteşte a ţine argintul pentru mai puţinul folos ce are, pentru acésta lăsând argintul, ia numai aurul şi îl ţine. Asemenea şi legea mai întâiu era câştig, însă puţin, iar după înnoimenirea lui Christos se socoteşte pagubă, că ne desparte dela credinţă şi Darul lui Christos cel mai câştigător şi mai bogat decât legea. Deci nu numai, dice Pavel, eu am socotit din vechime că legea era pagubă, ci şi acum o socotesc că este pagubă. Pentru ce? Pentru covârşirea şi prisosinţa Darului lui Christos. Veţi, frate, că aceea Apostolul face cumpănire a legeri şi a Darului?²⁾. Iar cum-

¹⁾ Şi Icumenie încă întru o unire dice, că Pavel voroveşte aceea nu că acum se păgubeşte de lege (fiind-că el ştia atunci a înţebuina legea duhovniceşte şi a nu se păgubi de dînsa, că duhovniceşte înţelegându-se legea, trimite pre om la credinţa lui Christos), ci că s'a păgubit mai înainte atîta vreme şi nu a crezut în Christos fiind-că păzea legea trupeşte; căci ómenii când pătinesc vre o pagubă şi în urmă după ce a trecut paguba aceea îşi aduc aminte de ea şi obişnuiesc a dice: „O! şi ce pagubă am pătit!“.

²⁾ Şi Teodorit încă aşa tâlcueşte dicerea acésta: „Cu alăturarea celor

pănirea lucrurilor celor de un neam este cumpănire și nu a celor ce nu sînt de un neam (neomogene), precum ȋic canónele gramaticel (că nimenea cumpănește, saũ asemėneză pre om cu leu, ci pre omul cu alt om), și ceta ce covărsaște pre cel de un neam il întrece și nu pre cel de nepotrivit neam. Decī și legea era cunoștință adecă mai puțină decăt cunoștința lui Christos; asemenea și dar era ea, mai puțin însă decăt Darul lui Christos: «Că dar, ȋice Evanghelistul, am luat în loc de dar» (Ioan I, 16). Precum și făclia este lumină însă nu este acest-fel de lumină, precum este lumina sórelui.

Pentru carele de tóte m'am păgubit și le sócotesc a fi gunóe, ca pre Christos să-l dobăndesc.

Pentru Christos, ȋice, de tóte m'am păgubit, adecă orī le-am sócotit a fi pagubă orī că le-am lepădat tóte pentru Christos. Veȋi, o cetitoriule, că legea nu a fost de sineși firește pagubă, ci pentru Christos¹⁾. Iar gunóe nu este arătat de a numit Pavel pre lege, ci duple urmare este a ȋice gunóe pre lucrurile lumei, adecă bogăția și slava și îndulcirile, pre care tóte le-a lepătat de trei orī fericitul pentru Christos, că pentru carele a ȋis pre tóte le-am sócotit, adecă pre bunătățile póte ale lumei acestea. Iar deși vom înȋelege, că și pre lege o a numit gunóe, níci așa nu ocărește cu acest nume, pentru-că gunóele gríului sînt plevile și paele, ci paúl este ȋiitor și păzitor al gríului și întăritor al lui. Și de nu ar fi fost paúl, níci gríul s'ar fi făcut, însă după ce se arată gríul și se alege, paúl dea-ciia și pléva este netrebnică. Cu asemenea chip și legea este adecă adeveritóre și martur al darului Evangheliei. Insa după ce s'a arătat darul nu mai trebuie a lua amínite la litera leget²⁾.

mai bune pagube a numit pre cele mai próste, că de prisos este făclia când se arată sórele, de prisos este pedagogul celor ce aũ priimit înȋelepciunea cea desăvirșit, netrebnic este laptele doicei celor ce se împărȋășesc de hrana cea desăvirșit³⁾.

¹⁾ Fotie însă ȋice că, ȋicerea „sócotesc pagubă legea“ o a ȋis Pavel către asemėnarea darului Evangheliei celui mai căștigător; iar ȋicerea „m'am păgubit“ o a ȋis ca către firea leget. Saũ și acesta o ȋicem, că Pavel nu se îngrijește a alege Evangheliceștile ȋiceri și numiri, ei una singură sócotește, cum și arată pricina care stă înaintea. Pentru acesta de multe orī cu numiri cinstite arată lucrările cele necinstite, precum a numit împărăȋie pre stăpănirea și tirania morȋei, ȋicend: „ei a împărăȋit morȋea“ și dinprotivă pre lucrurile cele lăudate le arată cu numiri necinstite, precum aicea pre lepădarea celor de pagubă, care este de lăudă, o a arătat cu necinstită ȋicere ȋicend „m'am păgubit“.

²⁾ Iar Icumenie ȋice cum că și duple alt chip trebuinciosă însă a fost legea, fiind-că a fost în mijlocul idolo-slujirei Elinilor și între credinȋa și Darul lui Christos; și decăt dogmele cele Elinești a fost mai filosofiască și mai subȋire, iar decăt Darul lui Christos a fost mai grósă. Drept

9. Și să mă laud întru dînsul neavînd a mea dreptate cea din lege, ci pre cea prin credința lui Christos, pre dreptatea cea din Dumnezeu.

Tóte, ȓice, le-am lepădat, pentru ca să nu aîť a mea dreptate și faptă bună, pre cea din faptele legei căștigată și pentru ca să nu mă laud că am isprăvit lucrările legei, fiind-că nici dreptate din faptele legei căt de puțină nu se căștigă, nici eî am isprăvit lucrările acestea, ci le-am lăsat pre tóte, pentru ca să aibă dreptatea, care se căștigă prin credința lui Christos, care credința a lui Christós este dreptate dela Dumnezeu, adecă dar al lui Dumnezeu și duple dar îndreptéză pre acei ce cred: «Că de vei crede, ȓice, întru inima ta și vei mărturisi cu gura ta, te vei mântui» (Rom. I, 9). Iar cîte daruri dumnezeesti sînt, acestea covîrșesc pre isprăvile și faptele cele bune, care se fac cu sirguința și silința omenéscă, precum și griul covîrșește pre plévă. Căci de prisos și de nimica este tótă fapta bună cea omenéscă cumpănindu-se și aseménendu-se cu darurile cele dumnezeesti.

10. Asupra credinței de a-l cunóște pre el și puterea învierii lui.

Deci, din aceste cuvînte ale Apostolului să închee, cum că cunoștința lui Dumnezeu și a învierii, prin credință se căștigă. Căci care minte și socotélă omenéscă póte să cunóscă cu ce chip s'a făcut învierea lui Christos? Cu adevérat nici o minte, nici socotélă, ci singură credința. Iar dacă învierea lui Christos cu singură credința se înțelege și nu cu socotele omenesti, cum se va înțelege de socotélă omenéscă lucrul cel mai mare, adecă negrăita nașterea sa cea din Fecióră? Pentru ce însă este mai mare nașterea lui Christos decăt învierea sa? Pentru-că despre înviere sînt multe pilde, fiind-că și mai înainte de Christos, Ilie a înviat pre fiul văduvei și Elisei a înviat pre doi morți, viu fiind el, pre unul, iar duple ce a murit, pre celă-l-alt. Din fecióră însă nici un om s'a născut, nici mai înainte de Christos, nici în urmă, fără numai singur Christos. Deci dreptatea cea din Dumnezeu întru credință este, adecă asupra credinței se rézimă și se sprijinește și pre credință o are temelie. Iar pu-

aceea cu un chip ca acesta fiind între idolo-slujire și între credința lui Christos, din idolo-slujire încet, încet a scos pre ómenî și din grosimea Elinilor și i-a făcut pre dînșii mai îndemánatici spre a crede, când se va arăta Christos. Deci fiind-că legea a sfîrșit lucrul sêu și a adus pre ómenî la Christos, de prisos este a se păzi deacînea înainte trupește, precum și haîna unui copil mic rămîne netrebnică când copilul se face bărbat desăvîrșit.

terea învierii a dîs fiind-că cu adevărat mare a fost puterea dumnezeirii de a învia Christos din morți. Și după alt chip încă învierea lui Christos bagă în inimă noastră o putere dumnezească și ne face să alergăm întru această cale a Domnului, adecă să pătimim și se murim, pentru-că iarăși avem să ne sculăm din morți, ca și Domnul¹⁾.

Și împărtășirea patimilor lui.

Când ne gonim noi, dice, Apostolii și hristianii și ne necăjim; atunci ne facem împreună părtași ai patimilor lui Christos, și acesta prin credință, căci de nu am crede că avem împreună să împărțim cu Christos în ceri, cum ar fi fost cu puțină să pătimim atâtea multe, și acest-fel de nesuferite patimi și munci? Negreșit nu am fi putut să pătimim. Însemnă însă acesta ce dice aicea Pavel, că mai ales acela este carele crede cum că Christos a înviat, carele pătimește pentru Christos; și ascultă ce dice mai jos:

Inchipuindu-mă cu mortea lui.

Adecă eu mă asemenez cu mortea lui Christos, căci precum Christos dela omeni a pățimit, așa și eu pătimeșc, fiind-că gonele și patimile zăgrăvesc între cei ce pătimeșc pre chipul morței lui Christos. Și câți hristiani mor pentru Christos, Christos se fac și ei după chipul acesta, după carele pătimeșc. Veți, fratele meu hristiane, ce ispravă mare pricinuesc patimile cele pentru Christos?

11. Că dora voii ajunge la scularea morților.

Dar ce? Și de nu ai pătimi o fericite Pavele, nu vei învia? Nu, răspunde, așa învia, însă nu cu înviere slăvită, pre care a-lurea numește mai bună înviere: «ca mai bună înviere să dobândescă» (Evr. XI, 35), că sculare aicea înțelege pre învierea cea cu slavă și pre înălțarea cea prin nou; căci toți oamenii au să se scole din morți, nu toți însă au să și învieze, ci păcătoșii adecă jos rămăind pre pământ, au să aștepte pre judecătorul, iar sfinții și dreptii după ce se vor scula întru slavă au să se răpescă de nouri la înălțime în aer, pentru ca să întâmpine pre Domnul, viind din ceri ca să judece lumea. «Că și noi, dice, ne vom răpi în nou spre întâmpinarea Domnului în aer (I Tesal. IV, 16). Vei înțelege însă dicerea acesta, iubitule, și din urmarea și rânduiala acesta: A murit, dice, Christos pentru mine, mor și eu pentru dînsul. S'a sculat el întru slavă, și eu mă sânguesc să mă noroșesc de o slăvită în-

¹⁾ Teodot în să pre puterea învierii o a dîs pravățul învierii: „Fiind-că Domnul pentru acesta a luat asupra sa firea noastră și a înviat pre trupul care l'a luat, pre învierea cea de obște a tuturor oamenilor meșteșugând-o.

viere ca acesta¹⁾. Veđi însă și smerenia și evlavia și sfiala de trei ori fericitului Pavel, căci acesta carele a isprăvit atâtea multe fapte bune și s'a făcut mai pre sus de om, acesta, ȃic, iarăși nu cuteză a ȃice că voiŭ ajunge negreșit la învierea a-cestă a morŭilor, ci ȃice cu îndoială: de aș ajunge. Atăta smerit cugeta cel mai înalt decât ceriul. Pentru acesta și însuși a-ŭrea ȃice: «Cela ce i se pare că stă, caute să nu cadă (I Cor. X, 12); și iarăși: nu cum-va altora propovediind, însu-mi să mă fac netrebnic (I Cor. IX, 27).

12. Nu că acum am luat saŭ acum m'am deplinat.

Fiind-că a ȃis mai sus Apostolul, că de voiŭ ajunge, acum acesta o formălueste și ȃice, că pentru acesta am ȃis așa cu îndoială, pentru-că încă nu am luat cununa, nici încă nu m'am făcut desăvîrșit.

- Ci gonesc, doar deși voiŭ ajunge, pentru care și m'am ajuns de Christos Iisus.

Încă într-o luptă sînt, ȃice, încă gonesc și vînez, doar de voiŭ putea ajunge deplinătatea și cununa. Apoi vrînd să arate că nevoința acesta și lupta și alergarea pentru ca să ajungă deplinătatea este datorie a sa, acesta, ȃic, vrînd să o arate, ȃice după urmăre că pentru acesta alerg să prind pre Christos, pentru-că și eu m'am prins de Christos, adecă eu eram un om perȃut și deznădădui și depărtat de Christos, însă m'a vînat și fugînd eu de el, însuși m'a ajuns și m'a prins cu strălucirea a-cea mai pre sus de sôre, care m'a arătat din ceriŭ, în calea Damascului. Și prindîndu-mă m'a întors la credința sa, și darului său. Deci dator sînt și eu să vînez pre Christos până ce l'oiŭ prinde. Cu mare dovadă însă a ȃis Pavel că gonește și vîneză pre Christos, căci cel ce gonește și vîneză pre altul la nici un lucru altul caută din cele ce întămpină pre cale, fără numai la omul acela pre carele îl vîneză. Pre toate le trece cu vederea, toate le defaimă și fiu și născători și prieteni și pre însuși cele de nevoie ale trupului. Cu un chip ca acesta sîntem datorî aceștia se vînam pre Christos și de nici un lucru al lumii acesteea să nu ne împedecăm.

¹⁾ Dar marele Grigorie al Tesal. ȃice că învierea este sculare a celor ce înviază și iarăși mor, precum cea a lui Lazăr și a ficei lui Iair și a fiului văduvei, și a celorla pre care i-au învîiat Iie și Elisei, iar sculare și ridicare este acelorla ce au să învieze și altă dată nu au să moră adecă învierea cea desăvîrșită și întregă însemnându-o. Pentru acesta învierea lui Christos sculare chiar se ȃice, căci Christos sculându-se din morŭi nu va mai muri. Asemenea și cu scularea morŭilor celor ce au să învieze la sfîrșitul a toată lumea. Veđi și supținsemnarea ȃicerei: ca mai bună înviere să dobîndescă (Evr. XI, 35).

13. Fraților, eu pre sinemi încă nu mă socotesc că am ajuns.

De vreme ce Apostolul mai întâi mult a lăudat pre hristianii din Filipi, acum aicea smerește pre cugetarea lor cu a sa pildă și dice: că eu cel atâta și întru acest-fel în fapta bună, eu învățătorul vostru, nu mă socotesc încă că am ajuns totă cunoștința și fapta bună și să mă fi făcut desăvârșit; nu. Precum de pildă a dice cine-va și pentru unosté nitor ostaș, că acest ostenitor ostaș nu a săvârșit încă calea ce are se o face. Dar s'ar nedomeri cine-va și cum la alt loc aceștiași Pavel dice: «calea o am săvârșit?» (II Timot. IV, 7). Răspundem că, cuvîntul acesta era de urmare a-l dice Pavel, pentru-că atuncea era aproape de mörte.

14. Una însă, pre cele din urmă uitându-le și către cele dinnainte mai întîndându-se.

De una, dice, port grijă și cugetez numai (că lipsește din afara graiul duple Fotie) său și una gîndesc să ajung, adecă numai una am ajuns desăvârșit. Care? A spori tot-de-una și a merge înainte. Cum? Și cu ce chip? Uitând adecă faptele bune cele trecute care le am isprăvit și lăsându-le pre acestea în urma mea și nici cum aducându-mi aminte de ele, așa alerg în calea cea dinnainte a faptelor bune, celor ce îmi lipsesc. Și acésta este deplinătatea mea, a alerga tot-de-una și a nu sta. Fiind-că cela ce s'a socotit că s'a făcut desăvârșit, acela încetéză de a mai alerga înainte, fiind-că socotește că acum a isprăvit totul și a ajuns deplinătatea. Care acésta este o mare amăgire. Dar ce va să dică dicerea: «mai întîndându-mă»? Adecă mai înainte de a ajunge alerg pentru ca să ia deplinătatea și cununa și alergând mă sîrguesc să întrec cu celălalt trup al meu și pre înseși picîorele mele, care alérgă, și capul meu, adecă și peptul meu și tot trupul meu se plécă înainte, și mâniale mele ca niște aripi se întind înainte, iar picîorele mele nu ajung pre celălalt trup, ci rămân în urmă. Care acésta urmăză și se face din multa osîrdie și ferbîntéla celui ce alérgă și se silește să ajungă doritul sfîrșitul călei, cu un cias mai înainte¹⁾.

¹⁾ Pentru acésta auritul condeii lui Ioan scrie dicend: „Acésta trebuie pururea noi a o socoti, măcar pentru deciiuri de mii de bunătăți noi de a'mi isprăvi, că dacă Pavel după nenumérate morți și după atâtea primejdii acésta o socotea cu mult mai ales noi? Așa trebuie a face și noi, a uita isprăvile și a le lăsa în urmă, că și grabnicul alergător, nu socotește răspântiile câte le-a întimpinat, ci câte îi lipsesc. Și noi să nu socotim câtă parte de faptă bună am împlinit, ci câtă ne lipsește, că ce ne folosește ceea ce am făcut, când cea de lipsă nu se va adage?”

La țintă alerg, la răsplătirea chemărei ceii de sus a lui Dumnezeu, în Christos Iisus.

Precum aiurea dicea fericitul Pavel: «Așa alerg nu ca cum fără știință, așa pumnesc nu ca când bătând aerul» (I Corint. IX), așa și aicea dice, că nu alerg fără știință și fără sfârșit și socotela, ci provăd sfârșitul și ținta. Dar care este ținta acesta? Este darul și cununa chemărei ceii de sus, adică împărăția lui Christos cea nestricată și cerescă. Căci jos pre pământ se face nevoița, iar cununa este sus în ceri și întru luminarea sfinților, fiind-că împăratul și dăătorul de cunună Christos, nu încununază aicea pre pământ, ci vrând a slăvi mai mult pre nevoitorii săi îi chiamă la cer și la împărăteștile sale palaturi și acolo îi încununază cu multă slavă înaintea tuturor cereștilor săi angheli¹⁾. Pentru ca să arate însă Pavel că ajutorul lui

(Vor. 12, la cea către Filipis.). Pentru acesta și dumnezeescul Ioan al Scărei a dis: „deplinita săvîrșire a celor desăvîrșiți este nesfîrșită“ (Cuv. 29). Iarăși acesta, Ioan al Scărei dice, că cuvîntul acesta (adecă cum că nepătimirea este deplinita săvîrșire a desăvîrșirii ceii nesfîrșite) l'a și dis lui unul ce a fost gustat nepătimirea „precum a spus mie, dice, unul ce o a fost gustat acesta“. Acesta însă este sf. Efrem cel mai mult pătîmaș decît, ceii nepătîmași, precum tâlcuește Sholiastul cuvîntul ace-luia. Și sfințitul Avgustin încă dice: „Deplinătatea omului este a se socoti pre sine nedeplinit“.

1) Pentru acesta dice și dumnezeescul Chrisostom: „Cela ce dă plata sus a stănut, sus se află plata; vezi cătă depărtare este de a alerga pentru acesta (adecă dela pământ până la cer); vezi cătă este înălțimea, acolo trebuie a sbura cu aripile duhului. Că într'alt chip nu este cu puțință a curma înălțimea acesta; cu trupul acolo trebuie a merge. Că se pôte... pentru acesta sus capul, sus trupul (se cuvine a fi duple socotela). Iar de vezi căuta la cele de jos, ai căzut, te-ai revărsat; sus privește unde este darul și cununa, în locul darului fiind privește mai mare face pre proalegere, nu lasă a simți ostenețele; pre lungime o face a se vedea mică. Dar ce este darul? Nu mlađiță de finic. Dar ce? Împărăția cerului, vdihrta vecinică, slavă cu Christos, moștenire frăție și necumpărate bunătăți, care nu pot a se spune. Frumusețea darului aceluia nu e cu puțință a se povesti; cela ce stăpânește și ține, singur acela știe și cela ce are a lua pre el. Nu este de aur. Nu cu petrii scumpe împodobit, ci cu mult mai de preț de căt acestea. Aurul către darul acesta este noroi, petriile cele scumpe cărămizi sint, către frumusețea darului aceluia (Vor. XII la cea către Filipiseni). Dice însă și marele Vasilie tâlcuind dicerea lui Isaia care dice: „Acesta mai întău bea-o în grabă“ (Isaia 10, 1). Nu cu tândăvire nici cu totul îmbătat, nici cu neîmpăcare, nici cu deznodarea să vii la primirea lucrării; ci cu înțelepciune și cu gătire precum era Pavel, că împreună bea credința și nici într-o vreme întârzia către propoveduire, de vreme ce nici s'a apropiat de carne și de sânge, ci îndată ca un grabnic alergător împreună a luat alcătuirea căii și se grăbea către sfîrșit, către țintă, alergând spre darul chemărei ceii de sus.

Christos și puterea acestuia sint care isprăvesc totul și fără de aceste rămâne calea nedeplinită, pentru acesta după urmare dice: «In Iisus Christos», adică prin împreună lucrarea și ajutorul lui Christos, eu alerg către darul chemării cei de sus.

15. Deci câți sînt depliniți, acesta cugeteze-o.

Acosta, care? A uita adică cele din urmă și a alerga la cele dinainte, că a celui desăvîrșit însușire este a nu se socoti pre sineși desăvîrșit sau deplinit, fiind-că acesta este deplinătatea, a nu cuteza nici o dată și a nu se socoti cine va că a ajuns deplinătatea¹⁾.

1) Pentru acesta dice sfîntul Grigorie Nis: „Vezi că calea celor ce merg către Dumnezeu, este nehotărâtă? Că de-a pururea partea cea ajunsă se face început către ceea ce se află înaintea. Acastă dogmă dar, prin cele duse de Apostolul, învățăm, cum că tot-de-una celor ce sporesc spre mai bine le este potrivit glasul Apostolului ce dice, cum că de se pare cui-va că a cunoscut, încă nu a cunoscut cum trebuie a cunoște“ (Vor. XI la Cântarea Cântărilor); și iarăși acesta tâlcuind dicerea: „Înălțați pre Domnul Dumnezeuul vostru și închinați-vă așternutului picioarelor lui“ (Psalm. XCVIII) dice așa: „Cât încapă gândul vostru, atata înălțați slava lui Dumnezeu, știind că ori cât s'a întinde mai pre sus de noi gândul nostru și ar trece preste totă înalta fantazie întru socotințele cele despre Dumnezeu, atunceea ceea ce se află de către noi aceia ne închinăm și nu este însăși mărirea lucrului celui ce-l căutăm, ci așternutul picioarelor lui, adică cea mai jos și care se află jos prin gândul nostru întru asemănarea neajungerii înțelegerii talmăcind“ (Tom. I la supra-scrierea Psalmilor Cap. IX). Și iarăși „de a pururea a spori“ întru a căuta și nici odinioară a înceta de suire, acesta este adevărata descoperire a celui dorit, osîrdia tot-de-una pliniindu-se căutând alt dor decât cel mai pre sus“ (Vor. XIII la cântare). Și iarăși tâlcuind dicerea Eclesiastului aceea „vreme este de a căuta“, dice ce trebuie a căuta adică prorocia arată dicend: „Căutați pre Domnul și întăriți-vă și căutați pre Domnul și când îl veți afla pre el, chemați-l (Is. LV, 6).

Cunoscut-ai dar prin aceste duse ce trebuie a căuta, adică pre Dumnezeu „a căruia aflare este acesta de a pururea a-l căuta, că nu este alta a căuta și alta a afla, ci datorita de a-l căuta este însuși a-l căuta. Voești să afli și buna vreme, care vreme este a căuta pre Domnul? In scurt spus: totă viață, că pentru singur acesta o vreme este a sîrguiniței în totă sîrguința. Că nu în ore-care vreme rînduită și timp osebit este de a căuta pre Domnul bine, ci nici cum a lipsi de-a pururea de a-l căuta, acesta este adevărata buna vreme“ (Vor. VII, la Eclesiast I). Și iarăși: „cel necuprins a se cuprinde nu are fire și totă osîrdia să fie spre bine și să se întindă către suirea aceea pururea, cu calea cea către bine să socotească că se întinde; și acesta este că cu adevărat știe pre Dumnezeu. Nici odinioară a afla sașiu de darul lui, ci trebuie tot-de-una, vedînd prin cele ce este cu puțință a-l vedea, a se aprinde spre darul de a-l vedea mai mult“ (la viața lui Moisi tom. I). De unde și Gheorghe Coresia tâlcuind care este ținta cea de Pavel aceea arătată, dice, că ținta și pravățul este hristienescă deplinătate și să îndreptează către pravățul și scoposul acesta cea ce se socotește pre sineși că se află nedeplinit, căci unul ca acesta tot-de-una crește și sporește. Dice însă și cuviosul

Și dacă ce-va întru alt chip cugetați, și acesta Dumnezeu o va descoperi vouă.

Cu aceste cuvinte mai înainte siguripsește și propăzește Apostolul pre Filipiseni, că dăce lor: de socotiți voi hristianii și după alt chip, afară de aceea ce eu am spus vouă, adecă de socotiți și voi că ați isprăvit totul și ați ajuns la săvârșire, negreșit Dumnezeu va arăta vouă, că nu bine o cugetați acesta pentru a nu vă amăgi, căci cel ce cugetează că a ajuns săvârșirea, acela mai lenevos se face. Acestea însă le dăce Dumnezeu Pavel pentru deplinătatea cea nedeplinită de aceea a vieții cei după Christos, și pentru a nu se socoti pre sineși Filipisenii că sint depliniți.

Însă, la ceea ce am ajuns, cu acestaș canon să viețuim, acestaș să o gândim.

De o cam dată însă, dăce (adecă până ce vă va descoperi Dumnezeu ceea ce se cuvine a cugeta, după Fotie), să ținem aceea ce am ajuns a isprăvi, adecă să ținem unirea și pacea, care mai înainte le-am isprăvit și să urmăim toți acestuiași canon, adecă acestași credință și acestași hotărâre și acesteăș dogme¹⁾, fiind-că precum canonul (adecă dreptarul) nici adăogire primește, nici lipsă, așa și credința. Drept aceea și voi nu schimbați poruncile și dogmele Sfântului Duh, ci rămâneți nemișcați întru acestea²⁾.

Nil: „Două deplinătăți înțelegă-se, una adecă vremelnică, iar una vecinică despre care scrie Apostolul: „Iar când va veni cea desăvârșit, atunceea cea din parte va rămâne nelucrătoare“, căci dăcerea când va veni cel desăvârșit însemnează cum că aceea nu putem să încăpem dumnezeesca deplinătate“. Și iarăși dăce: „Două deplinătăți dumnezeescul Pavel cunoște și știe pre acelaș om deplinit și nu deplinit, cât despre viața acesta adecă deplinit dăcându-se omul; iar despre cel cu adevărat deplinit și desăvârșit, nedeplinit îl cunoște. Pentru care dăce: „Nu că doar acum am luat sau că acum am deplinit“. Și după puține dăce: „Deci câți sintem depliniți acesta să o cugetăm“ (la Calist, Csantopul Cap LXXXVII). Veți și supținsempnarea dăcerel: „Întru bărbat desăvârșit“ (Efes. IV, 13) ca să cunoști că nici unul este desăvârșit.

¹⁾ Iar Teodorit canon dăce pre evanghelicésca propoveduire: „Căci canonul este hotărârea îndreptărei de nimic având trebuință; deci poruncește Filipisenilor a nu suferi pre cea ce mestecă cu evanghelia pre cele ale légei“.

²⁾ Iar Fotie dăce că dăcerea cu acestaș canon să viețuim.... este sau cuvânt de sfătuire și de îndemnare, sau rugă; și de este de sfătuire, se cuvine din afară a se înțelege graiul „trebuie“ adecă trebuie noi a viețui cu acestaș canon, acestaș a cugeta. Iar de este de rugă, se cuvine a se lua dela obște dăcerea „va descoperi“, adecă Dumnezeu va descoperi vouă a viețui cu acestași canon și acestași a cugeta, nu numai pentru credință și pentru dogme; pentru-că precum cel ce ar schimba vre una din dogmele credinței strică pre toate cele dinainte de dănsul

17. Împreună următorii ai mei faceți-vă, fraților, și pândiți pre cei ce umblă așa, precum pre noi ne aveți în închipuire.

Așis-mai sus Apostolul: luați-vă aminte de câni, adecă de cugetătorii de cele evreești, și cu cuvîntul acesta a depărtat pre Filipiseni dela împreună petrecere cu aceia. Iar acum împreună lipește și unește pre Filipiseni cu acela cari umblă bine în calea vieții celî după Christos; că acesta însemnăză dice-re, pândiți, adecă luați aminte la cei îmbunătățiți ca aceștia, o hristianilor, și vedîndu-l pre el, ca la o iconă de model închipuiți fapta bună a lor întru sine-vă și precum mă aveți pre mine chip și pildă de fapta bună, așa aveți și pre aceia; că sfîntul Apostol nu învêta numai cu cuvintele pre hristiani, ci adăogea lor și pre sineși închipuire și pildă prin viața cea îmbunătățită și prin lucrările cele iubite de Dumnezeu, că acesta este învățătura cea desăvîrșită, care înduplecă pre cei ce o aud și o ved.

18. Că mulți umblă de cari de multe ori diceam voue, iar acum și plîngînd dic.

Nu pomeneste anume pre cei evreește cugetători, pre cari îi prihănește aicea Apostolul, pentru ca să nu îi înfrunteze. Însă dă Filipisenilor a înțelege, care sînt aceia, pentru acesta dice, că sînt aceia pentru cari de multe ori am spus voue, iar acum fiind-că a crescut răutatea lor și s'a lătit, pentru acesta nu pot a-i pomeni fără de lacrimi. Veți, o frate, milostivire părintescă și compătimire apostolăscă a fericitului Pavel! El nu plîngea pentru ale sale rele fiind-că nu le avea, ci plîngea pentru-că alții aū rămas întru nesimțire și nu se îngrijeau pentru mîntuirea lor, ci viețuiau cu desfătări și cu desmerdări.

Vrășmașii crucei lui Christos.

Eraū ore-cari între Filipiseni, cari se arătau adecă hristiani, viețuiau însă cu desfătare și cu răsufare (moleșie); pre aceștia dar Pavel aicea îi numește vrășmași ai crucei lui Chrisos, căci crucea lui Christos, cere dela hristiani se aibă sufletul lor gata spre mörte și insetat de primejdii și de munci. Iar acela eraū

cređute, așa și cela ce va schimba viața sa și nu păzește aceeași scum-pătate a vieții sale, și faptele bune cele de mai înainte (isprăvite de el) le-a pierdut. Apoi pentru a nu se arăta că poruncește lor lucru greū, de a se nevoi totă viața lor cu buna cinstire de Dumnezeu și cu fapte bune, după urmăre dice: „Următorii ai mei faceți-vă”. Lesne dice este acesta cî dic, și o cer dela voi și nu este cu neputință, pentru-că și eu om sînt și pătimaș ca voi și precum mă vedeți pre mine că mă nevoesc, așa nevoiți-vă și voi.

lenevoși și slăbănogiți, și viețuind o viață improtiva crucei, fiind-că dacă iubeau crucea, negreșit s'ar fi sîrguit să vieze o viață răstignită, adică omorită și schingluită. Să ne înfricoșăm, fraților, noi hristiani, cari le cetim acestea, pentru-că prietenul desfătării și al lumeștei odihne și al bunei norociri, acela este și se numește vrășmaș al crucei lui Christos¹⁾.

19. Al cărora Dumnezeu este pântecelul.

Aceștia dic, slujesc pântecelui lor ca lui Dumnezeu, tot felul de slujbă și odihnă îi aduc lui, căci altora Dumnezeu le este banii și lăcomia de averi, despre cari ațurea a dîs Pavel: «Tot curvarul său necuratul, său lăcomul de averi, carele este idolo-slujitor» (Efes. V, 5)²⁾. Iar altora Dumnezeu le este pântecelul, precum sînt aceștia despre cari vorovește aicea Pavel și acela despre cari ațurea a dîs: să mîncăm și să bem că mâine murim (I Cor. XV, 32)³⁾. Și iată că fără a ridica idol hristianul și statue demonilor, se face slujitor de idoli, când slujește adică și se închină patimilor sale. Insemnăză că aceștia despre cari dîce prihămirile cele de mai sus Pavel, erau cei din Iudei, care creăuseră, că pre aceștia îi prihănește ca pre niște

¹⁾ Pentru acēsta a dîs dumnezeescul Chrisostom: „Nimica este așa nepotrivit și strein de hristianî ca a viețui în repaos și în odihnă; nimica așa strein de făgăduința și scrierea la oște, precum o adauge hristianul la viața acēsta. Stăpânul tēu s'a răstignit și tu repaus cauți? Stăpânul tēu s'a pismuit și tu te desfătezi? Și unde se fac acestea de ostași? Răstignește-te pre sine-ți, măcar de nu te răstignește nimeni, răstignește-te pre sine-ți, dîc, nu ca să te omori pre sine-ți, să nu fie! că acest lucru este păgănesc, ci precum dîce Pavel: „Mie lumea s'a răstignit și eu lumii“. De iubești pre stăpânul tēu, mōrtea aceluia mori, că Christos cruce dîce pre patimă precum cānd dîce: „Cel ce voește să vie după mine, lepede-se de sineși și ridice crucea sa și urmeze mie“ (Mat.). Că crucea este a unui suflet oșîndit spre oștire și gata spre mōrte, nimic cāutānd de odihnă“ (Vor. XIII la cea către Filip.) Dîce însă și cuv. Isaia: „Crucea este înțetarea a tot păcatul“ și sf. Marcu, dîce: „Tōtă fapta bună, cruce este“. Veđi și suprinsemnările dîcerei: „Cu Christos împreună m'am răstignit“ (Gal. II, 19). Și dîcerei: „Mie să nu-mi fie a mē lāuda, fără numai în crucea Domnului“ (Gal. VI, 14).

²⁾ Veđi tălcuirea dîcerei acestea.

³⁾ Insemnăză, că pre cei ce slujesc pântecelui lor ca lui Dumnezeu, bārfitori din pāntece și glāsuitoři de pāntece îi numește Marele Vasilie tălcuind dîcerea aceea a lui Isaia, care dîce: „Cāutați pre grāitorî din pāntece, cari din pāntece glāsuesc“ (Is. VIII, 19). Și dîce sf. Vasilie: „Orî pōte din pāntece glāsuesc aceia al cărora Dumnezeu este pāntecele, care tōte le lucrēză pentru îndulcirea cea pentru a mānca și a bea, drept aceea nu ar greși cine-va, dîcēnd vorbitori din pāntece și glāsuitoři din pāntece, pre cei ce se formāluesc a plăti învățatură pentru umplerea pāntecelui, ce se imbracă pre sineși cu chip de evlavie, cari de obște vorbesc fiind-că nu glāsuesc cuvintele din aședarea lor; potrivit este, că cel ce nu face și învață, nevrednic de cređare este spre folos.

lacomii de pânțece și în cartea cea către Romani dîcînd: «Că unui ca aceștia Domnului nostru Iisus Christos nu slujesc, ci pântecelui lor» (Rom. XVI, 18), și în cea către Tit îi numește «fîără rele, pânțece nelucrătore» (Tit I, 12)¹⁾.

¹⁾ Pentru acesta dumnezeiții părinți au dreptate să prihănescă desfătarea și lăcomia de pânțece cu multe și eșebite prihăniri; că Marele Vasilie dîce așa: „Desfătările și benchetuirile și adese indulciri au împes-trirea bôlelor și multe feluri de patimi“ (în tîlc. Psalm. XXXIII). Iar dumnezeescul Chrisostom dîce așa: „Că pre Adam neînfîrînarea pân-tecelui l-a scos din raiu și pre potopul cei a totă lumea din vremea lui Noe acesta l-a făcut și trăsnetele și fulgerile acesta le-a pogorit că și de a fost vinovăția curviei dar însă rădăcina a amînduror muncilor din acesta a odrăslit, care și Iezechiil însemnăndu-o dîcea: „Însă nelegiu-irea acesta a Sodomenilor, a fost că întru mândrie și înbuibarea mîncărilor și întru desfătări benchetuiau“ (Iez. XVI, 48). Așa și Evreii cele mai mari răutăți au lucrat din beție și din desfătare s'au poticnit la ne-lăgîuire“ (Vor. XIII la Ioan). Și dumnezeescul Isidor Pelusiotul dîce: „Tru-pul, o iubitule, de hrană are trebuință, nu de desfătare, de puțină dietă nu de înbuibare. Numai de sațiu nu de multe felurimi, că hranele cele măsurate și pre suflet și pre trup folosesc, sănătate și virtute și între-gime de sănătate nasc, iar desfătările și înbuibările, pre amîndouă cu totul le vatămă nu numai sănătatea o strică, ci și bôle mai îndelungate nasc. Și dovadă aratăată este adecă că ascheții, adecă pustnicii cei cu puțină dietă, alegînd viața cea cu înfrînare sînt și mai pricepători și mai întreg înțelepți și mai sănătoși“ (Epist. 57 către Paladie). Iar teolog. Gri-gorie dîce așa: „Trupurile oboșind adecă, cel ce suferă aduce iarăși vindecările și cele de trebuință, iar lăcomiile cu lenevirile cele câte pu-țin și cu înbuibările iarăși cad și întru aceleași bôle se întorc“ (Cuv. 2 al lui Iulian). Dumnezeescul Ioan al Scărei dîce: „Stăpâneșteți pân-tecele mai înainte de a te stăpâni el și atunci cu rușine te vei înfrîna. Știu cea dîsă, cei ce în grôpa cea nespusă (a curviei adecă) au cădut“ (Cuv. 14, despre stăpînul pânțece). Iar reul cel mai înfricoșat decît tôte este acela ce îl dîce Marele Vasilie adecă: „Că lacomi de pânțece sînt ne îndreptați; eu pre mulți am vîdut stăpâniți de patimi făcîndu-se să-nătoși, unul dintre toți mîncătorii pre ascuns sau lacom de pânțece nu am vîdut, ci orî rumpîndu-se din viața cea înfrînată și cu lumea strî-cîndu-se sau de cei înfrînați ispitîndu-se a se ascunde și împreună cu diavolul a petrece întru indulcirea patimilor, căci pentru ca să acopere patima lăcomiei de pânțece cad în roful răutăților, cari cu chipul adecă sînt între cei ce se mîntuesc, iar cu lucrul între cei ce se oșîdesc. Pentru indulcirea pântecelui Noe se ia înrîs și Cham s'a blăstemat; Isav a cădu din cîntea întăei nașteri și s'a încuscrit cu Hananei, Lot se face ginere lui și socru cu fîicele sale, tatăl bărbat și bunul tată, de amîndouă părțile sărîn-hotarele firei; acesta și pre Israil l'a făcut închinător de idoli (adecă pre noro-dul Israilitenesc, și ôsele acestora le-a făcut se cadă în pustie“ (Cuv. Aschii cesc întru carele face și sfătuire despre lepădarea de viață și despre duhov-nicîsca deplinătate). Blăstemă însă și dumnezeiții proroci pre cei c petrec întru desfătări, că Ieremia dîce așa: „Cei ce mîncă desfătăcu-nile s'au stîns“ (Plîng. IV, 5). Și Miheia: „Se vor arunca din casel desfătărei“ (Cap. II, 9). Și Solomon încă dîce: „Nu e de folos nebulu lui desfătarea“ (Pild. XIX, 20). Și Sirah dîce: „Nu te veseli întru mult

Si slăva într-o rușinea lor.

Ôre-cari înțeleg că Pavel dăce cuvîntul acesta, pentru tăerea împrejur cea în trup, pre carea hristianii cei ce cugetău cele evreiești, o aveau spre a lor slăvă, acesta însă este rușine și necinste a lor; însă nu o înțeleg bine, fiind-că Pavel cu aceste cuvinte o arată pre nesimțirea și nepocăirea celor ce petrec într-o desfătăre, căci în loc de a se rușina și a se mîhni, ei însă rusinarea o socotesc ca o slăvă lor.

Cari cugetăză cele pămîntești.

Cei ce Dîmnegeu, dăce, își aŭ pîntecele lor, aceia nu înțeleg vre o bunătate duhovnică și cerească, ci numai cele de pre pămîntul acesta vremelnice bunătăți cugetăză și gîndesc¹⁾.

20. Petrecerea noastră însă este în ceriuri, de unde²⁾ și

desfătare³⁾ (XVIII, 32). Și iarăș: „Nu fi nesățios într-o toată desfătarea“ (tij. 37, 32). Dăce însă și dumnezeescul Chiril Alexandrinul: „Că desfătarea trupurilor adecă, este ca ôre-care rădăcină și naștere de amărăciuni și de îndulciri sêlbatică și neastimpărate și cumplit se împrotivește osîrdiilor celor spre bine, cu nerușinate năvăliri încăpînd, către cele mai de rușine“ (Vor. 22 la pashă).

¹⁾ Despre aceștia dăce dumnezeescul Chrisostom: „Cei ce cugetăză cele pămîntești“ sînt cei ce dăc vom zidi casă, unde? Pre pămînt dăce; Vom câștiga moșii pre pămînt, vom dobândi stăpînire iarăș pre pămînt, ne vom înnoroci de slăvă, iar pre pămînt, ne vom îmbogăți, toate pre pămînt“ (Vor. 13 la cea către Filip.). Dăce însă și Coresie că pămîntîmul își are pre petrecerea sa în ceriuri și nu pămîntîmul om, ci cela ce alergă către sfîrșitul cel ceresc, și cinstește mai mult cereștile lucruri decît pre cele pămîntești, și cela ce cu totul petrece petrecere cerescă, precum dăce Maxim în cuvîntul cel despre monahicăscă petrecere, acesta este prin nădejde ceresc, acesta este cetățînul cel ceresc despre carele scria Pavel către Efesenii: „Nu mai sînteți streini și nemernici, ci împreună cetățîni cu sfinții și casnici ai lui Dîmnegeu“ (Efes. II, 19). Acesta este cel ce se scrie în cartea vieții de bun neam, precum dăcea David: „În cartea ta toți se vor scrie“ (Psalm. CXXXVIII, 6). Însă ômenii sînt de două feluri; unii adecă buni și până la sfîrșit petrecînd într-o dar, iar alții răi și șterși din cartea vieții, duple dăcea: „Ștergă-se din cartea celor vii și cu dreptii să nu se scrie“ (Psalm. LXVIII, 33).

²⁾ Nu a dăc dintr-o care (ceriuri adecă), ci din carele, dându-o acesta nu către ceriuri, ci către locul adecă din care loc al ceriurilor, sau căci ceriul tot cu ceriurile cele din părți ale sale înțelegîndu-se este unul, precum și trupul este unul cu părțile sale, precum dăcea Platon. Pentru acesta Apostolul a dat predicarea, din carele, nu către ceriurile cele din parte, multe fiind, ci către tot ceriul, carele este unul. Însemnăză însă Marele Vasile, că precum cei ce se nasc trupește schimbă locul și din pîntecele maicei lor vin în lumea acesta, așa și hristianii cari se nasc duhovnicește prin botez schimbă locul și în locul lîmii acesteia, aŭ ceriul: „Și într-o acesta iarăș vom urma nașterii ceii duple trup, mai întăiu adecă locul schimbându-l și chipul prefăcîndu-l prin a se întări

așteptăm și mântuitor pre Domnul nostru Iisus Christos.

Petrecerea, dice, și patria noastră a hristianilor este în ceriuri și nu pre pământ, pentru acésta, cele de sus se cuvine să cugetăm și către cerésca patria noastră se cuvine, pentru care ne-am rânduit să viețuim și să petrecem, fiind-că în ceriuri se află și Împăratul și Stăpânul și Domnul nostru Iisus Christos și din ceriuri îl așteptăm pre el să vie cu slava Părintelui său, adecă cu slava cea dumnezească întovărășit de angheli și de sfinți. Deci rușinați-vé voi, frații mei hristiani și înduplecați-vé să viețuiți viață duhovnicéscă, de nu pentru alta măcar pentru loc, adecă pentru ceriū, carele este patria noastră și pentru împăratul pre carele îl așteptăm să vie din ceriuri, carele este Domnul nostru Iisus Christos¹⁾. Dice însă și sf. Chiril al Alexand.: «Umblând pre pământ, ca în ceriū se facem petrecerea, strguindu-ne a viețui nu trupesté încă, ci du-pre cuviința sfinților mai ales și duhovnicește».

21. Carele va prefăce pre trupul smereniei noastre²⁾.

Trupul nostru multe patimi pătimește în viață, se légă, se bate, se închide în temniță, se arde, se tae și altor nenumărate munci se supune. Pentru acésta îl numește Apostolul trup al smereniei, pentru-că este prost și supus durerilor și strică-

cu duhul omul cel din lăuntru, în cât a putea noi dice: „Iar petrecerea noastră este în ceriuri, trupul adecă, ca pre o umbră târându-l pre pământ, iar sufletul împreună petrecător în ceriuri păzindu-l“ (Cuv. 1, despre botez).

¹⁾ Pentru acésta și sfințitul Avgustin avea dreptul tot-de-una a dori cerésca patrie și a ruga pre Domnul să vie să-l slobodă din surghiunulul acesta „o patrie a noastră, patrie sigură de departe te vedem, de pre însăși marea acésta te îmbrățișăm, din valea acésta către tine ne răsuflăm și ne ispitim prin lacrimi, ca dór am putea a ajunge către tine. Nădejdea neamului omenesc, Christóse, Dumnezeule din Dumnezeu, puterea și scăparea noastră, a căruia lumina într-u nouri cei întunecoși ai vișorului marel, ca o stea se zărește ochilor noștri, îndreptéază-ne pre noi către liman, cârmuește corabia noastră cu drepta ta și cu pirónele crucei tale, ca să nu perim în valuri“ (rugăciune eroticéscă 34). Și dacă înțeleptul Anaxagora cu tóte că era din păgâni ceriul îl numea patrie a sa, cu cât mai virtos se cuvine a numi pre ceriū hristianii patrie a lor? Anaxagora, nu a voit să se judece cu împroviză rîvnitorii lui, cari i-au luat bogăția lui, și prihănit fiind pentru că a lăsat de i-au luat cu nedreptate avuțiile lui, a arătat ceriul cu degetul, dicénd: „Aceea este patria mea, aceea este moștenirea mea, aceea o doresc și nu aceste pămēntești“. Și hristianii când se nedreptătesc și se lipsesc de averile lor, nu se cuvine a căuta jădecăți și gâlcevi, ci a le lăsa fără mânăciune celor ce îi nedreptătesc și a dice dicerea acésta a lui Pavel: „Petrecerea noastră și patria se află în ceriuri, ceriul este moștenirea noastră și nu lucrurile acestea ale lumii pămēntești“ (Veđi la teatron politicesc).

²⁾ Trup al smereniei póte s'a dis în loc de smerit, dupe tălmăcire.

căuneii și morței și în sfârșit se topește în pământ «că pământ, dăce, ești și în pământ te vei întorče» (Fac. III), dar însă acest smerit și prost trup se va prefăce, adecă aceastaș rămăind după personă (că din cele patru stihii este alcătuit și acela ce are să se scole, din care și acum este alcătuit). Acest smerit trup, dăce, rămăind aceastaș se va îmbrăca cu nestricăciune; că prefacerea trupului înțelege-o că este schimbarea cea din stricăciune și din muriciune, în nestricăciune și în nemurire¹⁾.

Spre a se face acesta de un chip cu trupul slavei lui²⁾.

Fiind-că trupul adevăraților hristiani, dăce, s'a făcut de un chip în viața acēsta cu trupul stăpânului Christos pentru împărtașirea și comunicăția patimilor celor pentru Christos, pentru acēsta și întru învierea ceea ce va să fie, de un chip se va face cu slava însăși trupului stăpânului Christos. O minune! Ce mare vrednicie este acēsta ce dăce aicea Pavel, adecă că trupul nostru acest smerit se va face de un chip cu trupul împăratului Christos, acela căruia i se închină angheli, carele sēde de-a drēpta Părintelui, cu acel slăvit și prea slăvit, și așa are să se slăvescă trupul nostru precum s'a slăvit și acela. Și dar de ar

¹⁾ Însemneză, că ereticii manihei și origheniști acēsta dăcere a Apostolului rău tălcuindu-o, cugetau cum că tōte mădulările trupului întru învierea cea de obște se vor prefăce și că vor lua altă aședare osebită de ceea ce au acum; acēsta ereticăscă socotință dar surpându-o dumnezeescul Tit Episcopul Bostrilor, dăce așa: „Că Apostolul nu a dăis prefacerea trupului, ci smerenia a trupului adecă de mōrte și de stricăciune și de neputință și de ceea-l-altă smerire ce o avem în viața acēsta, prefacerea, despre care mai descoperit scriind Apostolul Corintenilor întru cea despre înviere dăce: „Se seamēnă întru stricăciune, se va scula întru nestricăciune“ și cele-l-alte; aduce însă și pildă numele Schimbărei la față a Domnului, că și Domnul schimbându-se la față, nu aședarea feței sale o a prefăcut, ci numai slava a arătat“ (la Ioan Damasc. tom. II, fōia 777). Pentru acēsta întru un glas și Teodorit a dăis: „Iar că va prefăce“ nu o a pus pentru prefacerea chipului, ci pentru schimbarea din stricăciune.

²⁾ Aicea dăcerea „cu trupul slavei sale“ socotesc că a dăis Apostolul acēsta după talmăcire în loc de: cu trupul cel slăvit și prea slăvit. Însemneză însă că sf. Metodie în cuv. cel despre înviere dăce așa: „Trupul acesta al nostru întru o vreme era de slavă, mai înainte de căderea lui Adam și atât de slăvit era, în cât după călcarea poruncei ce a făcut, se dăce trup de smerenie către asemēnarea slavei cei de mai înainte, pre care o aveam mai înainte de călcarea poruncei, fiind-că de nu ar fi fost mai înainte slăvit, nu s'ar numi acum smerit, că se smerește și prost se face cel slăvit, pentru păcate, căci cel ce tot-de-una ar fi fost smerit, nici odinōră ar dăce cine-va, că pentru călcarea poruncei s'a smerit precum și noi obișnuim a dăce la cela ce stă de va cădea, pentru-că urmēză și nici o dată dăce cine-va că a cēdūt cela ce era cēdūt tot-de-una, drept aceea trupul acesta, nestricat și slăvit făcēndu-se, se va scula și nu altul, precum bārlea-Orighen.

plânge și ar lăcrăma împreună totă lumea pentru hristianii acela, cari au se pierdă slava acesta a lui Dumnezeu, cuvenită pentru păcatele lor, ore plânge-i-ar indestul? Nu, cu adevărat, nici odinioară poate a plânge după vrednicie și precum se cuvine, nemărginita pagubă ce au se priimască ticăloșii¹⁾.

Dupre lucrarea ce are el de a supune luiși pre toate. Fiind-că mai sus a și Pavel mare lucru și mai de necreșut pentru covoșire, adevă cum că are a face Domnul trupul nostru acest smerit de un chip cu trupul său cel slăvit, pentru acesta dăce acum aicea: nu te îndoi de acesta hristiano, fiind-că Domnul are putere și lucrare cu care a făcut toate și a supus angheli și arhangheli și pre demoni. Drept aceea, fiind-că cele mai mari a putut și le-a făcut, cu mult mai vartos poate și acesta a o face, care este decât acele mai josite. Dar cine a supus lui Christos pre toate? Unii dăce cum că Părintele său cel ceresc; însă nepotrivită este înțelegerea acesta, fiind-că mai sus nu a și Apostolul despre Părintele; mai drept dar este să o înțelegem acesta despre însuși Christos acesta, carele cu puterea dumnezeirei sale a supus luiși, adevă trupului său pre toate făpturile cele dintru adânc și cele pământești și pre cele cerești. Căci noi nu ne vom teme ca nu cum-va să împărțim pre Christos cu cuvântul acesta ce l'am și, fiind-că cu împreună osebirea amânduror frilor a dumnezeirei dăce și a ome-nirei, un Christos cunoștem și îl mărturisim după ipostas.

¹⁾ Iar Chrisostom adaugă și pricina, pentru carea nu va putea totă lumea a plânge precum se cuvine pre aceia cari, pentru spurcăciunea păcatelor se vor lipsi întru înviere de covoșitoarea-slava cea de acest-fel dăcând: „Făgăduință fiind dată nouă a se face trupul nostru (al celor păcătoși adevă) de un chip cu trupul acela al lui Christos, de aceea de Gheena nu'mi pasă mie, a se duce împreună cu demonii. Ori câte ai dăce, nimica socotesc întocmai cu căderea acesta (de se va păgubi cine-va de slava aceea)” (Vor. XIII la cea către Filipiseni). Iar Teodorit dăcerea acesta așa o tâlcuește. Iar de un chip cu trupul slavei lui Christos a și că se va face trupul nostru, nu după cătimea slavei, ci după căimea, că luminat va fi și acesta. Iar aceste le va face fiind-că cu adevărat are putere negrăită (Dumnezeu adevă) și cu lesnire și stricăciunea și mărtea încetându-le și întru nemurire schimbând trupurile noastre și făcând pre toți a căuta la dănsul. Ci și teologii cei mai noi obștește dogmaticesc cum că cei fericiți după chipul și căimea slavei și a dumnezeieței lumini vor fi, de care se vor împărtași și nici o osebire vor avea, căci toți pre unul și acelaș dinar îl vor lua adevă pre una și aceeași împărăție a cerului și slava; iar după cătimea slavei și a dumnezeieței lumini vor avea osebire, căci altul adevă mai multă iar altul mai puțină lumină vor dobândi, fiește-care după măsura curățeniei sale și pentru acesta a și Apostolul: stea de stea se deosebește în slavă (I Cor. XV, 4 a căreia veți și tâlc. și suplinsemnarea).

CAP. IV.

1. Drept aceea, iubiții mei frați și doriți, bucuria și cununa mea, așa stați întru Domnul, iubiților.

Deci dar, dice, frații mei hristiani, chiar deși vedeți pre hristianii cei slujitori de pânțe și iubitori de desfătări că se bucură și se slăvesc în lumea acésta, voi nu vă turburați de acésta și nu vă trageți spre bucuria și slava și desfătarea lor cea asemenea, ci stați așa întăriți și neclătiți, precum și ați statut, adecă pentru-că nădăjduiți că aveți a vă slăvi împreună cu Christos, precum mai înainte am dis. Vedți însă, o cetitoriule, câte laude împletește Pavel Filipisenilor, mai întâi îi numește frați și nu prost frați, ci iubiți frați și încă îi numește și doriți, adecă căutați de mine, când vă veți arăta ca să vă ved; al doilea îi numește bucuria sa și al treilea îi numește cunună a sa, din care numirea acésta și laudă ce altă mai slăvit pôte fi? Că ce pôte a fi alta asemenea, sau mai mare decât a fi cine-va cunună a lui Pavel? Și socotește, iubituile, căci mai înainte de sfātuire a lăudat pre Filipiseni Apostolul dîcînd: «Deci frații mei, bucurați-vă întru Domnul» (Cap. III, 1). Și aicea duple sfātuire iarăși îl laudă, atît de îmbunătățiți erau și vrednici de cuvînt blagosloviții în cât s'a învrednicit a lua atâtea cînstiri dela fericitul Pavel.

2. Pre Evodia o rog și pre Sindihî o rog aceeași a cugeta întru Domnul.

3. Și te rog și pre tine, iubite soțule, ajută-le lor.

Acestea erau femei, pe care le pomeneste aicea Pavel; socotesc că ar fi fost cele mai întâi și mai alese ale bisericei Filipisenilor; pre acestea însă Apostolul le afierosește unui bărbat minunat și îmbunătățit, care era orî frate al uneia din femeile acestea sau și bărbat al aceleia, pôte însă și să fi fost acesta păzitorul de temniță Stefana, prea credinciosul în Christos, între Filipiseni, precum istorisesc Faptele Apostolilor (Cap. XVII). Si ca cum ar dice lui: acum ești adevărat frate, acum ești adevărat bărbat de vei ajuta pre femeile acestea și de le vei trage pre ele la lucrul lui Dumnezeu cu jugul acesta. Unii însă s'a înmăgît de cuvîntul acesta și au dis că Pavel rîgă aicea pre femeia sa să ajute împreună Evodiei și Sindihiei, care nu este așa, și ca să las tôte cele-l-alte, că adecă, de ar fi fost acésta femeia lui Pavel, cum nu a lăsat pre ea în Tars în patria sa, întru care s'a născut, sau în Ierusalim întru carele s'a crescut? Ci să o fi lăsat în Filipi singură; acésta dic (numai) că trebuia (să dică) Pavel: te rog și pre tine adevărată soție,

cu numire femească, și nu cu numire bărbătească: adevărate soțule! Iar Chrisostom dice, cum că Szighe (adecă soțule) era nume chiar adevărat. De a fost însă Pavel însurat, sau de nu a fost, vezi la suptinsemnarea capului VII, al celei întâia către Corinteni, stih. 8.

Care în Evanghelie împreună cu mine s'au nevoit împreună și cu Climent și cu cei-l-alți împreună lucrători ai mei.

Nu mi-a ajutat, dice, femeile acestea puțin la propoveduirea Evangheliei, ci mult și măcar că și alții mulți erau, cei ce împreună lucrau cu mine la acesta și mai ales Climent¹⁾, că împreună s'au nevoit, dice, adecă împreună s'au luptat și ele împreună cu mine, fiind-că în vremea aceea hristianii și bărbații și femeile se ajutau unii cu alții și împreună se nevoiau la cele bune, și cu lucrul și cu fapta, și cu tot felul de chipuri. Și un bărbat cinstea pre alt bărbat și o femeie ajuta pre cea-l-altă temee, și bărbații ajutau pre femei și femeile asemenea ajutau pre bărbați. Dar acum cum petrecem noi hristianii? Vai! Bărbații pre femei și femeile pre bărbați obosim și pierdem. Pentru acesta aședarea sufletului nostru este cu totul protivnică și nepotrivită cu aședarea sfinților hristianilor a celor vechi, adecă este răzvrătită și rea.

Ale cărora nume sînt în cartea vieței.

Vezi, iubitule, câtă mare faptă bună mărturisește Pavel că avea femeile cele de mai sus? Căci ce a zis Domnul Apostolilor: «bucurați-vă că numele vostre s'au scris în ceri» (Luca X, 20), însuși acesta o dice și Pavel femeilor acestora, că numele lor adecă s'au scris împreună cu cei-l-alți în cartea vieței. Cartea vieței însă este cunoștința și hotărîrea lui Dumnezeu, care încă de aicea o a hotărît și a întărit a da lor viața vecinică, precum dinprotivă cela ce nu crede, încă de aicea este osândit, precum a zis Domnul: «Cela ce nu crede acum s'a judecat» (Ioan III, 18). Și dar numele necredincioșilor, sau al celor nealeși și nepocăiți hristiani, este cu adevărat șters din cartea vieței și scris în cartea morței.

4. Bucurați-vă întru Domnul tot-de-una.

Și dacă Domnul dice că «fericiți sînt cei ce plâng» (Mat. V, 4), și «fericiți cei ce plâng acum» (Luca VI, 21), cum dice Pavel acum aicea improtivă și sfătuește pre Filipiseni să se bucure? Răspundem, că nu sînt improtivă cuvintele Domnului,

¹⁾ Orighen dice că Climent acesta, de carele pomenește aicea Pavel este acela ce a statut episcop al Romei, și vezi la tom al doilea din Pentatevc, fôia 199.

cu dicerea acesta a Apostolului. Că a plânge cine-va că a măhnit pre Dumnezeu pentru păcatele sale, precum a dîs Domnul, și acesta este bucurie și pricină de bucurie și este însuși cu a se bucura, precum dîce Apostolul aicea «că fericiți sint cei ce plâng, dîce, că aceia se vor mîngăia», și iarăși «fericiți cei ce plângeți acum că veți rîde». Veți, frate, că plînsul și plîngerea pricinuește bucurie și răs? Apoi Pavel nu prost a dîs: bucurați-vă, ci a adaus: întru Domnul. Iar cel ce este întru Domnul, și poruncile Domnului păzește și depărtat fiind de păcat, tot-de-una se bucură măcar de ar fi suferit sucuri de încheeturi și legături de lanțuri, măcar de s'ar sgârșia cu unghii de fer și de s'ar munci trupul lui, fiind-că are din lăuntru conștiința bucurându-l și pentru-că nădejdea bunătăților celor viitoare îl bucură¹⁾; pentru acesta scris este pentru Apostoli, că

¹⁾ Incă în scrisoarea cea către Tesaloniceni însăși acesta o poruncește Apostolul dîcînd: „tot-de-una bucurați-vă“ (I Tes. V, 16), dar fiind-că mulți necunosători dîc cum-că este cu neputință acesta ce o dîce aicea Apostolul: a se bucura cine-va tot-de-una, pentru acesta Marele Vasilie a scris un întreg cuvînt despre acesta, suprascriind asupra lui despre mulțumire, întru carele dovedește că acesta este cu puțință; întru carele și dîce acesta: „decîi cei ce se află fără de învățatura apostolescului gînd și neînțelegînd cum că ne chiamă pre noi către evanghelică viață, cutéză a prihăni pre Pavel, cum că ne rînduește nouă lucrul cu neputință. Dar însă învețe-se că pricinile de a se bucura cu drept cuvînt stau înaintea noastră prin marea dăruire a lui Dumnezeu. Iar sufletul cel o dată legat cu totul către frumusețea celui ce l'a zidit și obișnuit a se străluci de frumusețile cele de acolo, bucuria și veselia sa, de adeasa poticnire a trupeșilor pătimiri nu se preface; ci cele ce altora sint întristătoare unuia ca acestuia i se vor face adăogire de veselie, precum era Apostolul, bine voind întru neputință, întru necazuri, în góne, în nevoi; laude ale sale făcînd lipsurile; în fómete, în sete, în frig, în golătate, în góne, în strămătorări, pentru care alții se tânguesc și se desnădăduesc de viață, pentru acestea el se bucura. Și nu numai plîngerea și lacrimile pentru nădejdea viitoare fericiți, pricinuesc bucurie, ci și înseși ele de sineși pricinuesc bucurie și în vremea când plânge cine-va și varsă lacrimi, se îndulcește și se bucură. Pentru acesta și pre plîngere o a dîs dumnezeuștii părinți bucuro-plîngere. Incă și Marele Vasilie duple firescul cuvînt o dovedește acesta dîcînd: „Că răsufările cele din întristare și aburii cei ce iesă din adâncul strămătorii ferbințelei, găoicile creierilor capului umplîndu-le, cuprind împreună capul făcînd alunecări și întunecări. Apoi grosimea aburilor, adecă greutatea umezelei se preface în lacrimă ca un ore-care nour în picături, topindu-se prin ore-care suline (canaluri) a porurilor ochilor se preface; pentru acesta și ore-care îndulcire dîce, celor ce se întristeză despre plîngere, prin plîngere în ascuns deșertându-se ceea ce îngreuază întru dînșii. Dîce însă și Coresie la dîcerea acesta a Apostolului acestea: „cel ceresc întru singur Domnul își are bucuria, orî pururea veselindu-se, orî întristându-se, adecă se bucură întru credință, întru dar, întru buna cinstire de Dumnezeu, întru nădejde în plata cea viitoare. Se potrivește

cupa ce i-au batut iudeii (după înălțarea Domnului, căci învață pre norod trăgându-l la cunoștința de Dumnezeu), se bucura, pentru-că cu bătaea s'au necinstit pentru Christos: «Deci ei se duceau bucurându-se dela fața adunării, căci pentru numele lui Christos s'au învrednicit a se necinști» (Fapt. V, 42).

Iarăși dic: bucurați-vă.

Fiind-că firea lucrurilor omenestă pricinuește și schimbare și mahnire, pentru acesta Pavel în poftorirea ce face aicea a bucuriei, dovedește Filipisenilor, că se cuvine tot-de-una a se bucura după Domnul.

5. Blândețele vostre facă-se știute tuturor oamenilor.

Fiind-că mai sus a prihănit pre hristianii cei iubitori de desfătări, Apostolul, ca pre niște vrășmași ai crucei, pentru această sfătuește pre Filipiseni aicea, a nu se purta către unii ca aceștia cu vrășmașie și cu ură, ci să-i întrebuințeze (trateze) pre ei cu blândețe și cu liniște, măcar și vrășmași ai lor de sint¹⁾.

6. Domnul aproape este, nu vă îngrijiți.

Pote că unii din Filipiseni, puțin la credință fiind, ar fi dis-că râvnim hristianilor celor ce se desfăteză, pentru-că aceștia se află în odihnă, iar noi ne aflăm în necaz și strămtorare. De această răspundând Apostolul dice: «Domnul aproape este» să vie și mai a ajuns ziua judecătei, pentru acesta nu vă îngrijiți fraților pentru desfătarea acelor și răsuflarea lor, nici pentru necazul vostru. Că aceia au să dea cuvint Domnului pentru desfătarea lor, iar voi vă veți veseli pentru necazurile voștre în sinurile lui Avraam.

Ci întru totă rugăciunea și cererea cu mulțumire cunoască-se cererile voștre către Dumnezeu.

Iată și altă mângăere aduce aicea dumnezeescul Pavel Filipisenilor și acesta este, a se ruga ei lui Dumnezeu pentru tot lucrul și întemplantarea ce le urmărește, ci a se ruga cu mulțumire, căci cum ar cere cine-va dela Dumnezeu viitoare cererile sale, când nu mulțumește lui Dumnezeu mai întâi pentru cererile sale cele trecute ce i le-a dăruit? Drept aceea pentru toate lucrurile și pentru cele ce se ved protivnice și necăjiciose se cuvine hristianii să mulțămescă lui Dumnezeu. Căci a mulțami cine-va lui Dumnezeu, când primește bunătățile și bunele norociri ale

la această dicere și ceea ce dice marele Antonie, că după alt chip nu poate cine-va a birui pre vrășmașul, fără numai dacă dând el război întru cele duhovnicești, tot-de-una se veselește (cel de dînsul vrășmășuit)²⁾.

¹⁾ Iar Teodorit așa tâlcuește dicerea aceasta: suferiți vitejește prolovi-urile protivnicilor, nu răsplățiți răul cu rău.

lumei, acesta firea lucrurilor ca o datorie o cere. Pentru aceasta a dat cântătorul de psalmi: «mă voi mărturisi ție (adecă omul va mărturisi ție și va mulțumi) când îi faci bine lui (Psam. XLVIII, 19), adecă când vei da lui bunătăți și bune norociri; iar a mulțami cine-va lui Dumnezeu și pentru cele protivnice, adecă și pentru nenorociri și pentru necazuri, aceasta este cu adevărat ispravă a unui suflet bine cunoscător și mulțamitor¹⁾. Deci mulțamirile și rugăciunile cele ca acestea arată cererile noastre către Dumnezeu, iar rugăciunile cele ce nu se proaduc cu mulțamire, acelea Dumnezeu nu le cunoște și cu adevărat nu le ascultă.

7. Și pacea lui Dumnezeu, ceea ce covârșește totă mintea, va păzi inimile voastre și gândurile voastre în Iisus Christos.

Pacea lui Dumnezeu numește Pavel pre împăcarea și împrietenirea oamenilor ce a făcut Fiul prin întrupăscă iconomie cu Dumnezeu Părintele. Această pace însă și împăcare covârșește cu adevărat pre totă mintea nu numai a oamenilor, ci și a anghelilor, ca cum ar fi dat așa, că Christos ca rele ne-a izbăvit pre noi și ne-a împăcat cu Dumnezeu, precum acesta mintea zidită nu poate a o înțelege, ori cât de înțeleptă ar fi (căci cine ar fi nădăjduit când-va, că au să se dăruiască nouă oamenilor atâtea bunătăți? Sau că avem se ne împăcăm cu Dumnezeu, cei ce mai înainte eram cumpliti vrășmași ai lui?²⁾ cu

1) Pentru acesta și dumnezeescul Chrisostom obișnuia tot-de-una a dice această apotezmă (sentință) vrednică de pomenit în fiște-care întemplare: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate“ care nu voi înceta pururea a dice la toate cele ce mi se vor întempla (în Epist. XI către Olimpiada). Iar dumnezeescului Chrisostom urmându-i iarăși marele Grigorie al Tesalon.: „Însuși acesta obișnuia a o dice în fiște-ce pricină, precum se vede în viața sa“. Vezi și stih. 16 al cap. III al ceii către Colasenii, adecă acesta a „bine mulțamitori fiți“.

2) Pentru acesta și Dionisie învățătorul de cele ascunse despre pacea acesta așa cu descoperire dice: „Ce ar dice cine-va despre iubirea oamenilor cea revărsătoare de pace duple Christos, duple care nu ne vom mai învăța încă cele dumnezești duple providența lui Iisus, celuia ce pre toate întru toți le lucră și face pacea cea negrăită și din veac prohotărită, carele și ne-a împăcat pre noi cu sineși întru duhul și prin sineși și întru sineși cu Părintele“ (despre dumnezeștiile numiri cap. XI). Și iarăși dice: „Deci despre această dumnezească pace, ori ce este când-va, și liniște pre care sfințitul Iust negrăire o numește și nemișcare la totă cunoscută înainte; și că este în pace și aduce liniște și că întru sine și în lăuntru ei este și pre sineși totă cu totul o covârșește și nici întru dînsa intrând și mai îndoindu-se pre sineși își păgubește unirea sa, ci și se înaintează la toate, totă în lăuntru rămânând pentru covârșirea unirei ceii ce covârșește pre toate, nici ertat fiind nici a o dice, nici a o înțelege vre uneia din estimi, nici cu puțință fiind“ (tj).

adevărat nimenea). Acest Christos, ȳic, carele ne-a ȳmpecat și ne-a ȳmprietenit așa, acesta bine volască a vȳ pȳzi și a pro-siguripsi inimile și cugetȳrile vȳstre ȳn pace și ȳn neturburare, ȳn cȳt a nu cugeta nimica rȳu și neplȳcut dumnezeescȳ mȳr-rirei sale¹⁾. Sȳu pace numește aicea Apostolul darul pȳcei, care l'a dat Dumneȳu Apostolilor și prin Apostoli tuturor hristi-anilor ȳicȳnd: «Pace las vȳuȳ, pacea mea daȳ vȳuȳ» (Ioan XIV, 27). Decȳ acȳstȳ pace, ȳice, vȳ va pȳzi liniștiȳ și netur-buraȳ, pentru-cȳ și acȳstȳ pace covȳrșește pre tȳtȳ mintea; fi-ȳnd-cȳ prin acȳsta poruncește nȳuȳ Domnul sȳ avem pace cu vrȳșmașii nȳștri și cu cei ce ne nedreptȳtesc, care este mai pre sus de fire și lucru deșȳnȳat. «Cȳ cu cei ce urȳsc pacea, ȳice, eram ȳn pace» (Psalm. CXIX, 6). Dacȳ pacea lui Dum-neȳu ȳnsȳ covȳrșește pre tȳtȳ mintea și margine nu are: «cȳ pȳcei lui nu este hotar» (Is. IX): cu cȳt mai virtos fiȳnȳa lui? Pentru acȳsta rușineȳ-se Evnomianii, cari se fȳlesc cum cȳ pricep fiȳnȳa lui Dumneȳu. Iar acȳsta: ȳn Iisus Christos, o a adaus Pavel pentru ca sȳ arate cȳ pacea acȳsta ȳi va pȳzi ȳn-tru Christos, adecȳ pentru a nu cȳdea dela Christos, ci mai virtos a rȳmȳnea uniȳi ȳntru el.

8. De aceea, fraȳilor.

Acest cuvȳnt ȳl ȳice fericitul Pavel ca cum se sirȳuȳa sȳ lase lumea acȳsta și ca cum nu ar mai avea deacȳia nici o ȳmpȳr-tȳșire și atȳrnare cȳtre lucrurile cele de faȳȳ.

Cȳte sȳnt adevȳrate.

Cugetȳȳ, ȳice, și socotiȳ fraȳii mei, tȳte cȳte sȳnt adevȳrate, adecȳ ȳmbunȳȳȳite, fiind-cȳ rȳutatea este minciunȳ, asemenea și dobȳndirea rȳutatei și ȳndulcirea.

Cȳte sȳnt cȳnstite.

Cugetȳȳ, ȳice, fraȳii mei, cȳte sȳnt cȳnstite și vrednice de ȳmpȳrȳȳia ceriurilor și nu cȳte sȳnt necȳnstite și mȳrșave, ale ȳ-menilor celor cugetȳtori de rele pȳmȳntești și trupești ȳnsușite.

Cȳte sȳnt curate.

Cugetȳȳ, ȳice, fraȳii mei, și cȳte sȳnt curate și vȳ-pȳzesc ȳn-tru fecȳrie și ȳntru ȳntrȳga ȳȳtelepciune, care mai ales este

¹⁾ Pentru acȳsta și marele Grigorie al Tesal., dar ȳncepȳtor de daru-riile S. Duh, a numit pre pacea cugetȳrilor ȳn Epist. cea cȳtre Xenii. Și cu adevȳrat cel ce ȳubește a sȳlȳșlui ȳn inima sa stȳpȳnul pȳcei și ȳmpȳratul Dumneȳu, se cuvine ȳn tot-de-una a pȳzi inima sa ȳn pace și ȳn neturburare și pentru nici un lucru nici odȳniȳrȳ a se turbura, fiind-cȳ locul și lȳcașul pașnicului Dumneȳu se cuvine a fi ȳn pace, precum este scris: „Sȳa fȳcut ȳn pace locul lui“ (Psalm. LXXV, 2). Iar de cȳte feluri este pacea, veȳȳ la supȳȳnsemnarea ȳicȳrei: „ȳndreptȳndu-ne din credȳnȳȳa pace avem cȳtre Dumneȳu“ (Rom. V, 1).

postul, și înfrinarea pântecelui, și ferirea de mâncările cele desfătătoare; că acesta se vede că o dăce slujitoriilor de pân-tece, despre care mai sus a dăc acesta: «al cărora Dumnezeu este pân-tecele».

Câte sînt iubite.

Cugetați adecă câte sînt iubite și bine plăcute lui Dumnezeu și omenilor, acesta însă o a dăc pentru ca să nu se poticnescă și să se învrăjbească cu vre un om.

Câte sînt de bună laudă, ori-ce faptă bună și ori-ce laudă.

Veți, iubite, că Apostolul voește ca hristianii să provadă și pentru omenii? Nu prost însă și cum s'ar întembla să gîndescă pentru dinșit, ci lucrînd faptele cele bune și lucrările cele neprihănite care la omenii sînt laudate și binecuvîntate, în cît a nu da lor pricină de smintelă cu vre o rîutate.

Acestea socotiți-le.

Tôte bunătățile cele mai sus dăse și virtuțile aicea le încheo Pavel dăcînd, toate acestea socotiți-le și se le cugetați, frații mei hristianii. Pentru ce însă a dăc să le cugetați? Pentru-că din cugetările cele bune se născ și cuvintele cele bune și lucrurile cele bune, precum și dimpotrivă din relele cugetări se nasc relele cuvinte și relele fapte; că rădăcina este cugetarea și gîndul omului, iar ramuri și roduri sînt cuvintele și faptele¹⁾.

9. Care și v'ați învățat și le-ați luat și le-ați vădut întru mine.

De vreme ce nu era cu puțință cu de-amăruntul a porunci Pavel hristianilor, cu deosebire pentru fiește-care cum se între în casa lor, cum să iasă afară, cum se vorovescă, ce formă se aibă și în scurt, cu care bune moraluri se cuvine a petrece; pentru acesta toate acestea întru un cap cuprîndîndu-le aicea, dăce: acestea cugetați-le și gîndiți-le, frații mei iubiți, câte v'ați învățat și prin cuvîntul învățăturei mele le-ați audît și câte le-ați priimit prin scrisori și câte ați vădut la mine, prin înseși faptele; fiind-că, precum mai înainte am dăc, acesta este învățătura cea mai bună și mai folositore: a se arăta învățătorul ucenici-

¹⁾ Pentru acesta a dăc Marele Vasilie: „Deci mai întău fericirea este curățenia în gîndul nostru, fiind-că rădăcina lucrărilor prin trup este sfatul cel în inimă, că preacurvia, în sufletul iubitorului de îndulcire mai întău aprîndîndu-se, așa lucrăză stricarea cea prin trup, pentru a-căsta și Domnul dăce, că cele din lăuntru omului sînt care îl spurcă“ (Tălc. Psalm. I). Veți și la suptînsemnarea dăcerei „făcînd voile gîndurilor“ (Efes. II, 7) și a dăcerei „nu dați loc diavolului“ (Efes. IV, 26) și dăcerea „trupul poștește împotiva duhului“ (Gal. I, 17).

lor lui pre sineși chip și pildă de virtute, prin lucrările sale cele bune.

Acestea faceți-le.

Nu este îndestul, ȋdice, vouă hristianilor a cugeta cu mintea numai bunele ce le-am ȋdis mai sus; nici numai a le grăi cu gura, ci și a le face cu lucrul.

Și Dumnezeuul păcei va fi cu voi.

Adecă de veți cugeta toate bunurile acestea, frații mei și le veți ȋdice, și le veți face, cu adevărat tot-de-ună vă veți afla în pace și în liniște, căci de vom avea pace mai întâi cu Dumnezeu prin lucrarea poruncilor lui, al doilea cu înșine noi prin izgonirea patimilor dela noi și prin liniștea conștiinței, nemustrându-ne pre noi despre vre un lucru, și al treilea, de vom avea pace cu omenii și nu ne vom gâlcevi cu dișii: negreșit Dumnezeuul păcei va fi împreună cu noi; pentru-că dacă Dumnezeu ne vênază ca să ne prindă când fugim de dișul, cum nu va rămânea cu noi, când noi ne apropiem de el prin lucrarea faptelor bune?

Dumnezeu însă se ȋdice Dumnezeu al păcei, pentru-că el nu numai că are totă pacea și netulburarea întru sineși, ci mai ales este însuși pacea și noian nemărginit al păcei, fiind-că nu se află nici o patimă și protivnic, ca să-l supere din afară, pentru acesta și «împărat al păcei, se ȋdice și stăpânitor al păcei» (Is. IX, 6): ci și pentru-că însuși este pricinuitorul și începătorul a totă pacea întru toate fapăturile, atât întru cele simțite cât și întru cele gândite¹⁾.

10. M'am bucurat încă întru Domnul foarte, că iată ore când ați înflorit a purta grijă pentru mine.

Nu m'am bucurat, ȋdice, lumește nici precum se bucură omenii lumei pentru bunătățile lumei, ci m'am bucurat întru Domnul și duhovnicește; nu pentru-că eu am aflat odihnă despre cele trebuincioase ce ați trimis mie, ci pentru-că voi frații mei ați sporit întru fapta bună a împărtășirei și a milosteniei. Pentru acesta și foarte m'am bucurat de sporirea voastră cea

¹⁾ Pentru acesta iarăși a ȋdis paserea cea cerescă, Areopag. Dionisie despre dumnezeesca și marea păzitoare pace: „Vino dar se laudăm pre dumnezeesca și marea păzitoare pace cu cântări pacinice, această unitore a tuturor și a unirei tuturor și născătoare de conglăsuire și lucrătoare; pentru acesta și toate ale ei se laudă, mulțimea cea împărțită a lor întorcându-se întru totă unirea și pre răboiul cel întru tot emfiliu unindu-l întru o împreună locuire de un fel, că vine asupra tuturor și împarte tuturor potrivit lor pre ale sale și le revarsă îmbelșugarea pașnicei nașteri, și rămâne încă covârșire de unire, totă către totă și în osebire cu dișea prea unită” (cap. XI despre dumnezeescele numiri).

mare și de folosul vostru; cu alinare însă și puțin ce-vă mustrând pre Filipiseni Apostolul, pentru-că a fost trecut multă vreme și nu s'a fost îngrijit a-i trimite cele de trebuință și învătându-i adese-ori și tot-de-una se o facă acesta și se împartășcă la cei lipsiți: iarăși a potolit certarea acesta și mustrarea, căci dicerea «Iată ore când», arată vreme multă; și acesta: «ați înflorit» însă o a dis lor, pentru ca să arate cum că precum copacii cari odrăslesc, apoi se usucă, și mai în urmă iarăși odrăslesc: așa dice și voi fraților v'ați arătat adevărat la început împărtășitori, apoi ați încetat din împărtășire și v'ați vestejit și iarăși v'ați arătat în urmă împărtășitori și de iznăvă ați odrăslit. Drept aceea cuvintul acesta este tot o dată și mustrare și laudă, căci nu este puțină ispravă a odrăslii iarăși cine-va după ce s'a vestejit. Și pentru a nu socoti cine-va, că și intru cele-lalte fapte bune s'a învătătorit Filipisenii, pentru acesta spre urmare dice: «spre a vă îngriji pentru mine», adevărat pentru acesta numai v'ați fost vestejit, intru a purta grija de cele de nevoie trebuinței mele. De cuviință este însă a întreba cine-va: cum Pavel, carele a dis din partea Domnului în Faptele Apostolești către presviterii Efesului, că însuși (Domnul) a dis: mai fericit este a da decât a lua (Fapt. XX) și iarăși, către Corinteni: «Mai bine este mie a muri decât lauda mea a o zădărnici cine-va» (I Cor. IX, 15), adevărat a nu lua eu milostenie; cum dar Pavel cel ce dice acestea și carele nu lua milă, acum aicea se află că ia? Răspundem la acesta, că acolo dela Corinteni după cuviință nu lua, pentru ca să nu-l prihănescă minciuno-apostolii, cari se fălărniceau că nu iașu nimica dela nimenea, ca intru acesta: a nu lua, cu care acela se făleau, să se afle și aceia asemenea cu Pavel, carele nu lua: «că intru ceea ce se laudă ei să se afle ca și mine» (II Cor. XI, 12), fiind-că nu prost a dis acolo că nu i se va îngădi lauda sa, ci a adaus: «în laturile Ahaei» (II Cor. XI, 10)¹⁾. Pentru acesta și a dis: «alte biserici am jefuit» (II Cor. XI, 8). Drept aceea acolo la Corint icomenicește Pavel nu lua, iar aicea la Filipiseni, erau iubiți hristianii aceia ce li da și doriți, pentru acesta și lua dela dînșii, căci de nu ar fi luat, negreșit i-ar fi mahnit²⁾. Încă și după alt chip, a lua Pavel milos-

¹⁾ Vezi și tâlcuirea dicerei aceștia.

²⁾ Ci nici în Tesalonic fiind Pavel lua ce-va, ci lucra lucru de mână, și din lucrul mânilor sale se hrănea. Drept aceea întâia și adevărată pricină pentru care Pavel lucra lucru de mână și din lucrul mânilor se hrănea era, pentru a da pildă hristianilor, ca să lucreze și ei, precum acesta mai arătat o dice însuși în cea către Tesalon. a II c. III, st. 9. ar a doua pricină și următoare pentru care lucra era, pentru a nu da apucare minciuno-apostolilor de a-l prihăni, precum s'a dis.

tenie, acesta o făcea pentru folosul celor ce da lui, căci cei ce dau mai mult se folosesc decât cei ce ia. Iar ceea ce dice Pavel despre fața Domnului «că mai fericit este a da, decât a lua», acesta nu este lepădare desăvârșit a nu lua cine-va nici ca cum, ci este o asemănare care arată numai că este mai bine a da cine-va decât a lua. Pentru acesta precum de pildă, nu oprește cine-va a nu avea omul argint, pentru-că are și aur, carele este mai bun decât argintul, așa nu oprește cine-va și de a lua omul milostenie, pentru-că nu poate a da milostenie. Încă și după alt chip, Pavel rânduește să dea hristianul milostenie, ca pentru pricina milosteniei se lucreze lucru de mână, ca din lucrarea mânilor sale să dea și celor ce nu au¹⁾. Iar când nu poate cine-va, sau nu are vreme a lucra, fiind bolnav sau aflându-se în închisoare și în legături, precum era atuncea Pavel, în legături aflându-se, ce trebuie a face? Nu se cuvine a lua milostenie? Ba, se cuvine.

Precum și purtați grijă.

Adecă aveți în inima voastră, dice, fraților, îngrijire pentru mine și purtați grijă de îmi trimiteți cele de trebuință și de nevoie fiind-că aveți obiceiul a purta grijă pentru mine.

Dar nu ați avut vreme.

Nu a fost vinovăție, dice, de lenevirea voastră a nu-mi trimite cele de nevoie atâta vreme, ci a fost vinovăția nevoei voștre, adecă pentru-că nu ați avut chipuri, nici ați avut în mâinile voștre ocârmuiră, că acesta este nevremea. Dice însă acest cuvânt Pavel după obiceiul multora, cari dic când nu au: strîmtorare și nevoie, mi-a urmat frate, rea vreme este mie acum și nu pot a te milui.

11. Nu dór că pentru lipsă dic.

Nu o dic acesta vouă, fraților, pentru acesta că adecă atâta vreme nu ați purtat grijă de mine, pentru-că nici eu mă aflu întru lipsă, sau pentru-că socotesc trebuința mea.

Că eu m'am învățat întru cele ce sînt, a fi îndestulat.

Auți, frate hristiane, ce dice aicea fericitul Pavel? Eu, dice, m'am învățat, fraților, și m'am iscusit a fi îndestulat întru ceea ce am. Veți că este cu anevoe de isprăvit a se bucura cine-va și a se mulțami întru îndestularea sa și cum că trebuiește

¹⁾ Pentru acesta dice Climent Stromateul: Vai de cei ce au și întru fățarnicie ia, sau putînd a se ajuta pre sineși, voesc a lua dela altul, că cela ce are și pentru fățarnicie sau lenevire ia dela alții, se va o-sândi; la tâlcul Evang. lui Matei c. V, st. 42: Însăși dicerea acesta se află anume disă și în Aședeminturile sfinților Apostoli, din care se vede că a luat Climent. Și veți-o acesta la supținsemnarea dicerei „Pentru împărtășirea voastră întru Evanghelie“.

a se învăța acest lucru iscusința și fapta. Pentru acesta și tu de voești a fi îndestulat de sînți întru ceea ce ți se află iscusește-te și învață-te această îndestulare de sineți cu lucrul și când îți lipsește ce-va de trebuință nu cărți, ci rămâi bine mulțămitor.

12. Că știu și a mă smeri și a prisosi.

Adecă cu cele puține ce am știu cum să le întrebuițez și să sufăr fîme și lipsă. Și iarăși știu cum să întrebuițez și a prisosi adecă cele de prisos și mai presus de trebuință. Și ce faptă bună este acesta, o fericite Pavle, a ști însuși și să întrebuițezi cele de prisos și mai mult de trebuință? Prea mare faptă bună este acesta, răspunde nouă, pentru-că mai mulți ômenii îi ôbôră și îi perde prisosința banilor decât lipsa; fiind-că acesta îi aprinde mai spre multe și mai rele poște¹⁾. Dar cum și cu ce chip știa Pavel a prisosi? Pentru-că cheltuia la alții nevoiași lucrurile cele ce lui îi prisoseau și pentru-că nu se bucura de prisosința ce avea, ei era întocmai și asemenea tot-de-una atît întru prisosință și în îmbeșugare, cât și în neavere și în lipsă. Și nici pentru îmbeșugare să trîndăvea și se lătea, nici pentru lipsă se necăjea și se strîmtora.

Întru tot și întru tôte m'am învățat.

În fiește-care lucru, dice, și în fiește-care vreme și întru tôte împrejurările cele dinprotivă ce urmăză ômenilor, cû am luat cercare și m'am învățat.

Și a mă sătura și a flămîndi și a-mî prisosi și a-mî lipsi.

Israilitenii cei vechi nici știau a flămîndi, fiind-că au grăit împotiva lui Dumneșeu: «aû doar putea-va Dumneșeu a găti masă în pustie?» (Psalm. LXXVII, 17); nici știau a se sătura pentru-că după ce s'aû săturat, aû aruncat cu piciorul dela Dumneșeu precum este scris: «și a-mîncat Iacov și s'a săturat și a aruncat cu piciorul iubitul» (II Lege XXXII, 15). Iar fericitul Pavel și ômenii cei duple Christos, nu fac așa, ci și sațiul și prisosul le întrebuițază spre slava lui Dumneșeu.

¹⁾ Că bogăția și prisosința banilor povîrnește pre ômenii în multe patimi; îi aruncă întâiu în slava deșartă; pentru acesta dice Sirah: „bogatul se slăvește pentru bogăția sa” (Sir. X, 33); îi aruncă în asprime și în sălbăticiune de fiară; pentru acesta dice Parimiastul: „iar bogatul răspunde aspru” (Pild. XVIII, 24); îi aruncă întru a se socoti că sînt înțelepți pentru care dice același parimiast: „înțelept de sineși se socotește bogatul” (Pild. XXVI, 11). Și în scurt, bogăția în diava de astăzi este mai mult slujitoare rîutăței decât a faptei bune. Și veđi și supținse-mnarea dicerei: „bogaților celor din vîcîl de acum poruncește-le a nu cugeta înalt” (I Timot. V, 16), și a dicerei: „care afundă pre ômenii în peire și în perđare” (Ij. 9).

Și fîmea și lipsa le sufer cu bună mulțămire și fără cărtire. Arată însă cu aceste cuvinte Apostolul că nici mai întîlu se mîhnia pentru-că nu îi da Filipisenii, nici acum s'a bucurat cu socotela omenescă, pentru-că l-au dat, ci s'a bucurat numai pentru dinșii, pentru-că ei se foloseau din împărțășirea acesta, precum mai înainte am spus.

13. Tote le pot întru Christos cela ce mē întărește pre mine,

Fiind-că a simțit Apostolul că a ȡis ore-care mari pentru sînești, pentru acesta le îndreptăză și ȡice aicea, nu sînt ale mele isprăvile acestea, o fraților, ci ale lui Christos, celui ce îi dă putere, pentru a le isprăvi tote.

14. Însă bine ați făcut împreună împărțășindu-vē cu mine de necaz.

A ȡis mai sus Pavel că știe a fi îndestulat; decī pentru a nu se sminti Filipisenii, că nu cu ȡragoste a priimit cele trimise de dinșii, ci le-ar fi socotit netrebnice (cā obișnuiesc cei ce dau a se sminti cānd cei ce iau cele de dinșii date ȡic că nu avem trebuință), pentru acesta sf, Apostol vindecă cuvîntul acesta aicea și ȡice: Însă bine ați făcut, adecā măcar că nu aveam nevoie, însă pentru harul vostru și ȡragoste am priimit cele trimise de voi cu ȡragoste. Și veȡi, iubitule, înțelepciunea Apostolului, cu ce chip mărește milostenia Filipisenilor! Împreună v'ați împertășit, ȡice, de necazul și de legăturile mele cele pentru Christos, prin milostenia vōstră și v'ați făcut și voi cu acesta asemenea cu mine; cāci eū cu adevērat pătinesc pentru Christos. Iar fiind-că și voi v'ați îngrijit pentru mine și m'ați cercetat, pentru acesta Dumnezeu și pre voi vē socotește împreună nevoitori cu mine; decī cu cele mai sus ȡise, a smerit cugetarea Filipisenilor Pavel, iar cu cuvintele acestea a întărit osărdia lor.

15. Și știți și voi, Filipisenilor, că la începutul bunei vestiri cānd am eșit din Machedonia, nici o biserică s'a făcut pârtașă mie în cuvînt de dare și de luare decāt singuri voi.

Fiind-că mai sus a arătat Apostolul că a înfruntat pre Filipisenii, fiind-că a ȡis lor că acum duple atăta vreme ați înflorit și v'ați îngrijit de mine, pentru acesta se desvinovăște aicea înțelepțește pentru cuvîntul acela ȡicēnd, că acesta ce s'a părut că v'am înfruntat nu o am făcut pentru-că vreaū a lua dela voi, ci pentru-că am multă îndrăznela către voi, și pentru-că înșii voi sînteți pricina înfruntărei acestee, fiind-că

voi mai întâiu decât toți cei-l-alți ați început a purta grijă pentru cele trebuincioase și de nevoie ale mele; din acesta dar am luat îndrăznela și m'am arătat că v'am înfruntat, pentru-că ați lăsat obiceiul vostru cel vechiu. Mare laudă dar a hristianilor Filipiseni este și pentru-că îndată la începutul vestirei Evangheliei, adevă fără-a avea pilda altor biserici spre a mii-lui, aceștia de sineși și din frăsca și iubitoare de Dumnezeu buna cunoștință a lor indemnându-se, precum dice Chrisostom, purtau de grijă pentru cele trebuincioase ale lui Pavel, și pentru că da cele de nevoie, nu numai când se afla Pavel la dînșii, ci și când s'a dus din Machedonia, adevă când au fugit din hotarele lor și s'a dus la alte locuri; că au audiat aceștia pre înțeleptul Sirah dîcînd: «să nu uiți pre prieten în sufletul tîu și să nu-l faci nepomenit pre el întru trebuințele tale» (Sir. XXXVII, 6). Nu a dîs însă; nici o biserică a dat mie, ci: nici o biserică s'a împărțășit de mine în cuvînt de dare, și de luare, fiind-că milostenia ceea ce se face către Apostoli și către sînții hristiani este împărțășire, și tu hristianul cel ce îi miluești pre aceștia dai lucruri trupesti și îai duhovnicești dela dînșii, precum întru alt loc o dice acesta însuși Pavel: «de am semănat noi voue cele duhovnicești, mare lucru ar fi de vom secera noi cele trupesti ale vîstre?» (I Cor. IX, 11). Deci celelalte biserici ale hristianilor nu s'au împărțășit cu Pavel în cuvînt de luat și de dat, adevă nu au priimit a da trupesti și a lua duhovnicești.

16. Că și în Tesalonic și o dată și de două ori spre trebuință ați trimis mie.

Și acesta mare laudă este pentru Filipiseni, că o mică cetate a Filipilor hrănea pre Pavel când se afla în Tesalonic, în Mitropolia Machedoniei. Trebuință numește însă Pavel cheltuelile cele de trebuință și de nevoie pentru hrana vieței sale. Drept și noi hristiani și învățătorii Evangheliei numai hrana vieței se cuvine a căuta și numai cele de nevoie, și nu desfătarea și îndulcirea patimilor și de cele de prisos¹⁾.

17. Nu doar că caut darea, ci caut rodul cel ce prisoșește în cuvîntul vostru.

Fiind-că mai sus a dîs dumnezeescul Apostol smerit cuvînt numînd trebuința sa și cu acesta arătînd că avea nevoie de lucruri stricăcioase, pentru acesta a nu se mândri Filipiseni că întru trebuință aflîndu-se Pavel îl hrănesc, dice dupre urmare

¹⁾ Vezi și supținsemnarea stih. 9, cap. II al ceii I către Tesaloniceni și a două supținsemnare la aceea, adevă acesta: „că aduceți-vă aminte fraților de ostenelele și trudele noastre“.

aicea: nu ȳic vouă frații mei că am trebuință, pentru-că cel ȳ (cer) se dați mie, nu; ci pentru-că iubesc folosul vostru, că din împărtășirea acésta, voi să luați rod, care acest rod este spre cuvint al vostru, adecă spre voi v ȳ folosește. Veți tu, hristiane, că cela ce dă sārăcilor, acela se folosește mai mult din darea acésta?

18. Am luat însă tóte și îmi prisosesc.

Fiind-că a ȳis mai sus Apostolul cum că nu caut ca să dați mie, pentru a nu-i face leneși intru a da (căci cei ce miluesc și fac bine altora ori cāt de îmbunătățiți ar fi cu atāta mai mult caută a le mulțami cei ce se miluesc de dinșii și nu vor ca să-i răcescă): pentru acésta ȳice aicea, că le-am luat tóte, și prisosesc; adecă, cu darea acésta a vóstră ce ați trimis mie, m'ați îndatorit, iar ca să nu se mândrască Filipisenii socotind cum că, ca o datorie a dat lui Pavel milostenia acésta; a ȳis, încă și că prisosesc, pentru ca să-i îndulcască iarăși fiind-că au făcut mai mult decāt datoria lor și au trimis de prisos milostenie.

M'am umplut priimind dela Epafrodit cele dela voi, miros de bună mirésimă, jertfa priimită, bine plăcută lui Dumnezeu.

O minune! Unde a înălțat darul și milostenia Filipisenilor fericitul Pavel. Nu am luat, ȳice, mila ce o ați trimis mie, ci o a luat însuși Dumnezeu prin mine¹⁾. Drept aceea măcar de și e ȳ nu am trebuință însă de acésta nu lipsescă dela voi, fiind-că nici Dumnezeu are trebuință, cu tóte acestea cu atāta blāndețā și plăcere priimește milostenia cea către mine a vóstră, în cāt pentru acésta ceea ce ȳice dumnezeesca Scripturā pentru jertfa ce a proadus Noe lui Dumnezeu după potop ȳicend că: «Și a mirosit Domnul miros de bună mirézmă» (Fac. XX, 21), adecă ca un miros bine mirositor și ca o jertfă bine plăcută a priimit milostenia vóstră Dumnezeu. ȳice însă acestea Pavel pentru ca să nu se socotescă Filipisenii hristiani că Dumnezeu neavēnd trebuință de nimica, ei să se facă lenevoși despre a da milostenie, iar socotind că Dumnezeu priimește cu atāta mulțămire mila lor, ei să se facă mai osirdnici spre a milui.

¹⁾ Pentru acésta a ȳis Teodorit „că voi ați dat lui Epafrodit, iar Epafrodit mie, iar Dumnezeu prin mine a priimit jertfa și crește laude lor sārăcia ceea ce era de fațā, că nu îmbelșugați fiind trimetea, ci cu sārăcia cea mai duple urmă împreună înjugăți. Și acésta o a arătat Apostolul în cea a două către Corintenii ȳicend așa: „intru sārăcia lor cea intru adānc au prisosit intru bogăția prostimei lor“ (I Cor. VIII, 2)

19. Iar Dumnezeuul meu să plină totă trebuința voastră după bogăția sa într-o slavă în Christos Iisus¹⁾.

Fiind-că mai sus a dat cerescul călător Pavel, cum că v-ați nevremuit, adică nu ați avut chip, ci v-ați strimtorit și pentru acesta nu ați trimis mie atâta vreme, pentru acesta aicea roga lor dela Dumnezeu, pentru ca să aibă toate bunătățile cele de trebuință și să se aplece într-o îndestulare; căci de ar fi fost Filipisenii filosofi și pusnici și necăsătoriți, nu ar fi rugat lor Pavel bunătățile aceste trupești, iar fiind-că erau oameni lumești cu femei, cu copii și aveau ore-care poftă de bunătățile cele de acum, pentru acesta face conștient Pavel și roga pentru dinșii, nu ca să aibă de prisos și desfătare și cele mai presus de trebuință, ci venitul celor de nevoie; că bine voescă, ȋdice, Domnul a plini totă trebuința voastră, în cât a nu avea nevoie și lipsă; apoi pentru ca să nu socotescă că Dumnezeu îi va strămtori, pentru acesta ȋdice după urmăre, după bogăția sa, adică Dumnezeu cu îmbelșugare poate da vouă toate cele de trebuință, pentru a nu vă strămtori, însă voi se cuvine a întrebuița bunătățile acelea ce are a vă dăruia vouă, spre slava numelui lui. Iar acesta «în Christos Iisus», poate a se înțelege că Părintele le va face acestea vouă într-o Christos Iisus, adică prin mijlocirea lui Iisus Christos; poate însă a se înțelege și așa, cum că voi se cuvenea a întrebuița bunătățile cele ce v'a dăruit Dumnezeu, nu pentru slava deșartă și lauda oamenilor, ci într-o slava ceea ce se înalță într-o Iisus Christos, că ȋdice după urmăre:

20. Iar lui Dumnezeu și Părintelui nostru slavă în vecurile vecurilor; amin.

Fiind-că a dat mai sus fericitul Apostolul Domnului spre slava lui Christos, după urmăre ȋdice aicea, că această slavă a lui Christos este slavă și a Părintelui²⁾.

¹⁾ Fericitul Teodorit ȋdice, că dumnezeescul Pavel cu cuvintele acestea și blagoslovenia o a cerut asupra Filipisenilor (căci și Domnul poruncește în sf. Evanghelie „ca să cerem pâinea cea de toate ȋdiele și spre flintă“) și slava ceea ce va se fie în Christos Iisus, căci Christos este puternic a da și aceea și acesta; pentru-că are bogăție nemăsurată.

²⁾ Poate însă și căci mai sus a făcut Pavel rugăciunea ca să plină Dumnezeu bunătățile toate cele trebuincioase Filipisenilor, pentru acesta după sfârșitul rugăciunii, a dat slavă și mulțămire lui Dumnezeu și Părintelui; căci totă rugăciunea este obicei a avea acest-fel de sfârșit slavocuvântător lui Dumnezeu; cu toate că Pavel și are obicei nu numai când se roga, ci și când vorbește curat vre-o ore-care cuvânt mare și vre-o noimă a săvârși cuvântul cu slavocuvântarea lui Dumnezeu și cu mulțămire. Și veȋi la cap. XI, stih. 36 ai cei către Romani ce ȋdice? Acest sfânt Apostol are sfânt obicei ca acesta și când nu-

21. Imbrățișati pre toți sfinții în Christos Iisus.

Nu de puțină dragoste semn este a imbrățișa marele Apostol prin scrisorile sale pre toți Filipisenii hristiani; că pre aceștia

mește numai numele prea dulcelui Dumnezeu și Părintele, îndată din dumnezeesca evlavie se pornește spre slavocuvîntarea lui. Pentru acesta și dice ore când: „iar celuia ce pôte a /v/ întâri pre voi, singur înțeleptul Dumnezeu prin Iisus Christos, căruia slava în vecuri amin“ (Rom. XIV, 27). Iar altă dată: „Dumnezeu și Părintele Domnului nostru Iisus Christos știe, cel ce este binecuvîntat în veci“ (II Cor. XI, 31), și: „Acestuia slavă în Biserică în Iisus Christos intru toate neamurile vécurelor vécurilor, amin“ (Efes. III, 21) și iarăși „Iar împărațului vécurilor singur nestrîcatului, nevățutului, singur înțeleptului Dumnezeu, cine și slavă în vecuri amin“ (I Timot. I, 11) și iarăși „a slujit făpturei mai mult decât ziditorului, care este binecuvîntat în veci amin“ (Gal. I, 4). O face încă acesta dumnezeescul Apostol, pentru ca pre toți noi să ne învețe, că și când pomenim cu gura sfîntul și binecuvîntatul numele lui Dumnezeu și Părintelui, să o facem acesta, sau al Mântuitorului Christos, sau al Sf. Duh, îndată să adăogim și acest cuvînt: acestuia slavă în veci amin, precum și sf. Efreim Sirul, la nenumărate locuri ale cuvîntelor lui, când pomenește slăvitul numele lui Dumnezeu, dupre urmare dice „acestui slavă în veci amin“, Apostolului Pavel urmînd într-o acésta; fiind-că cu adevărat Dumnezeu este atât de slăvit, atât de mare și atât de minunat, în cât are firéscă și înfințată slavă, pentru acesta și Dumnezeuul slavei se numește de către dumnezeesca Scriptură și alta ore ce nu i se cuvine fără decât slavocuvîntare, stăpânire, laudă și cântare dela toate cuvîntătoarele sale făpturi și dela angheli și dela ômeni și nu ca în lungime de vreme plinită, ci intru nesfîrșitele vécurile vécurilor. Pentru acesta și cel ce se lezevește a slavocuvînta pre Dumnezeu, acesta nu se va noroci de slava ce va să fie, precum pre acest înfricoșat cuvînt îl scrie sfîntul și prea teologhicescul acela Ioan Tîcara într-o rugăciune dicînd chiar așa anume „că cel ce se lezevește a te slavocuvînta, de slava ceea ce va să fie nu se va noroci“.

Pentru acesta și mulți din Italiani au acest bun obicei și când pomenesec înfricoșatul și slăvitul numele lui Dumnezeu, sau al lui Iisus Christos, sau al prea Sf. Duh, îndată își ia capela și acoperemîntul capului, ca cu acesta să arate respectul cel către Dumnezeu și evlaviază și dupre urmare slava ce se cuvine sfîntului numelui lui. Istorisesc ore-cari însă că și unul din filosofi cei noi și metafizici avea un obicei ca acesta și când se întempla a pomeni numele lui Dumnezeu, tremura cu totul de la cap până la picîore și toate mădulările lui se clăteau pentru-că împreună cu numele lui Dumnezeu îndată socotea și nemărginită puterea lui Dumnezeu înțelepciunea și slava și marea cuvîntă și neputînd a suferi o atât de înfricoșată și mare încuviîntată înțelegere de Dumnezeu, cu totul tremura. Și acesta este pricina pentru care toate nenumăratele și fericitele duhurile nematerialnicilor angheli teorisînd la neajunsă și neapropiata slava prea dumnezeescei stăpînîtoarei Treimi, de multa lor mirare și înspăimîntare, alta nu pot a face, fără numai a slavocuvînta neîncetat pre dumnezeesca stăpânire cea de trei sorî strigînd într'un glas une ori adevă: „sfînt, sfînt, sfînt Domnul Savaot, plin este cerul și pămîntul de slava ta“; iar alte ori „binecuvîntată e slava Domnului din locul lui“; altă dată „aliluia, aliluia, aliluia“ precum dupre următoarele

îi numește toți sfinții. Iar Teodorit dice: «Nu tot cel ce se numește pre sineși sfînt, este sfînt, ci acela ce crede întru Domnul Iisus și carele petrece duple legile lui».

Vă îmbrățișează pre voi sfinții cei împreună cu mine.

Mulți frați erau împreună cu Pavel, pôte însă și aceștia să fi fost din cetatea Romei trăgându-se, însă nu erau atât de des- toinici în cât a lua asupra lor dregătorie și purtare de grije a- postolască, adecă a propovedui. Evanghelia și a se primejdui pentru credință, ca Apostolii, că singur Timotei era unul ca acesta, pre cărele pentru acesta și de un suflet cu sine l'a numit mai sus. Insa și pre aceștia nu i-a lăsat dumnezeescul Apostol ne lăudați, numindu-i pre ei frați.

22. Vă îmbrățișează pre voi toți sfinții mai ales din casa Chesarului.

A imbarbătat aicea pre hristianii cei din Filipi Apostolul, și i-au imputernicit dicend, că propoveduirea Evangheliei a ajuns și până în palatul cel împărătesc a Chesarului Neron, și că cei ce se află în curțile împărătești au defăimat slava și bogăția și indulcirile și primejdiile pentru credința și dragostea lui Chri-

laudele acestea prorocul Isaia și Iezechil și Ioan în Apocalips arată. Pen- tru acesta dice Nicolae Cavașila: „Cum că și însăși firea și potrivirea lu- crului la acesta mai întâiu cere slavocuvîntare; că îndată apropiindu-ne la Dumnezeu, gândim prin neapropierea slavei lui și puterea și mări- rea, pentru care urmăză mirare și înspăimîntare și cele ca acestea; și acestea este slavocuvîntarea" (Cap. X, din tâlc. dumnezeștei leturghii). Și pentru că să dic în scurt, Dumnezeu cere cu îndatorire ca pre o neapărată datorie și dajdie dela făpturile sale cele ce sînt în ceru și cele ce sînt pre pămînt, slavocuvîntare și mulțămire; pentru acesta și dice prin prorocul David: „Că ce este mie în ceru? (fără numai slavocuvîntarea adecă și mulțămirea) și dela tine omule, ce am voit pre pămînt? (decât numai slavocuvîntare și mulțămire?)". Pentru acesta și prorocul Isaia, când a auđit pre serafimii că diceau: „sfînt, sfînt, sfînt", s'a umilit și ticălos pre sineși s'a numit, pentru-că serafimii neîncetat slavocuvîntăz pre Dumnezeu, iar el nu o făcea acesta, ci își spurca buzele și limba sa cu cuvîntele cele zădărnicești și omenești. Așa tâlcuește Ma- rele Vasilie dicend: „S'a înspăimîntat însă prorocul căci a vōđut lucra- rea serafimilor, care nimic alta făcea decăt sfînțea pre Dumnezeu. Atuncea nimic alta a venit în conștiința sa decăt ș'a adus aminte de ne- curăția ce era în buzele sale, că vorovește și omenește și își spurca limba sa de multe ori cu grafurile cele despre deșertăciunea lumii. Deci umilindu-se pentru neasemănarea cea către aceia și cum că serafimii nimic alta grăesc decăt glăsuiesc sfînțenia dumnezeirei, iar el își are glasul sēu, îndeletnicindu-se mai mult întru lucruri omenești. Pentru a- cesta a ăis „o ticălosul eu că m'am umilit" (tâlc. la cap. VI, la Isaia). Pentru acesta și flește-carele hristian, ori de câte ori va grăi în deșert, se cuvine a se căi și a se măhni ca Isaia, pentru-că 'și-a spurcat gura sa cu deșertele cuvînte și nu o a sfînțit cu slavocuvîntările lui Dumnezeu.

stos. Drept aceea dacă acei de bun neam le-au defăimat acesteia atât, cu cât mai virtos voi cei smeriți și proști sînteți datori, dice, se le defăimați acestea pentru Christos? Arată însă cu aceste cuvinte Pavel, cum că își aduce aminte, și pomeneste fapta bună a Filipisenilor către credincioșii ce se află în împărătescul palat și pentru acesta și acela au venit întru atîta dor pentru Filipieni în cât a-i îmbrătoșa pre ei prin Pavel.

23. Darul Domnului nostru Iisus Christos fie cu voi cu toți; amin.

Dupre obiceiul ce avea fericitul Pavel a sfîrși întru rugăciune sfințele sale scrisori, așa sfîrșește și acesta întru rugăciune. O face însă acesta și ca să învețe pre Filipieni și pre toți hristianii să fie deplin încredințați cum că toate isprăvile și faptele bune câte le au, le au ca Darul Domnului nostru Iisus Christos, și cu această încredințare să nu se mândrească, căci cu acest chip tot-de-una va fi Darul lui Christos cu dinșii, adecă de nu se vor mândri. Bine voiască Mântuitorul Christos dar, ca și noi cei ce cetim scrisoarea acesta să o câștigăm pre totă altă faptă bună, iar mai ales lucrarea milosteniei, cu Darul și cu ajutorul Domnului nostru Iisus Christos, ca și noi înșine folosindu-ne, dănd celor-l-alți frați ai noștri, ce au trebuință și mai ales celor ce pătimesc góne și munci, pentru Dumne-deu și pentru porunea lui Dumne-deu, să ne învrednicim a dobândi bogăția Darului lui în vécul acesta și întru cel ce va să fie, căruia Dumne-deu slavă fie și stăpânire acum și de-apururea și în veci; amin¹⁾.

Scrisoarea acesta trimisă către Filipieni s'a scris dela Roma și s'a trimis prin Epafrodit.

¹⁾ Însemnază, că dicerea acesta „Darul Domnului nostru Iisus Christos, fie cu toți voi amin“ este orația și îmbrătoșarea lui Pavel, care cu însăși mîna sa o scria și este în loc de „fiți sănătoși“, care obișnuim acum a scrie la sfîrșitul scrisorilor, dupre Teodorit. Veđi și la sfîrșitul celui a doua către Tesaloniceni.